

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

**ALACAK YÖNETİMİNDE SORUNLU KREDİLER VE
VARLIK SATIŞLARININ TAHSİLAT
PERFORMANSINA ETKİSİ**

Doktora Tezi

Tezi Hazırlayan
Pınar KEKEÇ YAMAN

İstanbul, 2022

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

**ALACAK YÖNETİMİNDE SORUNLU KREDİLER VE
VARLIK SATIŞLARININ TAHSİLAT
PERFORMANSINA ETKİSİ**

Doktora Tezi

Tezi Hazırlayan

Pınar KEKEÇ YAMAN

130781015

Orcid:0000-0003-2985-4512

Danışman:
Prof. Dr. Turgut ÖZKAN

İstanbul, 2022

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum ‘‘**Alacak Yönetiminde Sorunlu Krediler ve Varlık Satışlarının Tahsilat Performansına Etkisi**’’ başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 08.06.2022

Pınar KEKEÇ YAMAN

TEZ ONAYI

Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü *İşletme Yönetimi Doktora* öğrencisi 130781015 numaralı **Pınar KEKEÇ YAMAN**'ın hazırladığı **"Alacak Yönetiminde Sorunlu Krediler ve Varlık Satışlarının Tahsilat Performansına Etkisi"** konulu DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI Lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca 08.06.2022 günü saat 11:00'de Zoom programı aracılığıyla online olarak yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin **KABUL**'üne **OYBİRLİĞİ**yle karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Tu*** ÖZ*** (Danışman) (Doğuş Üniversitesi)		
Prof. Dr. Öz*** Öm*** ER*** (Üye) (Beykent Üniversitesi)		
Prof. Dr. Ce*** GE*** (Üye) (Beykent Üniversitesi)		
Prof. Dr. Ha*** Ta*** ÜN*** (Üye) (Doğuş Üniversitesi)		
Doç. Dr. Sı*** SÖ*** (Üye) (İstanbul Ticaret Üniversitesi)		

Adı ve Soyadı : Pınar KEKEÇ YAMAN
Danışmanı : Prof. Dr. Turgut ÖZKAN
Türü ve Tarihi : Doktora, 2022
Alanı : İşletme Yönetimi
Anahtar Kelimeler : Takipteki Krediler, Varlık Yönetim Şirketleri, Banka Karlılıkları, Panel Veri Analizi

ÖZ

ALACAK YÖNETİMİNDE SORUNLU KREDİLER VE VARLIK SATIŞLARININ TAHSİLAT PERFORMANSINA ETKİSİ

Bu çalışma, bankalarda sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine devrini ele almak ve satın alınan kredilerin tahsilatlarına, bankaların ve varlık yönetim şirketlerinin (VYŞ) rasyolarına olası etkilerine katkısını incelemek amacıyla araştırılmıştır. Takipteki kredilerin bankaların ve varlık yönetim şirketlerinin karlılıkları üzerine etkisi olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma için 2010 ve 2020 yılları arası yıllık verilerin kullanılacağı analizde panel veri analizi yönteminden yararlanılmıştır. Bankalar için 7 bağımlı değişken (BİS Getirileri, Aktif Karlılığı, Öz kaynak Karlılığı, Net Kar Marjı, Sermaye Yeterlilik Rasyosu, Tüketici Kredileri ve Ticari Krediler) ve 1 bağımsız değişken olarak takipteki krediler kullanılmıştır. Varlık Yönetim Şirketleri için 4 bağımlı değişken (Aktif Karlılığı, Öz kaynak Karlılığı, Net Kar Marjı, Net Faiz Marjı) ve 1 bağımsız değişken takipteki krediler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda bankaların takipteki krediler oranı ile net kar, öz sermaye karlılığı (ROE) ve aktif karlılığı (ROA) arasında anlamlı bir istatistiki ilişki olduğu tespit edilmiştir. Takipteki kredilerin bankaların pay senedi getirileri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Bağımsız değişken takipteki krediler ile ticari krediler ve tüketici kredileri arasında ilişki tespit edilememiştir. Ticari krediler ve tüketici kredilerin ise takipteki krediler hacmi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Takipteki krediler ile ticari bankaların sermaye yeterliliği arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. Varlık yönetim şirketleri açısından sonuçlar incelendiğinde takipteki krediler oranı ile öz sermaye karlılığı, net faiz marjı, net kar marjı ve aktif karlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Name and Surname : Pınar KEKEÇ YAMAN
Supervisor : Prof. Dr. Turgut ÖZKAN
Degree and Date : PhD., 2022
Major : Business Management
Key Words : Non Performing Loans, Asset Management Companies, Bank Profitability, Panel Data Analysis

ABSTRACT

THE EFFECT OF NON PERFORMING LOANS AND ASSET SALES ON COLLECTION PERFORMANCE IN RECEIVABLE MANAGEMENT

This research was made with purpose of dealing with the sale of non-performing loans in banks to asset management companies and to examine the effects of these loans on the financial ratios of commercial banks and asset management companies. It was examined whether non-performing loans have an impact on the profitability of banks and asset management companies. The panel data analysis method was used in the analysis with using annual data between 2010 and 2020 for the research. Seven dependent variables (Stock Returns, Return on Assets, Return on Equity, Net Profit Margin, Capital Adequacy Ratio, Consumer Loans and Commercial Loans) and one independent variable have been used as non-performing loans for the banks. Also, four dependent variables (Return on Assets, Return on Equity, Net Profit Margin, Net Interest Margin) and one independent variable have been used as non-performing loans for Asset Management Companies. As a result of the study, significant statistical relationship has been determined between the non-performing loans ratio of banks and net profit, return on equity (ROE), return on assets (ROA). Non-performing loans were found to have no effect on the stock returns of banks. No relationship was determined between the independent variable non-performing loans, commercial loans and consumer loans. Commercial loans and consumer loans it has been determined to have an impact on the volume of non-performing loans. A negative relationship was found between non-performing loans and the capital adequacy of commercial banks. When the results are examined for asset management companies, there is a statistically significant relationship between non-performing loans ratio with return on equity, return on assets, net interest margin and net profit margin.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii
SÖZLÜK.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUNLU KREDİLER

1.1. Sorunlu Krediler ve Tanımları	3
1.1.1. Sorunlu Kredi	4
1.1.2. Sorunlu Kredilerin Gelişimi	5
1.1.3. Kredilerin Sorunlu Hale Gelme Nedenleri	6
1.2. Takipteki Kredi Kavramı	8
1.2.1. Takipteki Krediler Satıcı ve Alıcıları İçin Önemli Hususlar	8
1.2.1.1. Satıcılar (Bankalar ve Diğer Finansal Kuruluşlar)	9
1.2.1.2. Alıcılar	9
1.2.2. Takipteki Kredilerin Finansal ve Ekonomik Etkileri	9
1.2.3. Kredilerin Takibe Düşme Nedenleri	10
1.2.4. İdari Kanuni Takipteki Krediler	11
1.2.5. Tasfiye Olunan Alacaklar	11
1.2.6. Sorunlu Alacakların Satış Süreci ve Fiyatlandırılması	11
1.3. Sorunlu Kredileri Belirleyen Faktörler	13
1.3.1. Makroekonomik Faktörler	13
1.3.2. Bankaya Özgü Faktörler	14
1.4. Sorunlu Alacakların Devrinde Kullanılabilecek Satış Yöntemleri	14
1.4.1. Bankaların Sorunlu Alacaklarını Nakit Olarak Devretmesi	14
1.4.2. Bankaların Sorunlu Alacaklarını Vadeli Devretmesi	14
1.4.3. Bankaların Sorunlu Alacaklarını Hasılat Paylaşım Modeli ile Elden Çıkarması	15

1.5. Sorunlu Alacaklara İlişkin Çözüm Yolları.....	15
1.5.1. Sorunlu Kredilerde Müşteri İlişkilerinin Devam Ettirilmesi.....	16
1.5.2. Sorunlu Alacakların Yeniden Yapılandırılması	16
1.5.3. Sorunlu Kredilerin Takibe İntikal Ettirilmesi ve Teminatların Nakde Döndürülmesi	16
1.5.4. Sorunlu Alacakların Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı	17
1.6. Sorunlu Kredilerin Çözümlemesine Yönelik Ortaya Çıkan Yaklaşımlar	18
1.6.1. Londra Yaklaşımı	18
1.6.2. İstanbul Yaklaşımı.....	19
1.6.3. Anadolu Yaklaşımı.....	19
1.7. Sorunlu Kredilerin Finansal Tablolara Etkileri.....	20
1.7.1. Bilançoya Etkisi.....	20
1.7.1.1. Standart Kredilere ve Yakın İzlemedeki Kredilere Etkisi	21
1.7.1.2. Aktif-Pasif Vade Uyumuna Etkisi	21
1.7.2. Gelir Tablosu Hesaplarına Etkisi.....	21
1.8. Sorunlu Kredilerin Finansal Oranlara Etkileri	22
1.8.1. Sermaye Yeterliliği Oranına Etkisi	22
1.8.2. Aktif Karlılık Oranına Etkisi	22
1.8.3. Takibe Dönüşüm Oranına Etkileri.....	23
1.9. Sorunlu Kredilerin Ekonomiye Etkileri	25

İKİNCİ BÖLÜM

VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ

2.1. Varlık Yönetim Şirketleri Tanımı	27
2.1.1. Literatür Bakımından.....	27
2.1.2. Mevzuat Bakımından.....	28
2.2. Varlık Yönetim Şirketlerinin İşlevleri	28
2.3. Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş Amaçları.....	29
2.4. Varlık Yönetim Şirketlerinin Çalışma Yöntemleri	30
2.5. Varlık Yönetim Şirketlerinin Türleri	31
2.5.1. Merkezi Varlık Yönetim Şirketleri.....	32
2.5.2. Merkezi Olmayan Varlık Yönetim Şirketleri	33
2.5.2.1. Bankanın Sahip Olduğu Ayrı Bir Varlık Yönetim Şirketi.....	33

2.5.2.2. Mevcut Bankanın Sorunlu Varlıkları Toplayıcı Bir Banka Olarak Yapılandırılması Şeklinde Varlık Yönetim Şirketi.....	34
2.5.2.3. Yapılandırma ve Tasfiye İşlemlerini Birlikte Yürüten Varlık Yönetim Şirketi.....	34
2.6. Varlık Yönetim Şirketlerinin Sorunlu Kredilerin Yönetilmesindeki Rolü	35
2.7. Varlık Yönetim Şirketlerinin Avantajları ve Dezavantajları	36
2.7.1. Varlık Yönetim Şirketlerinin Avantajları	37
2.7.2. Varlık Yönetim Şirketlerinin Dezavantajları.....	38
2.8. Varlık Yönetim Şirketlerinin Faaliyetleri	39
2.9. Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri	39
2.9.1. Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri’nin Kuruluşu	41
2.9.2. Varlık Yönetim Şirketlerince Sorunlu Varlıkların Alınması ve Fiyatlaması	43
2.9.3. Varlık Yönetim Şirketlerinin Aldığı Varlığı Tekrar Yapılandırması	44
2.10. Dünya’da Varlık Yönetim Şirketleri	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VARLIK SATIŞLARININ BİLANÇO PERFORMANSINA ETKİSİNİN ANALİZİ

3.1. Analizin Amacı ve Kapsamı	49
3.2. Literatür Çalışması	50
3.2.1. Banka Karlılığı Üzerine Yapılan Çalışmalar	50
3.2.2. Uluslararası Çalışmalar	52
3.2.3. Varlık Yönetim Şirketleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar	54
3.2.3.1. Varlık Yönetim Şirketleri Üzerine Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar	55
3.2.3.2. Varlık Yönetim Şirketleri Üzerine Yapılmış Uluslararası Çalışmalar	57
3.3. Araştırmanın Modeli	62
3.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	62
3.5. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Tanımı	63
3.5.1. Takipteki Krediler	64
3.5.2. Aktif Karlılığı	65
3.5.3. Öz kaynak Karlılığı	66

3.5.4. Net Kar Marjı	67
3.5.5. Net Faiz Marjı.....	68
3.5.6. Sermaye Yeterlilik Rasyosu	69
3.5.7. Ticari Krediler ve Tüketici Kredileri.....	71
3.5.8. Bis Getirileri	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANALİZ VE BULGULAR

4.1. Araştırmanın Yöntemi.....	76
4.1.1. Panel Verinin Avantajları	77
4.1.2. Analizde Kullanılan Bazı Kavramlar	78
4.1.3. Panel Verinin Sınırlılıkları	80
4.2. Bankalar ve Varlık Yönetim Şirketleri için Analiz bulguları Genel Değerlendirmesi	101
SONUÇ	104
KAYNAKÇA.....	109

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Kredi ve Takipteki Kredi Hesaplarının Bilanço ve Gelir Tablosundaki Hareketleri	20
Tablo 2. Sorunlu Varlıkların Yönetim Şeması.....	35
Tablo 3. Sektöre Dair Rakamsal Veriler	41
Tablo 4 . Türkiye’deki Aktif Varlık Yönetim Şirketleri	42
Tablo 5. Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Devir Fiyatları.....	44
Tablo 6. Kamu Varlık Yönetim Şirketleri.....	45
Tablo 7. Dünya’da Takipteki Kredi Oranları En Yüksek 20 Ülke ve Türkiye (2018).....	48
Tablo 8. Takipteki Krediler İçin Literatürde Yer Alan Çalışmalar.....	58
Tablo 9. Mevduat Bankaları (2020 Milyon TL)	61
Tablo 10. Varlık Yönetim Şirketleri (2020 Milyon TL)	61
Tablo 11. Modelde Kullanılan Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler	64
Tablo 12. Kredilerin Dağılımı.....	72
Tablo 13. Ticari Bankalara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	73
Tablo 14. Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	74
Tablo 15. Ticari Bankalar Açısından Korelasyon Katsayıları	75
Tablo 16. Varlık Yönetim Şirketleri Açısından Korelasyon Katsayıları	75
Tablo 17. Ticari Bankalara İlişkin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları	83
Tablo 18. Varlık Yönetim Şirketleri Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları.....	84
Tablo 19. Ticari Bankalar için Hsiao Homojenlik Testi Sonuçları.....	85
Tablo 20. Varlık Yönetim Şirketleri İçin Hsiao Homojenlik Testi Sonuçları	85
Tablo 21. Ticari Bankalar için Im, Pesaran and Shin Testi Sonuçları	86
Tablo 22. PP Fisher Ticari Bankalar için Birim Kök Testi Sonuçları	87
Tablo 23. Ticari Bankalara İlişkin ADF Fisher Birim Kök Testi Sonuçları.....	88
Tablo 24. Varlık Yönetim Şirketleri için Im, Pesaran and Shin Birim Kök Testi Sonuçları	89
Tablo 25. PP Fisher Testi Panel Varlık Yönetim Şirketleri Birim Kök Testi Sonuçları	89
Tablo 26. Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin ADF Fisher Birim Kök Testi Sonuçları	90
Tablo 27. Ticari Bankalar için BAİ ve NG Birim Kök Testi Sonuçları	91

Tablo 28. Ticari Bankalar İçin Pesaran CIPS Birim Kök Testi Sonuçları.....	92
Tablo 29. Varlık Yönetim Şirketleri BAİ ve NG Birim Kök Testi Sonuçları	92
Tablo 30. Varlık Yönetim Şirketleri Pesaran CIPS Birim Kök Testi Sonuçları.....	93
Tablo 31. Varlık Yönetim Şirketleri Pesaran CIPS Birim Kök Testi Sonuçları.....	93
Tablo 33. Varlık Yönetim Şirketleri'ne ilişkin Hausman Testi Sonuçları.....	94
Tablo 34. Ticari Bankalara İlişkin Değişen Varyans LR Testi	96
Tablo 35. Varlık Yönetim Şirketleri Değişen Varyans LR Testi.....	96
Tablo 36. Ticari Bankalara ve Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin Durbin Watson Testi Sonuçları	97
Tablo 37. Ticari Bankalara İlişkin PCSE ve EGLS Tahmin Sonuçları	98
Tablo 38. Varlık Yönetim Şirketleri İçin PCSE ve EGLS Model Tahmin Sonuçları	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Yıllara Göre Bankacılık Sektörü Sorunlu Kredi Oranları	5
Şekil 2. Takibe Düşen Kredilerin Ekonomik ve Finansal Etkileri	10
Şekil 3. Kredilerin Takibe Dönüşüm Oran	23
Şekil 4. Kobi Sorunlu Kredi Portföylerinin Yönetilmesindeki Zorluklar	24
Şekil 5. Varlık Yönetim Şirket Sayısı	30
Şekil 6. Varlık Yönetim Şirketlerinin Avantaj ve Dezavantajları	37
Şekil 7. Tahsili Gecikmiş Alacaklar Satış Hacmi.....	40
Şekil 8. VYŞ' lere Satılan TGA, Milyar TL.....	43
Şekil 9. Dünya Sorunlu Kredi Oranları En Fazla Olan Ülke.....	47
Şekil 10. Analiz Bölümü Aşamaları	61
Şekil 11. Araştırmanın Modeli	62
Şekil 12. Takipteki Krediler	65
Şekil 13. Aktif Karlılığı	66
Şekil 14. Öz kaynak Karlılığı	67
Şekil 15. Net Kar	68
Şekil 16. Faiz Marjının Ortalama Aktifler İçindeki Payı	69
Şekil 17. Sermaye Yeterliliği Oranının Gelişimi.....	70
Şekil 18. Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısı	71
Şekil 19. Tüketici Kredileri Takibe Dönüşüm Oranları	71
Şekil 20. Krediler.....	72

KISALTMALAR

AMC	: Asset Management Companies (Varlık Yönetim Şirketleri)
AMCON	: Asset Management Corporation of Nigeria (Nijerya Varlık Yönetim Şirketi)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
CDR	: French Consortium de Realization
CIPS	: Cross-Sectionally Augmented IPS
EGLS	: Estimated Generalized Least Squares (Tahmini Genelleştirilmiş En Küçük Kareler)
EM	: Equity Multiplier (Öz Sermaye Çarpanı)
FDIC	: Federal Deposit Insurance Corporation (Federal Mevduat Sigorta Kurumu)
FGLS	: Feasible Generalized Least Squares (Uygulanabilir Genelleştirilmiş En Küçük Kareler)
FKB	: Finansal Kurumlar Birliği
GMM	: Generalized Method of Moments (Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi)
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IBRA	: Indonesian Bank Restructuring Agency (Endonezya Bankası Yeniden Yapılandırma Ajansı)
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
KAMCO	: Korea Asset Management Corporation (Kore Varlık Yönetim Şirketi)
KAP	: Kamu Aydınlatma Platformu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
MARS	: Multiple Adaptive Regression Splines (Çok Değişkenli Uyarlanabilir Regresyon Uzanımları)
NAMA	: National Asset Management Agency (Ulusal Varlık Yönetim Ajansı)
NFM	: Net Faiz Marjı
NKM	: Net Kar Marjı
NPL	: Non Performing Loan (Takipteki Kredi)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)

PANİC	: Panel Analysis of Nonstationarity in the Idiosyncratic and Common Compenents (Özgün ve Ortak Bileşenlerde Durağanlığın Panel Analizi)
PLS	: Partial Least Squares (Kısmi En Küçük Kareler)
PP	: Phillips-Perron
RM	: Ringgit Malaysia
ROA	: Return on Assets (Aktif Karlılık)
ROE	: Return on Equity (Öz kaynak Karlılığı)
RTC	: Resolution Trust Corporation (Güven Sağlama Fonu)
SAREB	: Sociedad de Gestion de Activos Procedentes de la Reestructuracion Bancaria
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TGA	: Tahsili Gecikmiş Alacak
TİK	: Ticari Krediler
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜK	: Tüketici Kredileri
VAR	: Vektör Otoregresyon
VYŞ	: Varlık Yönetim Şirketi

SÖZLÜK

Halefiyet planlaması: Devir planı olarak da adlandırılan bu sistem şirketlerin mülkiyet ve yönetiminin gelecek nesiller olarak aileden kime ve nasıl devir yapılacağına ilişkin tespitinin yapılmasıdır.

Homojenlik: İstatistikte eşitlik anlamına gelmektedir.

Kapalı Zarf Usulü: Bazı alıcı firmaların yüksek hacimli işlemlerinde tercih ettiği bir pazarlık yöntemidir. İhale şeffaflığını maksimum düzeyde tutmak amaçtır. Bu yöntemde ihale sahibi teklif verenlerin teklif detaylarını göremez.

Karşılık Ayırmak: İşletmenin gerçekleşmiş veya gerçekleşebilecek zararları karşılamak amacıyla aldığı muhasebe önlemidir.

Rating Kuruluşları: Bir şirketin kredi derecelendirmesi, yatırımcılar için tahvil vb. değerli kağıtları hakkında bir mali gösterge olup, bu değerlemeler rating kuruluşları tarafından yapılır.

Senaryo Analizi: Geçmişte yaşanmasa da gelecekte yaşanabilecek olası hareketlerin portföy üzerindeki etkilerini incelemek için yapılan analiz türüdür.

Swot Analizi: Şahsınızın ve işletmenizin güçlü ve zayıf yönlerini anlamaya, fırsatların ve karşılaşılan tehditlerin farkına varılmasına yarayan tekniktir. 4 ana kelimenin ingilizce baş harflerinden oluşur. Bunlar strengths (güçlü yönler), weaknesses (zayıf yönler), oppurtunities (fırsatlar) ve threats (tehditler) kelimeleridir.

Temerrüd: Borçlanmış olan bir kişinin borcunu hukuka aykırı olarak zamanında ödeyememesi durumudur.

GİRİŞ

Günümüzde finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler ülke ekonomilerini etkilemekte, global alanda yaşanan krizler ülke ekonomileri için ciddi tehlike oluşturmaktadır. Ülkemizde son yıllarda finansal piyasalarda önemli bir yeri olan bankacılık sektöründe de ciddi gelişmeler olmuştur.

Bankalarda kredi riski verilen kredilerin geri ödenmemesi riski olup, kredi yönetiminin eksik olması takipteki kredilerin yükselmesine neden olmaktadır. Bu durum da bankaların bilançolarını, aktif kalitesini, karlılığını, sermaye yeterliliği oranlarını olumsuz olarak etkilemektedir. Bu sebeple bankaların riskli kredilerin devri ile bilançolarını temizlemesi önem arz etmektedir.

2001 yılı krizinden sonra ticari bankalarda oluşan sorunlu kredilerin çözümü ve tasfiyesi amacıyla önemli düzenlemeler yapılmış ve varlık yönetim şirketleri kurulmaya başlamıştır. Bankaların sorunlu kredileri çözümlemesinde yetersiz kalmasıyla birlikte varlık yönetim şirketlerinin önemi her geçen gün artmaktadır.

Varlık yönetim şirketleri bankalarda oluşan sorunlu varlıkları devir alarak bu varlıkları çözümlemeye çalışan ticari kuruluşlardır. Ülke ekonomileri için stratejik bir öneme sahip olan varlık yönetim şirketleri bankaların gecikmiş alacaklarını satın alarak bilançolarının temizlenmesine hizmet etmekte ve bankaları operasyonel yükten kurtararak kendi faaliyetlerine yoğunlaşmasını sağlamaktadır.

Ülkemizde son dönemlerde bankacılıkta takipteki kredilerin tutarı 160 milyar TL düzeyine yükselmiştir. Bu kredilerdeki artışlara bağlı olarak da varlık yönetim şirketlerinin önemi artmış sayıları 22'ye yükselmiştir. Aktif büyüklüğü 4.9 milyar TL'ye ulaşan varlık yönetim şirketlerinin yönettiği alacak tutarı 2021 yılı sonlarına doğru 66.6 milyar TL tutarında olmuştur.

Bu çalışma sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine satışını ele almak ve satın alınan kredilerin tahsilatlarına katkısını incelemek amacıyla yapılmış olup, bankacılıkta kredilerin sorunlu hale gelmesi ve takip sürecinin başlatılmasına ilişkin konulara yer verilmiştir. Bununla birlikte takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerine aktarılarak tahsil edilmeye çalışılmasının bankaların mali yapısı ve

rasyolarına olası etkileri de çalışma kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda yapılandırılan kredilerin bankaların ve varlık yönetim şirketlerinin karlılıkları üzerine etkisi olup olmadığı araştırılmıştır.

Çalışmanın amacı, Türk bankacılık sistemindeki sorunlu kredilerin gelişimini ve sorunlu kredilerin hem bankacılık sektörüne hem de varlık yönetim şirketlerine olan etkilerini analiz etmektir. Analiz sonuçlarında takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerine devri sonrası karlılıklarına etkisi incelenmiştir. Bankacılık ve Varlık Yönetim Şirketleri (VYŞ) özelindeki göstergelerin (aktif ve öz kaynak karlılığı, net kar marjı ve sermaye yeterlilik) bankaların takipteki kredilerin VYŞ' lere devri sonrası karlılıklarını bilançolarındaki değişimleri nasıl etkilediği araştırılmıştır.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dahil olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde sorunlu kredilerin kapsamına, gelişimine, neden sorunlu hale geldiğine, takipteki kredilere kavramsal yönden bakılarak açıklamalar yapılmış, ikinci bölümde varlık yönetim şirketleri tanımlarına takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerine devrine, bu şirketlerin işleyişi ile ilgili genel kavramlara yer verilmiştir. Üçüncü bölümünde analizin amacı ve önemi, araştırmanın modeli, hipotezleri, kapsam ve sınırları, değişkenleri literatürdeki çalışmalara değinilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde analiz sonuçlarına ve bulgulara yer verilmiş, son bölümde ise sonuç ve öneriler belirtilmiştir. Çalışmanın analizinde, takipteki kredilerin banka ve varlık yönetim şirketi bilanço kalemlerine etkilerinin test edilmesi amaçlanmıştır. 2010 ve 2020 yılları arası yıllık veriler panel regresyon analiziyle tahmin edilmeye çalışılmış ve analizde ulaşılan bulgulara detaylarıyla yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUNLU KREDİLER

1.1. Sorunlu Krediler ve Tanımları

Tüm ülkelerde sorunlu krediler için ortak bir tanım olmamakla birlikte, Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin Finansal Sağlamlık Göstergeleri Klavuzu sorunlu kredileri şu şekilde tanımlamaktadır:

Kredilerde faiz veya anapara ödemelerinin vadesi 90 günü geçtiğinde bu krediler sorunludur. Genellikle takipteki alacaklar uzun süredir ödenmemiş kredilerdir. Bankaların kredi sözleşmelerindeki sürelerle aykırı hareket edilmiştir. Dolayısıyla sorunlu kredi miktarı banka varlıklarının kalitesini ölçmektedir (Gezu, 2014, 17).

Ülkelerde yaşanan ekonomik krizler sonrası ekonomiler zamanla kendine gelmekte fakat tahsili gecikmiş alacakların geri kazanılması süreci daha yavaş olmaktadır. Bu sebeple takipteki krediler sorununun önemi algılanmalıdır (Pehlivan 2020, 18).

Sorunlu kredi bankalar ile borçlu firma veya şahıslar arasında yapılan geri ödeme protokolünün bozulması ve zarar ihtimalinin ortaya çıkması durumudur. Bir kredinin sorunlu kredi olarak nitelendirilebilmesi için anapara ve faiz ödemelerinin zamanında yapılmaması ihtimalinin ortaya çıkması gerekmektedir.

Sorunlu kredilerin artması ile bankalar yeni risk almak istememekte bankalarının öz sermayesini, aktif kalitesini olumsuz etkilemektedir. Bankaların imajını zedelemekte, rekabet gücünü düşürmektedir. Bunun bir sonucu olarak sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine devredilmesi bankalara birçok fayda sağlayacaktır (Kartal ve Demir 2017, 98).

1.1.1. Sorunlu Kredi

Sorunlu kredi bankalar ile müşterileri arasında yapılan protokollerin bozulması ve ödeme sürecinin tehlikeye girmesi ve gecikmesi ihtimalinin belirmesi olarak tanımlanmaktadır. Banka kredilerinde kredi sözleşmelerinde birtakım sıkıntıların meydana gelmesi, kredilerin zamanında ödenememesi sorunlu kredilerin doğmasına neden olmaktadır. Kredilerin sorunlu hale gelmesi banka müşterilerinin itibarını da zedelemektedir (Lök 2018, 197). Bankalar tarafından verilen kredinin sorunlu niteliğine gelmesi için kredi protokolünün bozulması ve tahsilatın gecikerek zarar olasılığının oluşması gerekmektedir. Bankalar bu sebeple krediyi vadesini geciktirmeden ödeyecek müşteriye özenle seçmelidir (Kaya 2020, 190).

Bankalar tarafından verilen kredinin, müşteriye tahsis edilmesinin ardından olası üç durum gerçekleşebilmektedir:

- Kredi sözleşmeye uygun şekilde müşteriye tahsis edilebilir.
- Banka ve müşteri tarafından kredi şartları sözleşmesi yeniden düzenlenebilir.
- Krediler müşteriler tarafından kaynaklı nedenlerle sözleşmeye uygun şartlarda tahsis edilemeyebilir.

Kredinin tahsis edilmesiyle bu olası durumlardan üçüncüsünün ortaya çıkması durumunda krediler sorunlu hale gelmektedir (Çıfci 2016, 43).

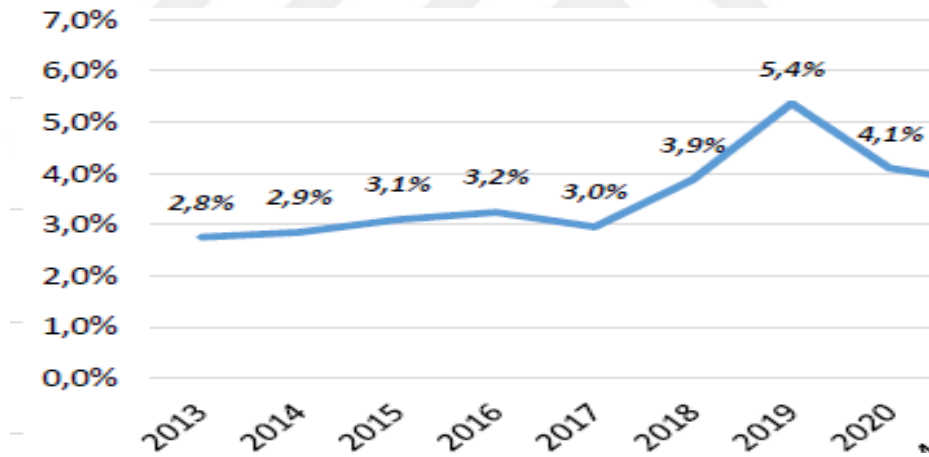
Sorunlu Krediler, donuk alacaklar olarak adlandırıldığı gibi tahsili gecikmiş alacaklar, takipteki krediler, idari takipteki krediler, tasfiye olunacak alacaklar, riskli krediler gibi birçok tanımla ifade edilmektedir (Selimler 2006, 31). Burada tanımını yapmamız gereken bir diğer kavram sorunlu varlık tanımıdır. Bankaların müşterilerine verdikleri krediler ticari bankaların bilançolarında varlıklar kaleminde gösterilmektedir. Sorunlu varlıklar borçlardan kaynaklı kredilerin hukuka aykırı olarak bu edimi yerine getirmemesi ve kanuni takibe intikal etmiş tahvil, senet vb. menkul kıymetler ile diğer borçlanma araçları ve değer kaybı yaşayan taşınmaz ve alacaklar olarak ifade edilmektedir (Bahadır 2018, 63).

Bankaların bilançolarında sorunlu kredilerin bulunması bilançolarını olumsuz etkilemekte ve bununla birlikte bankalar sermaye arayışına girmektedirler (Yiğiter 2019, 108).

1.1.2. Sorunlu Kredilerin Gelişimi

1980 yılı sonrası uygulanan ekonomik politikalarla birlikte; yüksek enflasyon, döviz ve faiz riskinin artması ve kredilerde oluşan maliyetlerin yükselmesi sonucu sorunlu krediler problemi de oluşmaya başlamıştır.

2001 krizi sonrası Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) üç tip geri ödenmeyen kredi sorunuyla karşılaşmıştır. Bunlar; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından alıkonulan bankaların geri ödenmek üzere kredi uygulamaları, kamu ve özel ticari bankalarının geri ödenmeyen kredileridir. Şekil 1’de yıllara göre bankacılık sektörü sorunlu kredi oranlarına yer verilmiştir:

Şekil 1.Yıllara Göre Bankacılık Sektörü Sorunlu Kredi Oranları

Kaynak: Turkrating, Mayıs 2021, ss. 3.

Şekil 1’de görüleceği üzere sorunlu kredi tutarları 2013 yılından itibaren artış göstermiştir. 2013 yılında % 2.8 seviyesinde iken, 2018 yılı için Türkiye’de ve dünyada ekonomik ve siyasi istikrarsızlığın neticesi olarak yaklaşık % 4 seviyesine ulaşmıştır. 2019 yılında en yüksek seviyesine gelmiş 2020 yılında pandemi sebebiyle de düşmüş durgunluk dönemine girmiştir (Turkrating 2021, 1).

Bankacılık sektöründe sorunlu alacaklar 2013 yılında 29,6 milyar TL iken 2019 yıl sonunda 150,8 milyar TL'ye ulaşmıştır (Turkrating Haziran, 2020). 2018 yılından itibaren kredi kalitesindeki bozulmalar tahsili gecikmiş alacaklarda yapılan değişiklikler ve yeniden yapılandırmalar sonucu bu oranlara yansımamıştır. Ülkemizde ilk Covid-19 vakasının gözükmesiyle Mart 2020'den itibaren yakın izlemedeki kredilerde bankacılık sektöründe % 35,19 artış olmuştur. Bankacılık sektöründe tahsili gecikmiş alacaklar, 2021 yılının Haziran ayında BDDK verilerine göre 149,4 milyar TL'dir (Turkrating, 2021, 1).

1.1.3. Kredilerin Sorunlu Hale Gelme Nedenleri

Finansal araçlarda ortaya çıkan yeniliklerle birlikte bankaların kredi hacimleri sürekli artmakta müşterilerine kullandırdıkları kredi sayılarında artış olmaktadır. Bankalar kredi stratejilerini iyi yönetemez ise kredilerin temerrüde düşmesi zaruri olacaktır. Kredilerin sorunlu krediler statüsüne düşmesindeki nedenler banka kaynaklı olmakla birlikte firma kullanıcılarının finansal planlama eksiklerinden de kaynaklanabilmektedir. Sorunlu kredilerin temel nedenlerinden ilki banka müşterilerinin aldıkları kredileri geri ödeyememeleridir (Özer 2021, 27-28). Sorunlu hale gelen kredilerde geri ödeme ilişkisi içerisinde olan taraflardan kaynaklanan iç etmenler ile kredi kullananların istekleri dışında gerçekleşen dış etmenler etkili olmaktadır.

Genel olarak kredilerin sorunlu hale gelmesinde banka kaynaklı etmenler ile çevresel faktörler etkili olmakta olup aşağıda sözkonusu etmenler detaylarıyla açıklanmıştır:

Banka kaynaklı Etmenler: Bankaların krediyi kullandırdıktan sonraki süreci iyi takip edememesinden, kredi tahsis politikalarına verilen önemin yetersiz olmasından kaynaklı hatalardan oluşmaktadır (Ordu 2019, 47). Bankaların kredi kullandırım aşamalarındaki hataları aşağıdaki gibidir:

- Bankalar tarafından kredi verilecek şirketlerin fon gücünün yeterli düzeyde analiz edilmemesi,
- Finansal tabloların yeterli düzeyde incelenmemesi,

- İşletmeler için detaylı istihbarat yapılmaması,
- Bankaların işletmelerin talep ve amaçlarını göz önüne almadan krediyi kullandırması,
- Kredilerin geri ödenmemesi durumunda alınan teminatların eksik ve hatalı alınması olarak belirtilmektedir.

Çevresel Etmenler: Sorunlu kredilerin dışsal faktörlerden ötürü kaynaklanan etmenler doğal çevre, teknolojik, politik ve ekonomik çevreyi kapsamaktadır (Lök 2018, 199). İşletmeler dışından kaynaklanan bu nedenler karlılık ve satışları etkileyerek kredi geri ödemelerinde sorun oluşturabilmektedir (Çifci 2016, 45). Çevresel faktörler bankaya özgü faktörlerden piyasaların genel durumu itibarıyla ekonomik olarak daha problemli hale gelebilmektedir. Banka kaynaklı etmenleri genel olarak bireysel nitelikli mikro krediler oluşturmaktadır (Ordu 2019, 48). Çevresel etmenler aşağıdaki şekilde açıklanabilmektedir:

- Teknolojik Gelişmeler: Gelişen teknolojilere uyum sağlayamayan firmaların rekabet gücü ve karlılığı olumsuz etkilenmekte bu durum da kredilerin geri ödemesinde sorun yaratabilmektedir (Altınkaya 2017, 19).
- Ekonomik Şartlar: Ekonomik dalgalanmalar, vergiler, faiz oranları işletmelerin karlılıklarını ve geri ödeme durumlarını olumsuz etkileyebilmektedir.
- Doğal Kaynaklar: Sel, deprem gibi beklenmeyen felaketler işletmelerin finansal yapılarını bozmakta ve kredilerin geri ödemesinde aksaklık yaşanabilmektedir.
- Politik Yapı: İthalat ve ihracat kısıtlamaları, vergilerin arttırılması, verilen teşvikler, hükümetlerin aldığı kararlar işletmelerin finansal yapısını ve bununla birlikte kullanılan kredilerin geri ödemesini olumsuz etkileyebilmektedir (Selçuk ve Darıcı 2003, 175).

Bankaların kredi tahsis ederken müşterilerin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeleri sorunlu kredilerin ortaya çıkmasını engellemektedir. Bu aşamada kredinin 5K'sı olarak isimlendirilen "Karakter, Kapasite, Kapital, Karşılık ve Karlılık"

kredilendirme kurallarının her birini bankalar temel faktör olarak değerlendirmekte ve kredilendirme temel faktörleriyle birlikte yapılan SWOT analizi sorunlu kredilerin ortaya çıkmasını büyük ölçüde engellemektedir (Yavuz 2017, 13).

1.2. Takipteki Kredi Kavramı

Kredi bankaların kişi veya kurumlara belirli bir vadede geri ödenmek koşuluyla verdikleri borç olarak tanımlanmaktadır. Verilen kredilerin tamamı ya da bir kısmı geri ödenmez ise banka yasal takip süreçlerini başlatabilmektedir. Takipteki krediler “5411 sayılı Bankacılık Kanunu”na göre geri ödeme süresi 90 günü aşan kredilerdir (Yücememiş ve Sözer, 45). Takipteki kredi oranlarındaki artış bankaların kredi politikalarındaki başarısızlık olarak görülmektedir. Tahsil edilemeyen krediler bankaların bilanço yapısını bir bütün olarak bozma eğiliminde olan önemli bir finansal gösterge olmakla birlikte bu oranların artması bankaların kazançlarının azalmasına neden olmaktadır (Saba, Kouser ve Azeem 2012, 142).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun hazırladığı rapor sonuçlarına istinaden takipteki krediler 2012 yılından bu yana tüm müşteri segmentlerinde artmaktadır. Bu durum bankaların nakit akışını olumsuz yönde etkilemekte, bir yandan da riski artırmaktadır. Varlık Yönetim Şirketleri bu riski bertaraf ederek bankacılık sektörüne ve ekonomiye konfor getirmektedir (Yiğiter 2019, 116).

1.2.1. Takipteki Krediler Satıcı ve Alıcıları İçin Önemli Hususlar

Takipteki krediler finansal kuruluşlar açısından operasyonel giderlerde yük oluşturmakta ve satış bedellerinden sağlanan nakit akışı gelir artırıcı aktiflere yatırılmaktadır (Destek Varlık, 2017, 5).

2020’de yaşanan pandemi süreci varlık yönetim şirketlerini etkilemiştir. Pandemi sürecinde finansal sıkıntıların hafifletilmesine yönelik takibe dönüşüm sürelerinin 180 güne kadar uzatılması tahsili gecikmiş alacak (TGA) oranını aşağıya çekmiştir. Şebnem Turhan, Dünya Gazetesi, (02-11-2020).

1.2.1.1. Satıcılar (Bankalar ve Diğer Finansal Kuruluşlar)

Tüm sorunlu krediler için satış uygun olmayabilecektir. Portföyü kurtarmak için çıkış rotaları aracılığıyla bölümlere ayırmak gerekecektir. Satış için belirlenen portföylerde yatırımcıların gereksinimlerini anlamak gereklidir. Fiyat beklentilerinde gerçekçi olunmalıdır. Bu süreçte veri ve belge kalitesi alıcıları çekmek için önemli rol oynamaktadır. Bu sebeple veri bütünlüğü kontrolleri yapılmalı, teminat değerlemelerinde potansiyel alıcıların beklentileri karşıladığından emin olunmalıdır.

1.2.1.2. Alıcılar

Portföy geneline dağılmış doğru örneklem büyüklüğü seçmek çok önemlidir. Yasal ve vergisel etkiler alıcılar için portföy ekonomisi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Alvarez and Marsal 2017, 8).

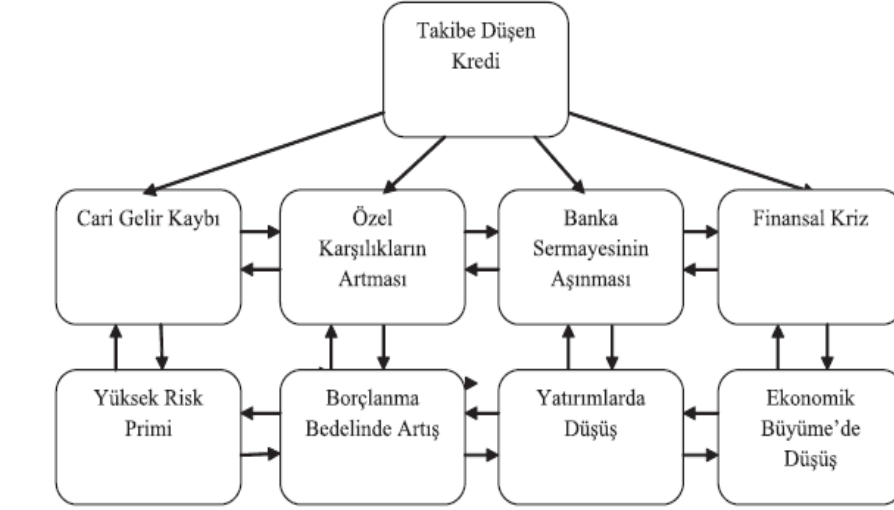
1.2.2. Takipteki Kredilerin Finansal ve Ekonomik Etkileri

Kredi riskini belirlemek için kullanılan en yaygın göstergelerden biri takipteki krediler oranıdır. 2008 yılından bu yana küresel finansal krizin başlamasıyla birlikte takipteki alacak seviyeleri artmıştır. Takipteki krediler bankaların likiditesini ve karlılığını etkilemekte, dolayısıyla bankacılık sisteminin finansal gücünü de etkilemektedir (Makri, Tsagkanos ve Bellas, 2014, 193). Yüksek hacimli tahsili gecikmiş alacaklar bankaların performanslarında net faiz gelirlerinde azalma, yüksek risk ağırlıklı varlıklar için ek sermaye gereksinimi, artan fonlama maliyetleri, yeni kredi verme olanaklarının azalması, sorunları çözmek için yönetim maliyetleri gibi konularda önemli düşüşlere neden olabilmektedir (Alvarez ve Marsal 2017, 11).

Takipteki krediler Türk bankacılık sektörü için kredi portföy kalitesini yansıtması nedeniyle önem arz etmektedir. Banka performansının bir göstergesi olan takipteki krediler bankacılık sektöründe çeşitli problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Ozili 2019, 60). Bankaların takipteki krediler hacminin büyüklüğü kredi yönetiminde başarısızlıklarını göstermektedir.

Takipteki krediler ekonomik durgunluğun başlıca nedenlerindendir. Her sektörde takibe düşen krediler şirketlerin karlılıkların azalmasına yol açmaktadır.

Ekonomik büyüme için takipteki kredilerin azaltılması gerekmektedir (Hatipoğlu, Şaşmaz ve Ertürk 2019, 76).

Şekil 2. Takibe Düşen Kredilerin Ekonomik ve Finansal Etkileri

Kaynak: Hatipoğlu, Şaşmaz ve Ertürk 2015, Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Merkezi Yönetim Bütçesi Üzerindeki Etkileri, (606), 73-88, ss. 76.

Şekil 2’de görüleceği üzere takipteki krediler birçok soruna neden olmakta ve birbiriyle ilintili çözülmesi gereken çok sayıda sorunlara da sebebiyet vermektedir. Kredinin takibe düşmesi finansal kriz yaşanmasını ortaya çıkarmakta bu durum da ekonomik durgunluğun ve banka sermayesinin aşınması gibi birçok alanı olumsuz etkilemektedir (Hatipoğlu, Şaşmaz ve Ertürk 2019, 77).

1.2.3. Kredilerin Takibe Düşme Nedenleri

Kredilerin takibe düşmesinde çok sayıda neden etkili olmakla birlikte en önemli nedenlerden biri krediyi kullananların gelirlerinde önceden öngörülemeyen bir düşüşün olmasıdır. Bu durumda da kredinin geri ödenememe riskini arttırmakta, işletmelerin yüksek risk olarak hızlı büyümesiyle birlikte bankaların tahsil yetkinliğini azaltan operasyonel sorunlar da takibe düşen kredi sayısını arttırmaktadır.

1.2.4. İdari Kanuni Takipteki Krediler

Takipteki krediler, idari veya kanuni takipte yeralan ve tekdüzen hesap planına göre bu hesaplarda izlenen krediler olarak tanımlanır. “1988/12937 Sayılı Karşılıklar Kararnamesi”nde sorunlu krediler 2’ye ayrılmaktadır;

1-Firma Kredi Değerliliğinin Azalması,

2-Kredilerin Temerrüde Düşmesi.

Kararnameye göre firma kredi değerliliğinin yitirilmesi sonucunda krediler takip hesaplarına aktarılmaktadır (Selimler 2006, 12).

İdari takip kredinin zamanında ödenmemesi başka bir ifade ile temerrüde düşmesi durumunda bankalar tarafından icra takibine başvurulmadan önce yapılan işlemdir. Kanuni takip ise idari takip sürecindeki tahsili mümkün olmayan krediler için yapılan takip sürecidir (Altınkaya 2017, 23).

1.2.5. Tasfiye Olunan Alacaklar

Tasfiye olunacak alacaklar ilk defa “1997/10497 sayılı Karşılıklar Kararı”nda kullanılmıştır. Tek düzen hesap planında 172 nolu tahsili şüpheli krediler hesap skontunda yer almaktadır. 170 nolu hesap skontunda bulunan tahsili gecikmiş krediler hiçbir hareket olmadan 90 gün bekletildikten sonra tasfiye olunacak alacaklar hesabında izlenmektedir (Karğın ve Özten 2012, 13). Tek düzen hesap planında krediler kısa, orta ve uzun vadeli krediler ile nakdi ve gayrinakdi krediler olarak yer almaktadır (Selimler 2015, 134).

1.2.6. Sorunlu Alacakların Satış Süreci ve Fiyatlandırılması

Sorunlu kredilerin banka bilançolarına ve faaliyetlerine yönelik birçok olumsuz sonucu bulunmaktadır. Sorunlu kredilerin banka karlılıklarını olumsuz etkilemesi sebebiyle bankalar bilançolarını sorunlu kredilerden ayırarak bu oranları azaltmak istemektedir (Özer 2021, 32).

Bankaların sorunlu kredi satışlarında varlık yönetim şirketleri bu alacakları belirli bir iskonto karşılığında alarak kredilerin yeniden canlanması ve ekonomiye kazandırılmasını sağlamaktadırlar. Bankalar satış sonrası bilançolarını takipteki kredilerden arındırarak kendi operasyonel faaliyetlerine ağırlık vermektedirler (Yılmaz 2021, 56).

Sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine devir süreci banka tarafından satışı yapılacak portföyün belirlenmesi ile başlamakta, ihale edilişine kadar ki süreçleri kapsamaktadır. Bu süreçte varlık yönetim şirketleri donuk ve geri ödenmeyen alacakları inceleyerek vergi, resim ve harçları hesaplar, gerekli maliyeti çıkarıp kendisine olan getiriyi inceler, fiyat ve koşulları bankaya iletir.

Satışı yapılacak portföyün bankalar tarafından varlık yönetim şirketlerine ihale davetiyesi gönderildikten sonraki aşamada ihaleye katılacak olan varlık yönetim şirketlerine portföyün datası gönderilmektedir. Varlık yönetim şirketleri ihale öncesi portföyü incelemekte ve yazılı tekliflerini bankaya iletmektedir. İhaleyi kazanan alıcı ihale bedelini bankaya ödeyerek portföyü devir almaktadır (Yavuz 2017, 80).

Sorunlu varlıkların satış sürecindeki bir diğer önemli konu bilgi asimetrisidir. Bankalar alıcıya göre portföyde daha fazla bilgiye sahiptir. Bu bilgiler gizlilik anlaşmasına göre güvence altına alınmış bilgilerdir. Bu nedenle bankalar portföy için demografik olarak daha az bilgi verme, varlık yönetim şirketleri ise daha fazla bilgiye sahip olma eğimindedirler (Çan 2014, 10).

Fiyat politikası varlık yönetim şirketlerinin başarılarını önemli ölçüde etkilemekle birlikte satış sürecinde bankaların finansal yapıları için de büyük önem taşımaktadır. Fiyatlama aşamasında sorunlu kredinin değerinin altında veya üstünde tayin edilmesi banka ve varlık yönetim şirketlerini çift taraflı etkileyecektir. Sorunlu varlığın fiyatının fazla belirlenmesi varlık yönetim şirketlerinin sermaye aşınmalarına sebep olabilecek, fiyatın düşük tespit edilmesi banka kaynaklarının varlık yönetim şirketlerine devredilmesi neticesini doğurabilecektir. Bu nedenle sorunlu kredilerin nesnel değerlemesi önemlidir.

Tahsili gecikmiş alacakların fiyatlandırılmasını aşağıdaki hususlar etkileyebilmektedir;

- Alacakla birlikte alınacak teminat ve kefaletler,
- Gerçekçi varsayımlara dayalı tahsilat projeksiyonları,
- Borçluların faaliyette olup olmadığı,
- Borçluların mali bilgilerinin araştırılması,
- Diğer borçlular tarafından açılan davalar ve kredi yapılandırma protokolleri

Bu bilgilerin tümü bankalardan alınan takipteki kredilerin fiyatlandırmasını etkilemektedir (Yavuz 2017, 87).

1.3. Sorunlu Kredileri Belirleyen Faktörler

Sorunlu kredilerin belirleyicileri makroekonomik faktörler ve bankaya özgü faktörler olarak ayrılmaktadır. Makroekonomik belirleyiciler ülkenin genel ekonomik ortamının belirleyicileridir (Hacıyeva 2019, 39). Kredi büyüme oranı, banka karlılığı ve sermayesi gibi faktörler ise bankaya özgü belirleyiciler arasındadır. Borç alanların performansı ve şahsi davranışları da bu faktörler arasında yer almaktadır (Hacıyeva 2019, 2). Aşağıda bu faktörlere detaylı olarak yer verilmiştir:

1.3.1. Makroekonomik Faktörler

Sorunlu kredilerin birincil belirleyicileri Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), işsizlik ve faiz oranıdır. Makroekonomik değişkenler, özellikle reel GSYİH büyüme oranı, işsizlik oranı ve borç verme oranlarının takibe dönüşüm düzeyi üzerinde etkisi bulunmaktadır. İşsizlik ile karşı karşıya kalma durumu alınan kredilerin ödenmeme riskini artırmaktadır. İlaveten bankalar riskli kredi grubundaki müşterilere daha yüksek faiz oranı uygulamaktadırlar.

Sorunlu kredileri belirleyen makroekonomik faktörlerden faiz oranı, değişken faizli kredilerde borcun ödenmesindeki zorluğu etkilemektedir. Artan faiz oranı

ödemelerde gecikme yaratmasıyla birlikte borç yükünün artmasını sağlamak ve daha fazla takipteki kredilere sebep olmaktadır (Louzis, Vouldis ve Metaxas, 2010, 11).

1.3.2. Bankaya Özgü Faktörler

Sorunlu kredileri belirleyen faktörler yalnızca bankacılık sektörünü etkileyen dışsal güçler olarak makroekonomik faktörlerde aranmamalıdır. Bankacılık sektöründe her bir bankanın maksimum verim için gösterdikleri çaba ve risk yönetimindeki iyileştirme politikaları takipteki alacaklar üzerinde belirleyici bir etki yaratmaktadır. Bankalarda sorunlu krediler oranlarının fazla olması işlem maliyetlerindeki artışa ve sorunlu kredi izleme konusunda problemlerin artmasına neden olmaktadır (Louzis, Vouldis ve Metaxas, 2010, 12).

1.4. Sorunlu Alacakların Devrinde Kullanılabilecek Satış Yöntemleri

Bankalar sorunlu alacakların devrini peşin olarak yapabileceği gibi, vadeli olarak ya da varlık yönetim şirketleri tarafından tahsilat yapıldıkça ödeme esasına dayalı hasılat paylaşımlı olarak da yapabilmektedir. Aşağıda bahsi geçen devir türlerine yer verilmiştir:

1.4.1. Bankaların Sorunlu Alacaklarını Nakit Olarak Devretmesi

Bankaların 90 günden fazla gecikmeye tabi donuk alacaklarını bilançosunda donuk alacak olarak izlemekte ve bu alacaklarını bilançosundan çıkarması gerekmektedir. Bankalar bilançosunda izlediği kredi anaparasıyla bilanço dışında izlediği faiz tahakkuk ve reeskontlarını ters kayıtla kapatır.

1.4.2. Bankaların Sorunlu Alacaklarını Vadeli Devretmesi

Bankalar tarafından sorunlu alacakların tahsilatı taksitler halinde de olabilecektir. Bu alacakların muhasebeleştirilmesinde “Aktiflerimizin Vadeli Satışından Kazanılmamış Gelirler” hesabını kullanacaklardır.

1.4.3. Bankaların Sorunlu Alacaklarını Hasılat Paylaşım Modeli ile Elden Çıkarması

Bankalar tarafından donuk alacakların elden çıkarılması hasılat paylaşım modeli ile de yapılabilmektedir. Bu modelde devreden taraf varlık yönetim şirketlerinden devir işlemi aşamasında belirli bir peşin tutar isteyebileceği gibi, elde edilecek tutar üzerinden belirli bir yüzde kadar hasılatı da isteyebilmektedir. Bankalar bu yöntemi fazla tercih etmemekte, sorunlu alacaklarını nakit ihtiyacı dolayısıyla satmakta ve sorunlu alacakların tahsilini beklemek istememektedirler (Yavuz 2017, 95).

1.5. Sorunlu Alacaklara İlişkin Çözüm Yolları

Sorunlu alacakların çözümü bankaların yönetmeleri gereken önemli görevlerinden biridir. Kredilerin sorunlu hale gelmeden önce bankaların tedbirlerini almaları gerekmektedir. Bunun için iş süreçlerinde erken uyarı sinyalleri kurmaları gerekmektedir. Buna yönelik olarak kredilerin izlenmesi “5411 sayılı Bankacılık Kanunu” na göre uygulanması zorunludur.

Bankalar kredi izleme birimi kurmalı buna uygun uzman personel istihdam etmelidir. Ayrıca kredi geri dönüşünü tedbir altında tutmak ve aktif kalitesini korumak amacıyla etkili bir şekilde risk yönetiminin sağlanmasını ve geri dönüşü sorunlu krediler için erken aksiyon alınmasını önemsemelidir. Ayrıca bankalar tarafından tüm krediler kredi tahsis politikalarına elverişli olarak kullanılmalıdır.

Kredilerin sorunlu hale gelmesinden sonra bankaların çözüm yolları olarak en tercih edileni kredi müşterisinin tasfiyesine başvurmadan kredinin tahsil edilmesidir. Firmanın tasfiyesine gidilmesi, teminatlarının nakde çevrilmesi en son başvurulacak yöntemlerdir.

Bankaların sorunlu kredilerini için uzun süreçte takip etmesi, karşılık ayırması, borcun yeniden yapılandırılması, ilave teminat istenmesi, teminatların nakde çevrilmesi gibi yapılması gerekli süreçler mevcuttur. Bu bağlamda krediler sorunlu hale geldikten sonra bankaların sorunlu krediler çözümü için aşağıdaki alternatifleri mevcuttur;

- Sorunlu kredilerin yeniden oluşturulması,
- Müşteri ile kalıcı ilişkilerin sürdürülmesi,
- Kredilerin yasal takibe intikal ettirilmesi ve teminatların nakde çevrilmesi,
- Sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine devridir.

Bankalar müşterilerinin mali tablolarını inceleyerek, diğer alacaklılarının durumlarına bakarak, alınmış olan teminatlar ile birlikte firma ortaklarının moralitesine bakarak hangisini uygulayacağına karar verirler (Yavuz 2017, 38).

1.5.1. Sorunlu Kredilerde Müşteri İlişkilerinin Devam Ettirilmesi

Bankalar öncelikle kredi ilişkisine girilen müşterisinin sorunları aşmasına yardımcı olarak müşterisinden tahsilat sağlamaya çalışır. Bunun için bankaların kredi müşterileri ile problem çözümleri için işbirliği içinde çalışmaları gerekir. Böylelikle durum analizi için bankaların firma ile dayanışma içinde olması gerekmektedir. Durum sürekli takip ve analiz gerektirir. Müşterisinin de iyi niyetli olarak banka ile işbirliği yapması esastır (Baş 2020, 17).

1.5.2. Sorunlu Alacakların Yeniden Yapılandırılması

Sorunlu alacakların yeniden yapılandırılması, borçlunun likidite sıkıntısını geçici süreyle gidermek amacıyla ilave kredi kullanımına gidilmesidir. Yeniden yapılandırma, kredi değerliliğini yitirmemiş faaliyetlerine devam eden müşteriler için esastır.

Yapılandırılan kredilerde müşterilerin mali durumunun giderek kötüye gitmesi ve kredi tahsil etme sürecinin mümkün olmaması durumunda krediler yasal takip hesaplarına intikal ettirilmelidir.

1.5.3. Sorunlu Kredilerin Takibe İntikal Ettirilmesi ve Teminatların Nakde Döndürülmesi

Sorunlu kredilerin çözümündeki bu alternatif, müşterinin teminatında bulunan teminatların nakde çevrilerek hızlıca harekete geçilmesidir. Bu yöntem uzun bir ön

inceleme gerektirmeyeceğinden dolayı bankaya vakit kazandırmaktadır. Ancak hızlı ve problemsiz bir tasfiye süreci için borçlunun tasfiye işlemlerini engellemeye çalışmaması gerekmektedir. Aksi durumda bu süreç hızlı olmaktan çıkmakta ve daha büyük zaman kaybı ve zarar oluşturmaktadır (Selçuk ve Darıcı 2003, 182).

Bankalar çözüm yollarından bir sonuç alamadıkları takdirde takip işlemlerini başlatmaktadır. Takip uygulaması ödenmeme süresine göre idari takip ve yasal takip şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İdari takip kredilerin gecikmeye düştüğü tarihten itibaren yasal takibe intikal edene kadar ki süreyi içerir. İdari takip süreci kredi ödeme süresindeki gecikmenin 30 gün ile 90 gün arasındaki süreyi kapsar. Yakın izleme yapılan idari takip sürecinin hususları aşağıdaki gibidir:

- Alacağın vadede belirtilen süreyi aşması ve temerrüde düşmesi
- Borçlunun kredi tahsil kabiliyetini kaybetmesi
- Ödenmeme riskinin geçici likidite probleminden dolayı ortaya çıkması
- Gecikmenin 30-90 gün arasında olması
- Diğer alacaklıların takibe geçmemiş olması

Kanuni takibin idari takipten farkı hukuk takip aşamalarının da devreye sokulmasıdır. Bankalar 90 gün gecikmeden sonra borçlulara noter kanalıyla ihtar göndermekte ihtar sonrasında banka avukatları haciz işlemlerini uygulamaktadırlar. Bu süreçte teminatlar paraya çevrilmekte alacaklar bu yollarla tahsil edilmeye çalışılmaktadır (Yavuz 2017, 46). Teminatların paraya çevrilmesi bankalara zaman kazanımı sağlamaktadır. Ancak burada borçlunun niyeti kötü ve tasfiye işlemlerini engellemeye yönelik ise bu süreç bankalara daha maliyetli olmaktadır (Lök 2018, 204).

1.5.4. Sorunlu Alacakların Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı

Sorunlu alacaklar için diğer bir alternatif çözüm varlık yönetim şirketlerine devridir. Bankalar karlılıklarını, aktif kalitesini, sermaye yeterliliklerini olumsuz etkilemelerinden dolayı bu alacakları bünyelerinden çıkarmak isterler (Özer, 2021, 32). Sorunlu alacakların devir süreci bankaların aktif kalitesini iyileştirmeye yönelik

tedbirlerden biri olup, bankaların bilançolarında iyileşme sağlayacak, sorunlu krediler için ayırmış oldukları karşılıkları kar olarak yazabileceklerdir (Biçim 2010, 41).

1.6. Sorunlu Kredilerin Çözümlemesine Yönelik Ortaya Çıkan Yaklaşımlar

Sorunlu kredilerin çözümünde yaşanan krizlerin de etkisiyle yeni yöntemler uygulamaya konulmuş ve tüm ülkeler için referans alınan Londra Yaklaşımı, yine bu yaklaşımdan ilham alarak ileri sürülen İstanbul Yaklaşımı ve son olarak da ortaya çıkan Anadolu Yaklaşımı ile birlikte bu faaliyet sahasında uzmanlaşan varlık yönetim şirketleri olmuştur.

Bankalar karlılık durumlarını önemli ölçüde etkileyen ve finansal tablolarında artık yük olmaya başlayan sorunlu kredileri bu 3 yaklaşım ile varlık yönetim şirketleri aracılığıyla önemli oranda çözüme kavuşturmaktadır (Demirkurt 2019, 42).

1.6.1. Londra Yaklaşımı

Londra yaklaşımı ilk kez 1970’ler de İngiltere Merkez Bankası tarafından hem firmalara hem de bankalara yol göstermek amacıyla oluşturulmuştur. O yıllarda İngiltere’de yaşanan ekonomik durgunluk sebebiyle firmalar finansal güçlükler yaşamıştır. Firmaların borçlarını ödeyememesi bankaları da zor duruma sokmuştur. Bunun üzerine İngiltere Merkez Bankası giderek büyüyen takipteki krediler sorununa çözüm bulmak ve borçların yeniden yapılandırılmasını sağlamak amacıyla bu yaklaşımı uygulamış böylelikle çoğu şirket varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Problem ile karşı karşıya gelindiğinde nasıl davranması gerektiğine dair tavsiyeler sunan Londra Yaklaşımında bankalar ve diğer taraflar kendi çıkarları doğrultusunda hareket edebilmektedir. Bu yaklaşım gönüllülük esasına dayanır ve tarafların karşılıklı uzlaşma sürecinde birlikte hareket etmesi temel prensipleri arasındadır (Suadiye 2006, 8).

1.6.2. İstanbul Yaklaşımı

İstanbul Yaklaşımı gelişimine baktığımızda 2001 krizi sonucu mali sıkıntı yaşayan firmalar için finansman kaynağı temin edilmesi amacını taşıdığı söylenebilir. Bu yaklaşım ile International Monetary Fund' (IMF) dan borç alınmış, işletmelere kredi olarak dağıtılmıştır. Finansal problem yaşıyor olmalarına rağmen borç ödeme kabiliyeti olan müşteriler için protokol vadeleri tekrar yapılandırılmıştır. Bu yaklaşım ile hedeflenen yeniden yapılandırma çalışmaları önemli ölçüde beklentileri karşılamıştır. Her ne kadar Londra Yaklaşımı'ndan esinlenerek oluşturulmuş olsa da farklılıkları vardır. Bu yaklaşımda finansman “Uluslararası Finans Kurumu” tarafından sağlanmış, Londra Yaklaşımı'nda ise banka ve banka dışı finans kurumlarından sağlanmıştır (Demirkurt 2019, 47).

1.6.3. Anadolu Yaklaşımı

Anadolu yaklaşımının temel amacı kredi ödeme yeteneğini kaybeden müşterilerin yeniden yapılandırma programları ile ekonomiye tekrar kazandırılmasıdır (Koç 2010, 37).

Anadolu Yaklaşımı büyük ölçekli firmaların borçlarının yeniden yapılandırılma kapsamına alınmasının bir örneği 2007 yılında küçük ve orta ölçekli işletmeler için gerçekleştirilmiştir. “27 Aralık 2006 tarih ve 5569 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli işletmelerin “Finansal Yeniden Yapılandırma Hakkında Kanun” ile küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin mali kesime olan borçlarını ödeyebilmelerine olanak sağlanması amaçlanmıştır (Koç 2010, 51). Bu anlaşma kapsamında bankalardan alınan krediler içinden donuk veya şüpheli alacaklar hesabına aktarılan ödemesi geciken kredilerin vadelerini uzatmak, ek olarak yeni kredi vererek kredilerini yenilemek, anapara yahut faiz veya kar paylarını düşürmek veya feragat etmek olanakları getirilmiştir. Ayrıca İstanbul Yaklaşımı'ndan faydalanan işletmeler Anadolu Yaklaşımı kapsamına alınmamıştır (Alav 2013, 68).

1.7. Sorunlu Kredilerin Finansal Tablolara Etkileri

Bankaların tekdüzen hesap planına göre kredilerini muhasebeleştirilmesi üzerine, süreçlerini finansal tablolarda izlemek ve göstermek üzere muhasebeleştirme işlemlerinin bilanço ve gelir tablosu üzerinde nasıl takip edileceğine ilişkin açıklamalar yapılacaktır. Aşağıdaki şekil takibe aktarılan kredi hesaplarının sürecine ilişkin olup, açıklamalar yapılmıştır:

Tablo 1. Kredi ve Takipteki Kredi Hesaplarının Bilanço ve Gelir Tablosundaki Hareketleri

	AKTİF	PASİF
BİLANÇO HESAPLARI (BİLANÇO İÇİ)	0 - DÖNEN DEĞERLER	3 - MEVDUAT VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR -Genel Karşılıklar
	1- KREDİLER -Krediler (Nakdi Krediler) -Takipteki Krediler -Özel Karşılıklar (-)	4 - ÖZKAYNAKLAR -Kar -Zarar
	2- YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER -Kredi Faiz Tahakkuk ve Reeskontları	
GELİR TABLOSU HESAPLARI	6- FAİZ GİDERLERİ	5 - FAİZ GELİRLERİ -Kredilerden Alınan Faizler -Takipteki Hesaplardan Alınan Faizler
	8- FAİZ DIŞI GİDERLER -Karşılık ve Değer Düşme Giderleri	7 - FAİZ DIŞI GELİRLER -Geçmiş Yıl Giderleri Düzeltme Hesabı
BİLANÇO DIŞI HESAPLAR	9- BİLANÇO DIŞI HESAPLAR -Yakın İzlemedeki Krediler -İptal Edilen Faizler (TOA) -Kredi Limitleri / Teminatları -Gayrinakdi Krediler	9- BİLANÇO DIŞI HESAPLAR -Yakın İzlemedeki Krediler -İptal Edilen Faizler (TOA) -Kredi Limitleri / Teminatları -Gayrinakdi Krediler

Kaynak : Selimler 2015, Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 7(12), 2015, ss. 153.

Yukarıdaki tabloda tek düzen hesap planına göre krediler ve sorunlu kredilerin yer aldığı hesap grupları gösterilmiştir. Bu gruplarda takipteki kredi hesapları için krediler grubundan çıkış olmakta ve özel karşılık ayrılmaktadır. Buna karşılık faiz dışı giderler grubunda artış olmaktadır. Takipteki krediler için tahsilat yapıldıkça takipteki krediler kalemi azalmakta ve özel karşılıklardan çıkış olmaktadır. Bu durumda tahsil edilen faizler faiz gelirleri hesap grubuna ilave edilmektedir (Selimler 2015, 153).

1.7.1. Bilançoya Etkisi

Bankalar, geri ödenmeyen sorunlu alacakları bilançonun aktif kısmında takipteki alacaklar hesabında izlemekte, tahsil edilememe riskine istinaden karşılık ayırmaktadırlar. Takipteki alacakların ticari bankaların bilançosunda aktifinde yer

almasının bir sonucu olarak aktif kalitesi ve ana faaliyet konusuna ait etkinlik ölçümünde banka bilançolarında en önemli kriterler içerisinde yerini teşkil etmektedir. Takipteki alacaklar / toplam alacak oranı yüksek olan bankaların kredi riski artmakta ve borçlanma faaliyetlerinde kaynak maliyetleri de artmaktadır. Bankalar varlık yönetim şirketlerine bu alacaklarını devrederek bilançolarını takipteki kredilerden arındırmaktadırlar (Onur Çelik, www.finansgundem.com, 23 Kasım 2018).

1.7.1.1. Standart Kredilere ve Yakın İzlemedeki Kredilere Etkisi

Bankalarda yasal takip hesaplarına aktarılan krediler yakın izleme hesaplarını, hesap sahiplerinin bankada birden çok hesaplarının olması durumunda bir hesabının takibe intikal etmesi durumunda diğer hesapları da yakın izlemeye alınmaktadır.

Kredilerin sorunsuz ödenmesi ihtimalleri olsa dahi alternatif hesapları da temerrüde aktarılmadan yakın izlemeye alınmaktadır. Böylelikle müşteri yakın izleme tutarı yükselir. Yakın izleme hesapları nazım hesaplar olarak da adlandırılan bilanço dışı hesap grubunda izlenmektedir (Selimler 2015, 155).

1.7.1.2. Aktif-Pasif Vade Uyumuna Etkisi

Bankalar kredi kullandırırken vade uyumuna dikkat ederler. Vade uyumsuzluğu bankaların likidite riskini artırmaktadır. Bankaların mevduatı ve kredi hesapları arasında vade uyumu olmalıdır. Aksi takdirde bankalar ödeme güçlüğüne düşeceklerdir.

1.7.2. Gelir Tablosu Hesaplarına Etkisi

Tek düzen hesap planına göre faiz gelirleri gelir tablosu hesaplarında yer almaktadır. Takipteki kredilerden alınan faizler faiz geliri hesap grubu içinde yer alır. Takip hesaplarına uygulanan faiz oranları diğer kredilere göre daha yüksektir. Düzenli tahsil edilemediğinde nakit akışını olumsuz etkileyecektir. Yüksek karşılık ayrıldığında yeni kredi miktarını sınırlandıracaktır ve faiz geliri kaybı yaşanarak net faiz marjını olumsuz etkileyecektir. Yakın izlemeye alınan kredilerde standart

kredilere oranla daha yüksek karşılık ayrıldığından bankanın faiz dışı gideri artmaktadır.

1.8. Sorunlu Kredilerin Finansal Oranlara Etkileri

Bankaların faaliyetlerini, likiditesini, karlılığını, sermaye yeterliliğini değerlendirecek birçok oran analizlerde kullanılmaktadır. Sorunlu kredilerin devri ile birçok finansal oran iyileştirilmektedir. Aşağıda takipteki kredilerin en çok etkilendiği oranlara yer verilmiştir.

1.8.1. Sermaye Yeterliliği Oranına Etkisi

Sermaye yeterliliği bankalar açısından kendi kaynakları ile doğru orantılıdır. Bankaların verilen veya tahsil edilen kredi işlemlerinde meydana gelebilecek olası zarar ve riskleri karşılama oranı, bankaların sermaye yeterliliğini ortaya koymaktadır. Sermaye açısından güçlü kaynaklara sahip olmak bankaların kredi risklerine karşı konumunu güçlendirecektir (Yurttadur ve Çeliktas 2019, 768).

Sermaye yeterliliği oranı bankaların faaliyetleri sırasında kredi, piyasa ve operasyonel risklerin neden olabileceği zararlara karşılık öz kaynak bulundurma oranını ifade etmektedir. Güçlü öz kaynak yapısı fon bulmayı kolaylaştırır.

Takipteki krediler banka bilançosunda takipteki kredi hesaplarını artırdığından bankalar da bu krediler için karşılık ayırmakta ve faiz dışı giderleri artmaktadır. Bu durum da sermaye yeterliliği oranını olumsuz etkilemektedir. Takipteki krediler sahip oldukları rasyolar nedeniyle bankaların bilanço, gelir tablosu, karlılık ve sermaye yeterliliği oranlarını etkilemektedir.

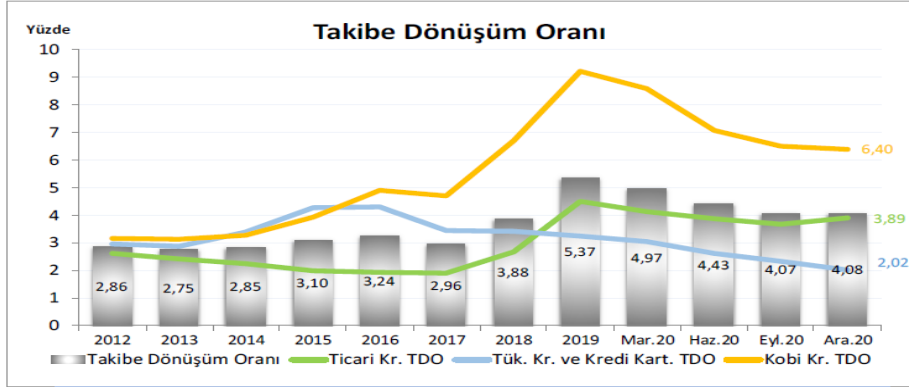
1.8.2. Aktif Karlılık Oranına Etkisi

Aktif karlılık, net gelirin ortalama aktiflere oranıyla hesaplanmaktadır. Bankanın toplam aktifini ne kadar iyi kullandığını, kar yaratmada ne kadar etkin olduğunu gösterir. Takipteki krediler için daha fazla karşılık ayrılması, faiz dışı giderlerin artmasına sebep olmakta dolayısıyla aktif karlılığını olumsuz etkilemektedir (Selimler 2015, 16). Karlılığı yüksek olan bankaların verecekleri kredilerde daha titiz

davranmaları ve böylelikle takipteki krediler oranının daha düşük seviyede olması beklenmektedir (Yağcılar ve Demir, 223).

1.8.3. Takibe Dönüşüm Oranına Etkileri

Bu oran kredilerin ne kadarlık kısmının yasal takibe aktarıldığını gösterir.

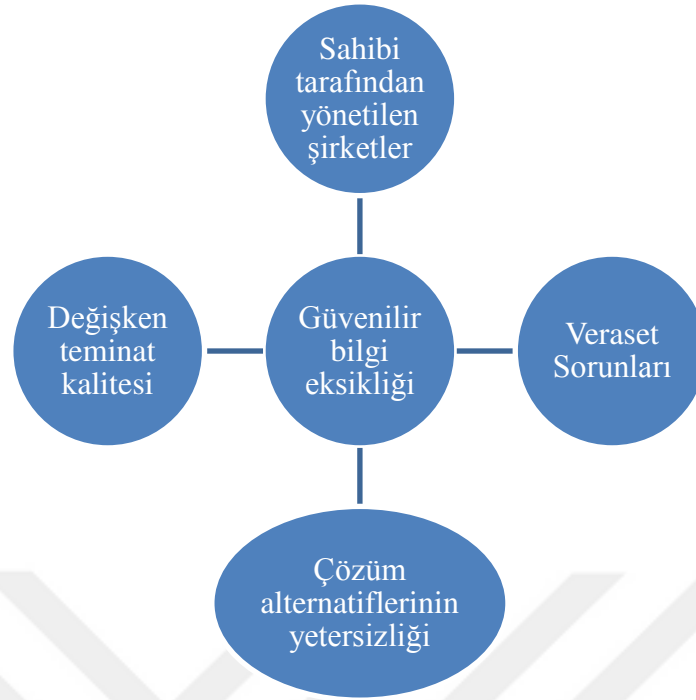

Şekil 3. Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı

Kaynak: BDDK, Veri ve Sistem Yönetimi Daire Başkanlığı, 2020, ss. 14.

Şekil 3'e göre Aralık 2020 bankacılık sektöründe tüm segment bazında kredilerin takibe dönüşüm oranı % 4,08 olarak gerçekleşmiştir. En yüksek oran 6,40 olarak kobi kredilerindedir. % 3,89 ile onu ticari krediler izlemektedir.

Tahsili gecikmiş Kobi kredilerinde genellikle daha büyük şirketlerde belirli zorluklarla karşılaşılır. Bu durum aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 4. Kobi Sorunlu Kredi Portföylerinin Yönetilmesindeki Zorluklar

Kaynak: Alvarez&Marsal, 2017, ss. 4.

Kobilerde sahiplerin kararları, çeşitli nedenlerden ötürü her zaman rasyonel olmayabilir. Profeyonel yöneticileri ve/veya dışarıdan danışmanları işe almak için kapasite eksikliği bulunabilmektedir.

Denetim genellikle belirli büyüklükteki eşğin altındaki işletmeler için zorunlu değildir. Güvenilir bilgi eksikliği kobilerde yeniden yapılandırma ve finansal planların uygulanabilirliğini ve fizibilitesini zorlaştırmaktadır.

Yeniden yapılandırma kısa/orta vadede şirket liderliği konusunda kesinlik gerektirir. Kobiler genellikle aileye aittir ve net bir halefiyet planlaması olmadan yönetilir.

Özel sermaye fonları ve kredi büyüklükleri yatırımcıların çoğu için çok küçüktür. Kobi işletmelerinde şeffaflık sorunu nedeniyle bu işletmelere yatırım yapmak tüm yatırımcı türlerine hitap etmemektedir. Yüksek kredi riskleri yeniden yapılandırma için finansman sağlamayı zorlaştırabilir (Alvarez and Marsal 2017, 19).

1.9. Sorunlu Kredilerin Ekonomiye Etkileri

Sorunlu krediler banka karlılıklarını ve rasyolarını olumsuz etkilediği gibi ülke ekonomisine de olumsuz etkileri vardır. Takipteki kredilerin artışı ile banka bilançoları bozularak sermaye yeterlilik oranları olumsuz etkilenir. Bu durumun bir sonucu olarak bankaların faiz oranlarının yükselmesi ile kredi verme oranları da düşerek ekonomik durgunluğa yol açmaktadır (Kaya 2020, 193-194).

İKİNCİ BÖLÜM

VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ

Finans sektöründe önemli derecede yerini hissettiren varlık yönetim şirketlerinin adı 20.yüzyılın ikinci çeyreğine dayanmıştır ve ilk olarak Avusturya’da kurulduğu bilinmektedir. 1929-1930’larda yaşanan ekonomik krizle birlikte Avusturya Ulusal Bankası ve muhasebe firmasının işbirliğiyle kurulmuştur (Yurdal 2019, 50).

Varlık Yönetim Şirketlerinin finans sektöründeki önemi gitgide artmaktadır. Sektör ülkemizde 2001 yılı krizinde oluşan sorunlu alacaklara çare olarak düşünülmüş, ilk etapta TMSF bünyesindeki bankanın sorunlu alacaklarını satın almıştır. Varlık yönetim şirketleri ülke ekonomisi için de stratejik öneme sahiptir. Bankaların gecikmiş alacaklarını satın alarak bilançolarının iyileştirilmesine ve bankaların faaliyetlerini daha rahat yürütmelerine olanak sağlamaktadır.

Sorunlu kredilerin bir kısmı gerek haciz yoluyla gerekse anlaşma kapsamında tahsil edilebilirken bir kısmı da varlık yönetim şirketlerine devredilmektedir. Varlık yönetim şirketleri bu alacakların devir alınması, takibi, borçluların yeniden yapılandırılması işlevlerini yerine getirmektedir (Akçakanat, Özdemir ve Teker 2018, 521).

Varlık yönetim şirketleri bankalardan devir aldıkları kredi borçlularıyla görüşmeler yaparak yasal süreçler ile tahsilat yaparlar. Satın aldıkları portföyler için katlandıkları maliyetleri, faiz giderlerini ve masraflarını yaptıkları tahsilatlar ile karşılayarak kar amacı gütmektedirler. Alınan portföylerin müşterileri icra takibine aktarıldığı için ödeme gücünü ve motivasyonunu kaybetmiş müşterilerden oluşmaktadır. Ancak kredi borçluları bankalarda oluşan sicillerindeki bozulmaları düzeltmek istediklerinde faiz indirimi, uzun vadeli taksitli ödeme planı gibi alternatifler sunularak dosyalar çözüme kavuşturulmaktadır (Güvenal 2015, 1-2).

Varlık yönetim sektörü 2020 yılında birçok faktörden etkilenerek önceki yıllara göre durağan bir yıl geçirmiştir. Bu faktörlerin en başında covid-19 salgını gelmektedir. Pandemi nedeniyle yaşanan ekonomik aktivitelerdeki gerileme

dolayısıyla Bankacılık sektörünün ciddi şekilde etkilenmesinden ötürü, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) 2020 Mart ayında kredilerin yakın izleme sürelerini uzatan düzenleme yapmıştır. Böylelikle tahsili gecikmiş alacaklar da olması gerekenden daha az olarak kayıtlara geçmiştir. Bankaların aktif rasyosu üzerindeki bozulma sınırlanmış tahsili gecikmiş alacaklar satışının yapılması baskısını azaltmıştır (Türkrating 2021, 1).

2.1. Varlık Yönetim Şirketleri Tanımı

Sorunlu banka alacakları kriz dönemlerinde daha fazla artış göstermektedir. Bu durumun artışını engellemek için bankaların tedbirler alması gerekmektedir. Alınacak tedbirlerden biri de bu alacakların varlık yönetim şirketlerine devrini gerçekleştirmek ve sorunlu kredi oranlarını azaltmaktır. Aşağıda varlık yönetim şirketlerinin tanımlarına yer verilmiştir:

2.1.1. Literatür Bakımından

Varlık yönetim şirketi “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, bankalar ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili yeniden yapılandırılması ve satılması amacına yönelik olarak faaliyet göstermek üzere bu Yönetmelik hükümlerine göre izin alarak kurulan şirketleri, ifade eder.”

Bir başka tanıma göre varlık yönetim şirketleri; ödeme gücü bulunmayan veya bir kısım bulunan müşterilerin borçlarını uygun fiyata satın alarak bankalara kaynak aktarımı yapan ve bu yolla alacağın tahsilatını gerçekleştirmeye çalışan kuruluşlardır (Artekin ve Soydal 2019, 365).

Varlık yönetim şirketleri bankaların ve özel finans kuruluşlarının sorunlu kredilerini satın almakta, yeniden yapılandırmakta ve alacaklarını böylelikle tahsil etmektedir (Gör 2012, 3). Bankaların bilançolarına pozitif değerler katıp operasyonel anlamda rahatlatmaktadırlar. İhale usulü ile sorunlu alacakları satın alan varlık yönetim şirketleri kendi yöntemleriyle bu alacakları tahsil etmeye çalışırlar (Acur 2018, 41).

Varlık yönetim şirketleri, özel finansal analizler gerektiren sorunlu krediler idaresine olan gereksinimleri karşılamak üzere kurulmuş şirketlerdir (Çelik 2016,8). Sorunlu alacakların satın alınması, yeniden yapılandırılması, tahsili işlemlerini gerçekleştirirler (Tekten, 2018, 202).

2.1.2. Mevzuat Bakımından

Varlık yönetim şirketlerine ilişkin ilk düzenleme olan 4743 sayılı Kanun m.3/7 uyarınca “Bankalar, özel finans kurumları ve diğer mali kurumların varlıklarının satın alınması ve yeniden yapılandırılarak kurulması amacıyla” kurulan şirketlerdir.

BanK.m. 143/1 ise varlık yönetim şirketleri “bankalar ve fon dahil diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, yeniden yapılandırılması, tahsili ve satılması amacına yönelik faaliyet göstermek üzere” kurulan şirketlerdir. Mevzuat tanımlamalarına göre varlık yönetim şirketlerinde alacaklar ön planda tutulmaktadır (Keleş 2012, 37-38). Tanımlamalara göre farklılık gösterse de bu şirketlerin kuruluş amacı sorunlu alacakların satın alınarak yeniden yapılandırılması ve tahsil edilmesidir (Yurdal 2019, 51).

2.2. Varlık Yönetim Şirketlerinin İşlevleri

Kriz zamanlarında bankaların mali yapısının bozulmaması amacıyla kredilerin vadesinden önce ödettirilmeye çalışılması veya yeni tahsis edilecek kredilerin kısa vadede ve daha yüksek faiz oranlarında kullanılması yollarına başvurulmaktadır. Varlık Yönetim şirketleri bankaların sermaye yeterlilik oranını sağlamada zorlandığı zamanlarda devreye girer karşılık ayırmış olduğu alacaklarını satın alarak banka bilançolarındaki riskleri azaltmaktadır. Bankalar da alacaklarının devri sonrasında sorunlu varlıkların tasfiyesi ile uğraşmak yerine kendi faaliyetlerine devam etmektedirler (Tahtakılıç 2004, 18).

Varlık yönetim şirketleri başlıca 3 işlev yerine getirmektedir. Bunlar:

Finansal kuruluşların sorunlu kredilerini yönetmek amacıyla Amerikan Federal Mevduat Sigortası (FDIC), işlevini devam ettirmekte zorlanan finans kuruluşlarının mevcudiyetlerini devam ettirebilmek amacıyla kurulmuştur. ABD’de çok sayıda

bankanın iflas etmesiyle FDIC bankaların tasfiyesiyle yoğun bir şekilde ilgilenmiştir (Erkan 2015, 60).

Finansal kurumları yeniden yapılandırmak; Sorunlu kredilerin daha kolay yönetilmelerini sağlamak amacıyla banka kurumu içerisinde farklı takip birimleri kurulabilir. Ayrıca sorunlu krediler bankadan farklı bağımsız bir kuruluşa da aktarılabilir. Burada amaç devlet otoritesi altındaki bankaların özelleştirilmelerini sağlamaktır (Gör 2012, 16).

French Consortium de Realization (CDR Realizasyon Kurumu) 1995 yılında Fransa’da kamu bankası Credit Lyonnais’in özelleştirilmesi amacıyla kurulmuştur. Bankanın sorunlu kredileri paydaşlarına devredilmiş ve banka 1999 yılında özelleştirilmiştir (Erkan 2015, 61).

Varlık yönetim şirketlerinin temel işlevi, geri ödemesinde sorunlar yaşanan finans kurumlarının yükünü hafifletmek ve sorunlu varlıkların tasfiyesinde destek sağlamaktır (Yiğiter 2019, 111).

2.3. Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş Amaçları

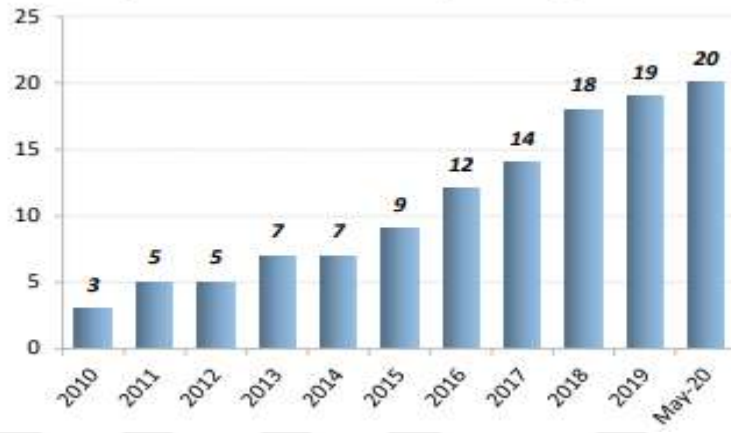
Varlık yönetim şirketlerinin en önemli kuruluş amacı bankaların tahsili gecikmiş alacakların sorunlarının giderilmesi ve banka aktiflerinin nakde dönüştürülmesidir. Dünya’da birçok ülkede farklı uygulamaları bulunan varlık yönetim şirketleri ülkemizde de 2001 krizi sonrası bankaların takipteki kredilerin devrinde önemli rol üstlenmektedir.

Türkiye’de varlık yönetim şirketleri, Bankacılık Sektörünün “Yeniden Yapılandırılması Programı” kapsamında düzenlenmiş ve kurulmuştur. Söz konusu program, yaşanan krizlerin bankacılık sektöründeki tahribatı gidererek sistem için sağlam bir yapı oluşturmayı öncelik edinmektedir.

BDDK tarafından 04.11.2006 tarihinde Varlık Yönetim Şirketlerinin “Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik” hazırlanmış, uygulamaya konulmuştur. Yönetmelikte TMSF haricindeki kurumlar tarafından da varlık yönetim şirketleri kurulması için gerekli yasal zemin oluşturulmuştur. Finansal piyasalar koşulları da

dikkate alınarak problemlili hale gelen kredilerin çözümlenmesinde faaliyette bulunacak varlık yönetim şirketlerinin anonim şirket halinde kurulması kabul edilmiştir. Yönetmelikte ayrıca VYŞ'lerin kuruluş aşamalarına, ana sözleşme değişikliği ve hisse devrine, organizasyon yapısına, BDDK'ya yapacakları bildirimlere ilişkin hükümler yer almaktadır (Çelik 2016, 12).

Varlık yönetim şirketlerinin öncelikli amacı devir aldıkları sorunlu kredileri hızlı bir şekilde tasfiye etmektir (Gör 2012, 46).

Şekil 5. Varlık Yönetim Şirket Sayısı

Kaynak: Turkrating, Mayıs, 2021, ss. 3.

Her ne kadar 2022 tarihi itibarıyla sektörde 22 şirket bulunsa da ihalelere az sayıda şirket girmektedir. Rekabet düşük olmakta ve küçük VYŞ'ler kaynak bulmakta zorlanmaktadır.

2014 yılında sektörde yedi olan şirket sayısı günümüzde yirmiye ulaşmıştır. Şirket sayısının hızla artmasındaki en temel neden bankalardan düşük fiyatla sorunlu alacak portföyü satın alarak yüksek kar elde etme beklentisidir (Turkrating Haziran, 2020, 1).

2.4. Varlık Yönetim Şirketlerinin Çalışma Yöntemleri

İstikrarlı bir ülke ekonomisi, sorunlu varlıkların ortadan kaldırılmasını sağlayan bir piyasa yatırımcıları güvence altına alır ve varlık yönetim şirketlerinin de

etkinliğini dışsal olarak artırır. Diğer yandan kalifiye insan gücü, etkili pazarlama stratejisi, yeterli derecede kaynak ve şeffaflık da etkinliği artıran içsel etkenlerdir (Gör 2012, 16).

Faal bir varlık yönetim şirketinin özellikleri aşağıdaki gibidir:

Yasal Düzenleme: Sorunlu kredilerin devrinde yapılması gerekenler açıkça belirtilmelidir. Kamuya ait varlık yönetim şirketlerinin içeriklerinin şeffaf raporlar içermesi gerekmektedir.

Düzenleyici Çerçeve: Finans kurumlarının varlık yönetim şirketlerine sorunlu kredilerini yüksek fiyatlama yaparak satışı sonrası sermayelerini gereğinden yüksek göstermesine engel olunmalıdır.

Yönetim: Borçluların müdahalelerine ve siyasi baskılara karşı koyabilecek yönetim kurulu üyeleri oldukça önemlidir.

Transfer Edilecek Sorunlu Varlıkların Seçimi: Bankalarla uzun vadeli ilişkilerini koruyan ve yeniden protokole bağlanabilecek kredilerin müşterileri bankalardan devir yapılmamalıdır.

Fonlama: Varlık yönetim şirketlerinin finansman kaynağına önem verilmelidir. Varlık yönetim şirketleri fon kaynaklarını devlet tahvili ihalelerinden yahut kendi tahvil ihraçlarından sağlamaktadır. Varlık yönetim şirketlerinin zararları bütçeden karşılanmalıdır.

Vergi: Bankalar tarafından sorunlu kredilerin devirlerinin teşvik edilmesi amacıyla bankalar tarafından vergi oranlarının kullanılması gerekmektedir (Gör 2012, 18).

2.5. Varlık Yönetim Şirketlerinin Türleri

Bankacılık sisteminin hızlı bir şekilde yapılandırılmasında en önemli vazifelerden biri de sorunlu kredilerin uygun bir şekilde tasfiyesidir. Varlık yönetimi ve borçların geri dönüşü ya bankaların kendi imkanları ile sağlanır veya devlet sahipliğinde bir varlık yönetim şirketine devredilebilir. Kriz dönemlerindeki koşullar

varlık yönetim şirketlerinin biçimlenmesinde görev almaktadır. Ülkelerde yaşanan krizler ve politik yaklaşımlar ile uygun yöntemlerden biri sorunlu varlıkların tasfiyesinde varlık yönetim tercih edilmekte ve hangi varlık yönetim şirketi yapısının uygun olacağı kararlaştırılmaktadır (Biçim 2010, 9).

Bankaların sorunlu varlıklarını devretmeleri stok problemlerini çözmesinde etkili bir seçenektir. Sorunlu kredilerin devri ile banka bilançoları arındırılır ve bankaların faaliyetlerine yoğunlaşması kolaylaşır (Gör 2012, 9).

Bankalar tarafından yönetilen varlık yönetim şirketleri 1990'lı yıllarda İsveç ve Norveç tarafından yaşanan bankacılık krizleri sonrasında üstün tutulmuş ve başarıyla uygulanmıştır. 1980'de ABD de yaşanan finansal krizlerin çözümünde devlet mülkiyetindeki varlık yönetim uygulamaları tercih edilmiştir. Ülkelerin ekonomik ve politik yapılarına istinaden farklı türlerde varlık yönetim şirketleri ortaya çıkmıştır. Varlık Yönetim şirketleri türlerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz: (Biçim 2010, 10).

2.5.1. Merkezi Varlık Yönetim Şirketleri

Merkezi varlık yönetim şirketleri, kaynakların birleştirilmesi ve tek elde toplanmasıyla yönetimin kolaylaştırılmasından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Amacı sorunlu kredilerin yeniden vadelendirilmesinde merkezi olarak tek bir şirketin bulunması, kaynakların en verimli şekilde kullanılması ve faydanın maksimum seviyelere çıkarılmasıdır. Bu yöntem sorunlu varlıkların yönetiminin özel sektör tarafından gerçekleştirilmediği durumlarda veya sorunlu kredilerin çözümlenebilmesi için merkezi güç kullanımına gerek olduğu hallerde gündeme gelmektedir (Yurdal 2019, 55).

Merkezi varlık yönetim şirketlerinde varlıklar ve teminatlar tek bir elde toplanarak etkinlik sağlanmakta ve borçluların faaliyetleri hızla neticeye ulaşmaktadır. Merkezileşme sayesinde varlıklar büyük bir havuzda toplanarak, kaynak ve teknolojiler tek merkezde olduğundan en yüksek değer üzerinden tahsilat beklentisi oluşmaktadır (Biçim 2010, 13). Bu tür şirketlerde borç yeniden yapılır, beceri ve

kaynaklar birleşerek çalışma bilgi teknolojisinin merkezileşmesine olanak verir ve daha verimli olabilir (Kliengebiel 2000, 5).

Merkezileşmiş bir varlık yönetim şirketi genellikle takipteki krediler sorunu sistematik olduğunda ve borç çözümü için yasal alt yapı zayıf olduğunda etkilidir. Sorunlu kredi varlıklarının satın alınma taleplerinin az olduğu zamanlarda merkezi varlık yönetim şirketleri bu talebi karşılayarak, sorunlu kredi varlıklarının elden çıkarılmasındaki süreci hızlandırabilmektedir (Hagiwara, Pasadilla, 2004, 3).

Merkezi varlık yönetim şirketlerinin avantajları yanında dezavantajları da bulunmaktadır. Dezavantajlarından ilki bankaların zararla karşı karşıya kalma endişesi sorunlu kredilerin tahsilini hızlandırmaktadır. Ayrıca merkezi varlık yönetim şirketlerinin organizasyon ve ortaklık yapıları da dezavantaj olabilmektedir. Diğer bir olumsuz yanı ise sorunlu kredilerin sektör fiyatları üzerinde satılmasıdır. Bu durum sorunlu kredilerin bankalar tarafından düşük fiyatla satılmasını ve kayıplarının artmasını doğurmaktadır (Gör 2012, 12). Merkezi varlık yönetim şirketleri verimli bir şekilde çalıştırılmazlarsa zaman içinde yüksek işletme maliyetlerine maruz kalabilmektedir. Eğitimli personel eksiklikleri bu kuruluşlardaki diğer bir engeldir (Hagiwara, Pasadilla, 2004, 3).

2.5.2. Merkezi Olmayan Varlık Yönetim Şirketleri

Bankaların sorunlu krediler yönetiminde uygulayabileceği yöntemlerden biri kendi içinde sorunlu krediler birimi oluşturması veya kendine ait bir varlık yönetim şirketi kurmasıdır. Kurulan şirketler bankalar için yeniden yapılandırma sürecini daha hızlı yönetebilecek, ekonomiye ve müşterilerine hizmet verirken daha çok odaklanabileceklerdir (Kaya 2020, 113).

Merkezi olmayan varlık yönetim şirketi 3 yöntemde olabilmektedir. Bunlar;

2.5.2.1. Bankanın Sahip Olduğu Ayrı Bir Varlık Yönetim Şirketi

Sorunlu kredilerin yönetilmesinde uygulanan yöntemlerden biri de bankaya özel ayrı bir varlık yönetim şirketinin kurulmasıdır. Bankanın kötü aktifleri, banka içinde oluşturulan bir birimde toplanmakta, sorunlu varlıkların yeniden

yapılandırılmasını sağlayarak bu varlıkların iyileştirme oranını yükseltmek amaç olmaktadır (Eraslan, Önel ve Gürsoy 2018, 309). Bankaların sorunlu varlıkların yönetilmesi için ayrı bir birim veya varlık yönetim şirketi kurmalarına izin verilmekte verimli bir denetim otoritesi de bulunmaktadır.

Bankaların sorunlu kredilerini kendi iştiraki varlık yönetim şirketlerine devretmeleri devletin doğrudan maliyetlerini azaltmakta, denetim eksik olması durumunda varlıkların yüksek değerden VYŞ'ye devretmesine ve bankanın bilançosunun olduğundan daha iyi gösterilmesine neden olabilmektedir (Selimler 2006, 136).

Bu yöntemde bankaların kendi müşterilerini daha iyi tanıması sebebiyle kendisine faydası yüksek olmaktadır. Sorunlu alacaklarda bankanın deneyimli olması tasfiyelerin daha etkin yapılmasına olanak tanımaktadır.

Bununla birlikte banka ile müşteri arasında bağlantı olması durumunda sorunlu kredilerin tasfiyesine yönelik isteği azalabilir veya durabilir. Tasfiye işlemleri zamanında gerçekleşmeyebilir. Yasal düzenlemelerin yetersizliği diğer dezavantajlarından biridir (Gör 2012, 14).

2.5.2.2. Mevcut Bankanın Sorunlu Varlıkları Toplayıcı Bir Banka Olarak Yapılandırılması Şeklinde Varlık Yönetim Şirketi

Merkezi olmayan varlık yönetim şirketlerinde bir diğer yöntem tahsilat yapan banka yöntemidir. Bu yöntemin “iyi banka” ve “kötü banka” şeklinde iki türü bulunmaktadır. Sorunlu varlıkların toplandığı birim iyi banka, bankanın dışında iştirakinde toplanan sorunlu varlıklar birimi kötü banka olarak adlandırılmaktadır. Tahsilatçı banka yalnızca sorunlu varlıkların yönetimi ve tasfiyesi ile görevlendirilmektedir (Selimler 2006, 138).

2.5.2.3. Yapılandırma ve Tasfiye İşlemlerini Birlikte Yürüten Varlık Yönetim Şirketi

Varlık yönetim şirketlerinin bu türünde varlık yönetimi ve tasfiyesi faaliyetleri birlikte yürütülmektedir. Kamu denetimine geçmiş olan sorunlu varlıklar bu amaçla

kurulmuş birimce tasfiye edilmektedir. Örneğin ABD’de ticari bankaların tasfiyesinden sorumlu olan Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) sorunlu krediler dahil tüm varlıklarını idare etmekle sorumludur (Selimler 2006, 142).

Tablo 2. Sorunlu Varlıkların Yönetim Şeması

Satış Hızı	Merkezi Olmayan VYŞ	Merkezi VYŞ
Hızlı (satış veya tasfiye)	Bankalar tarafından Doğrudan Satış; Bankanın Tasfiyesi	Hızlı Çözümleme Araçları (Thai Finansal Sektör Yeniden Yapılandırma Kurumu; veya FRA)
Uzun Dönemli (Varlık Yönetimi)	Bireysel Varlık Yönetim Şirketler (Tayland); Banka Yeniden Yapılandırma Birimleri (tüm ülkeler)	Uzun Dönemli Satışlar – elden çıkarma (varlık yönetimi)

Kaynak: Selimler 2006, Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması, Tablo 30, ss. 131.

Tablo’dan görüleceği üzere sorunlu varlıkların uzun dönemli çözümü amaçlandığı durumlarda varlık yönetim şirketi tercih edilen bir çözüm yöntemidir.

2.6. Varlık Yönetim Şirketlerinin Sorunlu Kredilerin Yönetilmesindeki Rolü

Bankalar sorunlu hale gelmiş kredilerini varlık yönetim şirketlerine devrederek bilançolarında iyileşme sağlarlar. Sorunlu krediler için ayırmış oldukları karşılıkları kar olarak kayıt ederler (Biçim 2010, 41). Bu durumda bankalar operasyonel maliyetlerinden kurtularak ve devir sonrası her iki tarafa da çözüm üretilerek avantaj sağlanmaktadır (Yurdal 2019, 61).

Sorunlu krediler bankaların bilanço yapılarının bozulmasını hızlandırmakta ve sorunlu kredilerin artışıyla birlikte ticari bankalar öz kaynak arayışına girmek zorunda kalmaktadırlar. Yatırımcılar ve rating kuruluşları açısından banka bilançolarının aktif çok önemlidir. Sorunlu kredi oranlarının artması sonucu bankaların hisse senetleri

olumsuz etkilenmekte ve bunun sonucunda da borçlanma maliyetleri artmaktadır. Sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine devrolmasıyla banka bilançoları, rasyoları olumlu etkilenecektir. Aynı zamanda varlık yönetim şirketleri bankaları bu yükümlülükten kurtararak kendi faaliyetlerine yoğunlaşmasını sağlayacaklardır (Yiğiter 2019, 106).

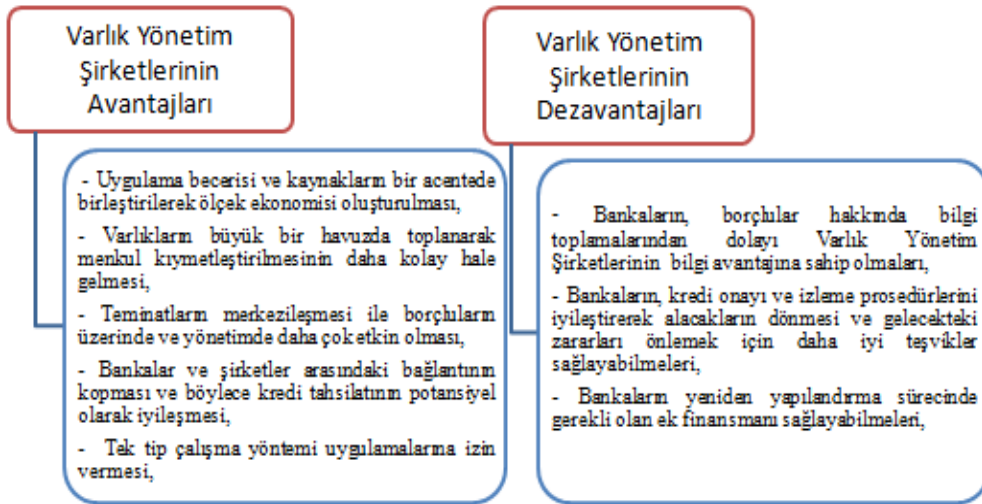
Sorunlu kredilerin yönetiminde varlık yönetim şirketlerinin rolü göz ardı edilmeyecek kadar önemlidir. Aynı tür sorunlu varlıkların takibi bir arada sağlandığından sabit maliyetlerde azalma olacak bir ölçek ekonomisi meydana gelecektir. Bu durum da ekonomiye olumlu katkı sağlayacaktır.

Sorunlu kredilerin bankalar değil de varlık yönetim şirketlerince yönetilmesi sözkonusu varlıkların oldukça düşük fiyatlardan satılmasının önüne geçilmekte ve yeniden yapılandırma maliyetleri azalmaktadır. Sorunlu kredilerin bu alanda uzmanlaşan şirketler tarafından yönetilmesi sözkonusu kredileri düşük fiyatla almalarından ötürü müşterilere esnek ödeme imkanları sunabilmektedir (Yurdal 2019, 62).

Merkez Bankası verilerine göre 2006-2015 yılları arası 10 yıllık dönemde varlık yönetim şirketleri 23,8 milyar TL lik tahsili gecikmiş alacak satın almıştır. Sektörün 2016-Eylül 2019 yılları arası satın aldığı portföyün büyüklüğü ise 31,2 milyar TL dir. Bu durum bankacılık sektöründeki son yıllarda bozulan aktif kalitesini göstermektedir (Turkrating 2020, 1).

2.7. Varlık Yönetim Şirketlerinin Avantajları ve Dezavantajları

Varlık yönetim şirketleri ekonomik şoklardan bağımsız olmamakla birlikte mevcut covid-19 salgınından tüm finansal piyasalarla birlikte etkilenmiştir. Bu durum şaşırtıcı bir derecede varlık yönetim sektörü de dahil belirsizliğe sebep olmuştur. Varlık yönetim şirketleri gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarda hızını artırmakta önemli rol oynamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde varlık yönetim şirketlerinin finansal sistemde gelişme potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir (Ali, Barkaat, Ali, and Aamir 2021, 2). Aşağıdaki şekilde varlık yönetim şirketlerinin avantaj ve dezavantajları maddeler halinde sıralanmıştır.

Şekil 6. Varlık Yönetim Şirketlerinin Avantaj ve Dezavantajları

Kaynak: Soydal ve Artekin, 2019, Varlık Yönetim Şirketlerinin Türkiye Ekonomisindeki Yeri, 362, ss. 367.

Bütün bu avantajlarının yanında kendi teknolojilerini geliştiren varlık yönetim şirketleri insan kaynağını yaratarak sektörde yaklaşık 5000 kişiye istihdam kapısı açmaktadır (Soydal ve Artekin 2019, 367).

2.7.1. Varlık Yönetim Şirketlerinin Avantajları

Varlık yönetim şirketlerinin bankacılık sektörüne pek çok avantajı bulunmaktadır. Varlık yönetim şirketlerine bankalar tarafından yapılan satışlar bankaların mali yapılarının yeniden düzenlenmesini sağlamakta ayrıca bankaların kendi faaliyetlerine yoğunlaşmalarına katkısı olmaktadır. Bankalar şüpheli alacaklarını devrettiklerinde risklerini de varlık yönetim şirketlerine aktarmaktadırlar (Erkan 2015, 72).

Sorunlu alacakların devrinde bankalar ve şirketler arasındaki bağ koparak kredilerin tahsil edilebilirlik oranı artabilecektir. Kredi geri kazanımını artırmak ve bankaların yeniden yapılandırılmasını sağlamak için varlık yönetim şirketlerine özel yetkiler verilmektedir (Eraslan, Önal ve Gürsoy, 2018, 310).

Tahsili gecikmiş alacakların varlık yönetim şirketlerine devri sonucu insan kaynakları açısından daha verimli bir yapı sağlanabilecek ve varlık yönetim

şirketlerinin sahip oldukları bilgi ve çözümleme sürecinde olumlu neticeler ortaya çıkacaktır. Varlık yönetim şirketleri tarafından toplu bir şekilde sorunlu alacakların çözülmesi ile ölçek ekonomisi etkinliği artacaktır. Borçlu ve alacakları arasındaki ilişkiler daha sağlıklı olacaktır (Ağaoğlu 2011, 26).

Kaynakların tek bir kurum içinde birleştirilmesinin ölçek ekonomileri açısından faydası artacak daha büyük varlık havuzuna sahip olduklarından varlıkların menkul kıymetleştirilmesine yardımcı olacaktır. Takipteki kredilerin satın alınmasıyla teminat sahipliği merkezileşmekte ve borçlular üzerinde daha etkili yönetim sağlanmaktadır. Bankalar ve borçlular arasındaki bağların kopmasıyla tek elden tahsil edilebilirlik oranı da artarak bankalar kendi iş kollarına sahiplenme odağı bulacaklardır (Klingebiel 2000, 6).

2.7.2. Varlık Yönetim Şirketlerinin Dezavantajları

Varlık yönetim şirketleri varlık havuzu oluşturulması nedeniyle, teminatların etkin yönetilmesi, alacak tahsilatlarının kolaylaşması, bankaların kendi faaliyetlerine yoğunlaşması gibi avantajlara sahiptir. Ancak bunun yanında müşteriler hakkında detay bilgiye sahip olunmaması, varlıkların verimli olarak yönetilememesi durumunda ödeme disiplinin kaybedilmesi ve varlıkların değerini yitirmesi gibi dezavantajları da mevcuttur (Yiğiter 2019, 110).

Müşteriler hakkında doğru bilgiye sahip olan bankaların sorunlu kredilerin devredilmesiyle birlikte bilgi vermesinde aksaklıklar olmaktadır. Varlık yönetim şirketleri banka müşterileri hakkında bilgi açığına düşebilmektedirler. Müşteri gizliliği esası olduğundan varlık yönetim şirketleri bu bilgiyi temin etmekte eksiklik duymaktadırlar (Artekin ve Soydal 2019, 367).

Varlık yönetim şirketlerine devredilen alacak aktif olarak yönetilmez ise ödeme disiplini bozulabilecek ve varlık kalitesi kötüleşecektir (Eraslan, Önal ve Gürsoy 2018, 310). Borçlular ilk alacaklıya nispeten ödeme konusunda daha az istekli olabileceklerdir. Bankalar aktiflerinde bulunan takipteki kredileri devretme düşüncesi ile hareket edeceklerinden kredi verme davranışlarında da daha özensiz olacaklardır (Ağaoğlu 2011, 28).

2.8. Varlık Yönetim Şirketlerinin Faaliyetleri

Varlık yönetim şirketlerinin faaliyetleri arasında aşağıdaki işler bulunmaktadır (Azdiken 2019, 41):

- Bankaların, TMSF’ nin ve diğer finans kurumlarının varlıklarını devir almak ve/veya satışını yapmak,
- Satın alınan takipli borçları müşterilerinden tahsil etmek, varlıklarını nakite dönüştürmek yahut bu kredileri yeniden protokollendirerek satışını yapmak,
- Bankaların, TMSF ve harici finans kuruluşlarının alacakları ve varlıklarının yeniden protokele bağlanması yahut varlıklarının üçüncü taraflara devrinde aracılık hizmeti vermek,
- Sermaye Piyasası Kurulu yönetmeliklerine uygun olarak faaliyette bulunmak,
- Diğer varlık yönetim şirketlerinin satışa sunduğu finansal ürünlere yatırımda bulunmak

2.9. Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri

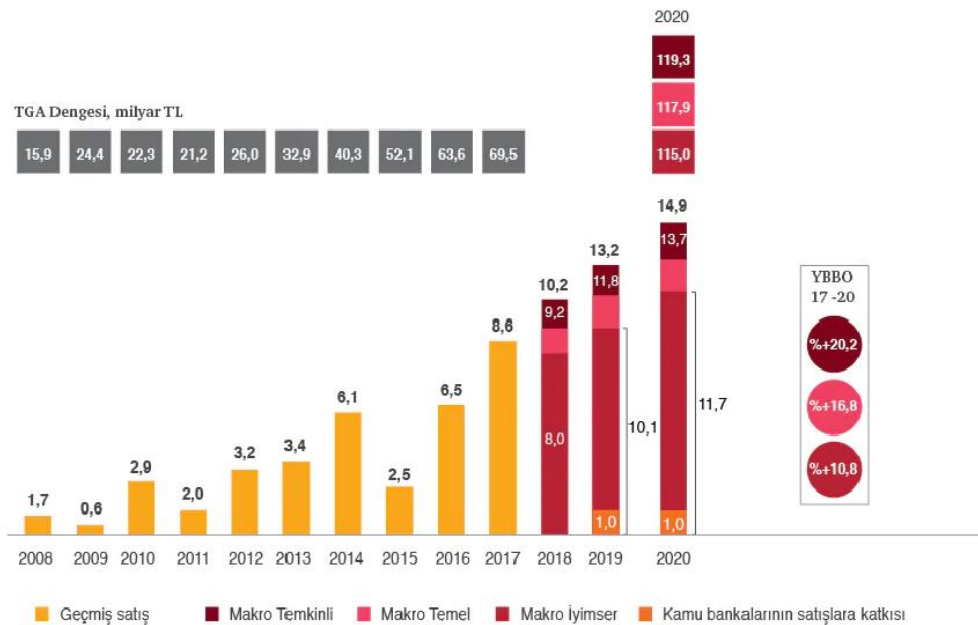
Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu tarafından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen ticari bankaların alacaklarının geri çağırılması banka sisteminin bilanço yapısını bozmuş ve firmaları mali açıdan güç duruma düşürmüştür.

Reel sektörün yaşadığı ekonomik krizin çözümü amacıyla ülkemizde “İstanbul Yaklaşımı” ve “Anadolu Yaklaşımı” olarak bilinen yaklaşımlar devreye girmiştir. Bu yaklaşımlarda amaç firmaların bir araya gelerek yeniden yapılandırma ile borç ödeyebilmeleridir.

Türkiye’de 2001 yılı başlarında firmaların bankalara geri ödenemeyen kredilerin sayısı giderek artmaya başlamış 2001 yılı sonlarında tahsili gecikmiş alacakların kredilere oranı gitgide artmıştır. Varlık yönetim şirketleri de 2001 yılında başlayan bankacılık kriziyle fon alacaklarının satın alındığı Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşların önerileri sonucunda ortaya çıkmışlardır (Oy ve Tengiz, 2018, 102).

Türkiye’de faaliyet gösteren varlık yönetim şirketleri, 2000 ve 2001 yıllarında gündeme gelmiştir. BDDK yaşanan ekonomik krizler sonrası “Bankacılık Sektörü

Yeniden Yapılandırma Projesi” ni uygulamaya koymuş ve 31 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren “4743 sayılı Kanun” çerçevesinde, bankaların sorunlu kredilerini yönetmek amacıyla varlık yönetim şirketlerinin kurulması teşvik edilmiştir. Sistem üzerindeki yükün asgariye düşürülmesi amaçlanmış ve TMSF’ ye özgü vergi ve harç istisnaları kuruluşlarını izleyen yıldan başlamak üzere beş yıllık bir süre için varlık yönetim şirketlerine de tanınmıştır (Oy ve Tengiz, 2018, 103). Türkiye’de varlık yönetim şirketleri BDDK’nın denetimine tabi olup, faaliyetlerine kontrol altında devam etmektedir. Varlık yönetim şirketleri BDDK’dan aldıkları lisans ile faaliyetlerine devam edebilmektedir (Yiğiter 2019, 112).

Kaynak: Türkiye Tahsili Gecikmiş Alacaklar Satış Piyasası, Mayıs 2021, <https://www.pwc.com.tr/turkiye-tga-satis-piyasasi>, erişim tarihi 08.04.2021

yönetim şirketleri için cazip fırsatlar sunmaktadır. TGA' ların satış hacimleri genel olarak artış göstermektedir.

Tablo 3. Sektöre Dair Rakamsal Veriler

TOPLAM SATIN ALINAN ANAPARA

Kredi Tipleri	Tutar (Milyar TL)
Bireysel	30,8
Kobi / Ticari	31,9
Toplam	62,6

2021 YILINDA YAPILAN SATIŞLAR

Kredi Tipleri	Tutar (Milyon TL)
Bireysel	506
Kobi / Ticari	447
Toplam	953

TOPLAM BAKİYE ALACAK BİLGİLERİ

Kredi Tipleri	Tutar (Milyar TL)
Bireysel	26,1
Kobi / Ticari	29,1
Toplam	55,2

2020 YILINDA YAPILAN SATIŞLAR

Kredi Tipleri	Tutar (Milyon TL)
Bireysel	466
Kobi / Ticari	524
Toplam	990

Kaynak: Varlık Yönetim Şirketleri Derneği

2.9.1. Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri’nin Kuruluşu

Varlık yönetim şirketleri anonim şirket olarak kurulmak zorundadır ve kurulabilmesi için izin sistemi bulunmaktadır. Bu izinlerden biri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından varlık yönetim şirketinin kurulmasına yönelik izin olup bir diğeri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın anonim ortaklık kurulmasına yönelik vereceği izindir. Varlık yönetim şirketleri BDDK’ ya başvurup gerekli izinleri almalarının ardından Ticaret Siciline ilan ve tescil işlemleri için de başvurumaktadırlar (Yeşin 2020, 58).

Varlık yönetim şirketleri ülkemizde ilk defa 30.01.2002 tarihli 4743 sayılı kanun ile finansal piyasalarda kendini göstermiştir. Varlık yönetim şirketleri sorunlu kredilerin çözümünde çeşitli muafiyetler ile yasal olarak desteklenmiştir. Bu kanun kapsamında bankalar ve özel finans kurumlarının alacaklarını satın alan varlık yönetim şirketleri bazı harç ve vergilerden muaftır. Bu şirketlerin vergi ve harç istisnası süreleri kısıtlıdır. Kuruldukları takvim yılı ve bunu takip eden beş yıl süresince damga

vergisinden, harçlardan, banka ve sigorta muameleleri vergisinden muaftır (Demir 2021, 37). Süre kısıtı varlık yönetim şirketlerinin sürekliliğini tehlikeye sokmakta ve sürekli birleşim ve isim değişikliği yapmalarına sebep olmaktadır. Bu durum alacak satışı yapan bankalar ve müşteriler için güven kaybı oluşturmaktadır. Ayrıca varlık satın alma ihale sürecinde yeni kurulan VYŞ'ler ile rekabet güçleri de azalmaktadır (Azdiken 2019, 61).

Aşağıdaki tabloda şuan faaliyette olan varlık yönetim şirketleri listelenmiştir:

Tablo 4 . Türkiye'deki Aktif Varlık Yönetim Şirketleri

1	Adil Varlık Yönetim A.Ş.
2	Armada Varlık Yönetim A.Ş.
3	Arsan Varlık Yönetim A.Ş.
4	Birikim Varlık Yönetim A.Ş.
5	Birleşim Varlık Yönetim A.Ş.
6	Boğaziçi Varlık Yönetim A.Ş.
7	Denge Varlık Yönetim A.Ş.
8	Diriker Varlık Yönetimi A.Ş.
9	Doğru Varlık Yönetim A.Ş.
10	Dünya Varlık Yönetim A.Ş.
11	Efes Varlık Yönetim A.Ş.
12	Emir Varlık Yönetim A.Ş.
13	Gelecek Varlık Yönetim A.Ş.
14	Hedef Varlık Yönetim A.Ş.
15	İlke Varlık Yönetimi A.Ş.
16	İstanbul Varlık Yönetim A.Ş.
17	Mega Varlık Yönetim A.Ş.
18	Me-tay Varlık Yönetim A.Ş.
19	Ortak Varlık Yönetimi A.Ş.
20	Sümer Varlık Yönetim A.Ş.
21	Tuna Varlık Yönetimi A.Ş.
22	Yunus Varlık Yönetim A.Ş.

Kaynak: BDDK <https://www.bddk.org.tr/Kuruluslar-Kategori/Varlik-Yonetim-Sirketleri/6>, erişim tarihi 26.01.2021

Şekil 8. Varlık Yönetim Şirketlerine Satılan TGA, Milyar TL

Kaynak: Turkrating, Mayıs, 2021

Şekil 8'e göre 2020 yılında VYŞ sektörüne 1 milyar TL'den az bir TGA satışı gerçekleşmiştir. Bu tutar sektörde uzun yıllardır en düşük tutar olmuştur ve sektör potansiyelinin oldukça gerisindedir. 2020 yılında tutarın bu kadar düşük olması sektör şirketlerinin ellerindeki portföylerine yoğunlaşmasına yöneltmiştir (Turkrating 2021, 1).

2.9.2. Varlık Yönetim Şirketlerince Sorunlu Varlıkların Alınması ve Fiyatlaması

Varlık yönetim şirketlerinin faaliyetlerinde en çok zorlandıkları ve başarılarını büyük ölçüde etkileyen faktörler, devir alacakları sorunlu varlıklara uygulayacakları fiyat politikalarıdır (Biçim 2010, 118). Varlık yönetim şirketleri fiyatlandırma hususunda hassas davranmakta ve bu konudaki başarıları pazar paylarını ciddi oranda etkilemektedir. Piyasa fiyatı ve teminatları değerlendirmenin nesnel olması gerektiğinden bu işlem de zordur (Gör 2012, 48). Varlık yönetim süreçlerinde sorunlu kredilerin fiyatlamasında gerçek değerinin belirlenmesi son derece önemli olmaktadır. Varlığın fiyatının doğru belirlenmesi, kredinin teminatı, ulaşılabilirliği, kredinin yaşı ve borçlunun yapısı gibi faktörlere bağlıdır.

Varlık yönetim satışlarında bankalara yapılacak ödeme şekli nakit yapılmaktadır. Varlık yönetim şirketleri tekliflerini kapalı zarf usulü vermekte bankalar da en yüksek teklifi veren varlık yönetim şirketlerine portföylerini satmaktadırlar.

Tablo 5. Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Devir Fiyatları

Banka Adı	Tahsili gecikmiş Alacak Miktarı(Milyon TL)	Satış Bedeli (Milyon TL)	Satılan Varlık Yönetim Şirketi
Denizbank(22.11.2017)	142,8	11,55	Emir Varlık Yönetim A.Ş.
Akbank (26.12.2018)	446	19,4	Arsan Varlık Yönetim A.Ş., İstanbul Varlık Yönetim A.Ş. Sümer Varlık Yönetim A.Ş.
Yapı ve Kredi Bankası (18.04.2019)	917.16	25.6	Arsan Varlık Yönetim, Doğru Varlık Yönetim, Efes Varlık Yönetim, Emir Varlık Yönetim, Gelecek Varlık Yönetim, Hayat Varlık Yönetim ve Sümer Varlık Yönetim A.Ş.
Garanti Bankası (24.03.2019)	364.97	19.44	Sümer Varlık Yönetim A.Ş.

Kaynak: Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP)

Tablo incelendiği üzere takipteki alacaklar varlık yönetim şirketlerine satış bedellerinin altında ihale edilmektedir. Bankalar bu kredileri tahsil etmek için uzun vadede çaba sarfederler ancak olasılık çok düşük olduğundan devir işlemleri ile bu kredi yüklerinden de kurtulurlar (Kaya 2020, 204).

2.9.3. Varlık Yönetim Şirketlerinin Aldığı Varlığı Tekrar Yapılandırması

Varlık yönetim şirketleri varlıkları devralmasının ardından alacaklarla ilgili serbest tasarruf yetkisi elde ederler. Bunun için alacakların yapılandırılmasında aşağıdaki adımları izleyebilirler (Yeşin 2020, 65).

- Ödeme planını belirleyebilmesi,
- Varlık Yönetim Şirketinin faizi artırması veya indirmesi,
- Alacağın vadesini uzatması,
- Hukuki yaptırımları uygulayabilmesi,
- Anapara altına düşebilmesi,

2.10. Dünya’da Varlık Yönetim Şirketleri

Varlık yönetim şirketlerinin dünya uygulamalarına bakıldığında bu şirketlerin genellikle kriz sonrası kurulduğu görülmektedir. Kriz nedeniyle sorunlu kredilerin artışı hızlanmış ve bu kredilerin tasfiye edilmesi amacıyla kurulan VYŞ’lerin faaliyet süreleri kısa süreli olarak tespit edilmiştir. Genellikle varlık yönetim şirketlerinin faaliyet süreleri ABD’de 7 yıl, Endonezya’da 5 yıldır (Tahtakılıç 2004, 27).

Dünya genelinde kurulan varlık yönetim şirketleri ile sorunlu kredileri devlet tarafından satın alınan bankaların özelleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple Fransa’da 1995 yılında French Consortium de Realization (CDR) kurulmuş olup, CDR’nin üstlendiği görevlerden biri de kamu bankası Credit Lyonnais’in özelleştirilmesini sağlamaktır (Yiğiter 2019, 111).

Sorunlu kredilerin takibi konusunda farklı stratejiler benimsenmekte olup, ülkeden ülkeye yapılandırmalar konusunda da farklılıklar bulunmaktadır. Yeniden yapılandırma yöntemlerinin başında da varlık yönetim şirketleri gelmektedir (Yeşin 2020, 29). Bankacılık krizlerinden ve yüksek tahsili gecikmiş alacak oranından etkilenen bazı ülkeler varlık yönetimi şirketleri (AMC) kurmuşlardır. AMC bu varlıkların geri kazanım düzeylerini artırmak amacıyla kamu, özel veya müşterek bir kuruluştur. Kurulan varlık yönetim şirketleri ve kurulduğu ülkeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir: (Cerruti ve Neyens 2016, 9)

Tablo 6. Kamu Varlık Yönetim Şirketleri

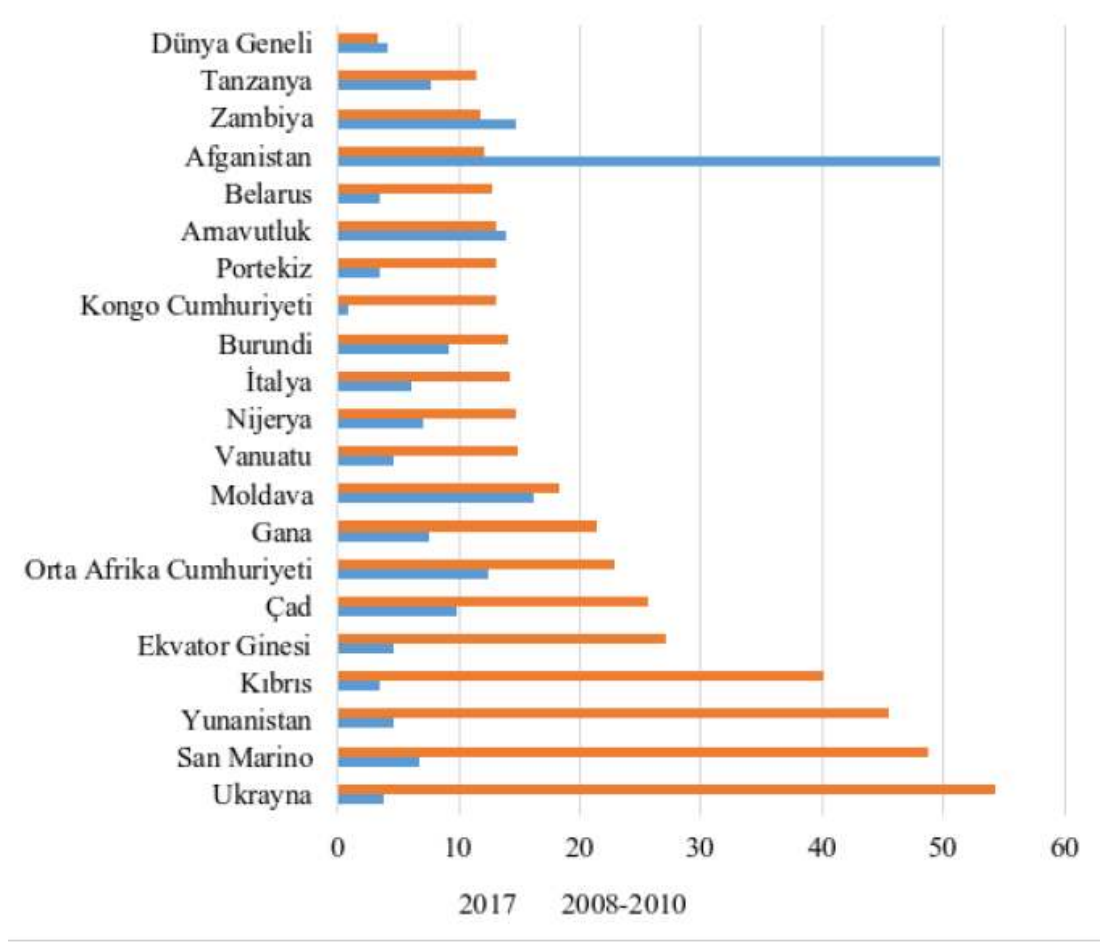
AMC	Country
Resolution Trust Corporation (RTC)	United States
Securum	Sweden
Korea Asset Management Corporation (KAMCO)	Republic of Korea
Indonesian Bank Restructuring Agency (IBRA)	Indonesia
Danaharta	Malaysia
National Asset Management Agency (NAMA)	Ireland
Asset Management Corporation of Nigeria (AMCON)	Nigeria
Sociedad de Gestion de Activos Procedentes de la Reestructuración Bancaria (SAREB)	Spain

Kaynak: A Word Bank Study, Public Asset Management Companies, 2016, ss. 9.

Amerika Birleşik Devletlerinde Kurulan Resolution Trust Corporation (RTC) 1990'ların başındaki tasarruf ve kredi krizine çözüm olarak kurulmuştur. 1990'ların sonundaki Asya Krizi Malezyalı Danaharta ve Thai Asset Management Corporation'ı doğurmuştur. Ardından İrlanda'nın NAMA'sı ve İspanya'nın SAREB'i kurulmuştur (Byrne 2015, 3).

Danaharta bankalardan alınan varlıkları minimum 5 milyon Ringgit Malaysia (RM) tutarındaki büyük kredilerin yanı sıra takipteki kredilerin toplam kredilere oranı yüzde 10'dan fazla olan varlık alımlarını sınırlamıştır. Ayrıca edinilen varlıklar teminat altına alınan kredilerden oluşmaktadır. Toplamda, edindiği varlıkları Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH) sadece yüzde 12,3'ü kadar olduğu tahmin edilmektedir. Korea Asset Management Corporation (KAMCO) 'nun varlıkları benzer şekilde GSYİH'nın yaklaşık yüzde 11'i gibi küçük bir yüzdeye tekabül ederken, IBRA'nın varlıkları yaklaşık yüzde GSYİH'nın yüzde 57'si olduğu bilinmektedir. Kore' de satın alınan varlıkların yaklaşık % 53'ü teminatlı kredilerden oluşmaktadır (Hagiwara ve Passadilla 2004, 12).

Sorunlu kredilerin ekonomiler içindeki yerinin artması varlık yönetim şirketlerinin önemini artırmaktadır. Şekil 9'da dünyada en fazla sorunlu krediye sahip yirmi ülke ve sorunlu kredi oranları gösterilmiştir:

Şekil 9. Dünya Sorunlu Kredi Oranları En Fazla Olan Ülke

Kaynak: Yeşin 2020, Dünya’da ve Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri, Şekil 3, ss. 9.

Ukrayna ve San Marino en fazla sorunlu kredi oranına sahip ülkelerdir. 2008-2010 dönemine kıyasla 2017 yılında yükselmiştir. Kıbrıs ve Yunanistan için de 2008-2010 yılları arasında sorunlu kredi oranları yükselmiştir. Afganistan, Zambiya ve Arnavutluk’ta sorunlu kredi oranları düşük göstermektedir. Dünya genelinde sorunlu kredilerde azalış bulunmaktadır. Ancak belli bölgelerde çıkan krizlerin yayılmasıyla sorunlu kredilerin kontrol altına alınması gerekmektedir. Burada da varlık yönetim şirketleri önemli bir görev üstlenmiştir (Yeşin 2020, 49).

Takipteki alacaklar finansal riskleri yaratır ve kredi büyümelerini engeller. Bu kredilerin toplam adetlerinin fazlalığı sadece sorun yaratmamakta küçük veya büyük sermayeli bankalar arasındaki dağılımı da önem teşkil etmektedir. Avrupa ülkelerinde de çok geniş bir dağılım olduğundan bu sorundan etkilenmektedir. Avrupa ülkelerinde

bu sorun devlet destekli varlık yönetim şirketleri ile çözülebilmektedir (Navaretti, Calzolari ve Pozzolo 2017, 9).

Tablo 7’de 2018 yılına ait çeşitli ülkelerin takipteki kredi oranları gösterilmiştir:

Tablo 7. Dünya’da Takipteki Kredi Oranları En Yüksek 20 Ülke ve Türkiye (2018)

Sıra No	Ülkeler	Oran
1	San Marino	53,02
2	Ukrayna	52,85
3	Yunanistan	41,99
4	Ekvator Ginesi	36,68
5	Chad	28,63
6	Angora	23,24
7	Kıbrıs	19,52
8	Kongo Cumhuriyeti	18,2
9	Gana	18,19
10	Cibuti	17,85
11	Dominik	17,02
12	Cezayir	12,7
13	Moldova	12,49
14	Kamerun	12,39
15	Gine	12,15
16	Kenya	11,69
17	Nijerya	11,67
18	Arnavutluk	11,08
19	Zambiya	10,95
20	Lübnan	10,26
21	Rusya	10,12
59	Türkiye	3,69
	Dünya Ortalaması	6,88

Kaynak: Yeşin 2020, Dünya’da ve Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri, Tablo 1, ss. 10.

Tablo 7’ye göre dünyada takipteki kredi oranlarının en fazla olduğu ülkeler sırasıyla San Mario, Ukrayna, Yunanistan ve Ekvator Gine’sidir. Türkiye sıralamada 59. sıradadır. 2018 yılı için takipteki kredi dünya ortalaması 6,88 olup Türkiye’nin takipteki kredi oranı 3.69 olarak dünya ortalamasının altındadır. Bu gösterge Türkiye için olumlu bir göstergedir (Yeşin 2020, 11).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VARLIK SATIŞLARININ BİLANÇO PERFORMANSINA ETKİSİNİN ANALİZİ

Ülkemizde son yıllarda finansal piyasalarda varlık yönetim şirketlerinin önemi gitgide artmaktadır. Bankacılık sektörü başta olmak üzere finansal piyasalarda yük olan takipteki kredilerin tasfiyesini gerçekleştirerek sorunlu aktifleri ekonomiye kazandırmışlardır. Bu nedenle finansal piyasalara katkısı olumlu yönde önemli seviyelere çıkmaktadır.

Bu tez çalışmasında takipteki kredilerin bankalardan varlık yönetim şirketlerine devri sonrası karlılıkları panel veri analizi yöntemiyle tahmin edilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucu elde edilecek bulguların bankacılık ve varlık yönetim şirketleri sektörüne önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

3.1. Analizin Amacı ve Kapsamı

Çalışma takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerine satışını ele almak ve satın alınan takipteki kredilerin tahsilatlarına, bilanço karlılıklarına katkısını incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Takipteki kredilerin varlık yönetim firmalarına geçişi sonrası bilançodaki değişimlerini nasıl etkilediği analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarında takipteki kredilerin varlık satışları sonrası tahsilatları ne yönde etkilediği, bankaların takipteki krediler hacminin varlık yönetim şirketlerinin takipteki krediler girdisine, bu girdilerin bilançolardaki aktif büyüklüğüne, aktif ve öz kaynak karlılıklarına olası etkileri incelenmiştir.

Takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerine aktararak tahsil edilmeye çalışılmasının bankaların mali yapısı ve rasyolarına etkileri de analiz kapsamına alınmıştır. Bankaların kredi türlerine göre tüketici kredileri ve ticari krediler ile takipteki kredilerin karlılığına etkisi çift yönlü olarak incelenmiştir. Ayrıca bankaların her bir pay senedinin getirileri de analize dahil edilmiştir. Ampirik analizde bankaların takipteki kredileri elden çıkarması ve varlık yönetim şirketlerinin girdi performansına etkisini incelemek hedeflenmiştir.

3.2. Literatür Çalışması

Çalışma konusu ile ilgili literatür incelendiğinde banka performanslarıyla ilgili birçok çalışma mevcuttur. Literatürün büyük kısmı sorunlu kredilerin belirleyici faktörlerine yoğunlaşmıştır. Varlık yönetim şirketlerine yönelik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Çalışmalar daha çok sorunlu krediler ve banka karlılıkları üzerinedir. Literatürdeki çalışmalar incelendiği üzere banka karlılıkları etkinliğini ölçmek üzere genellikle panel veri analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Literatürde uluslararası çalışmalarda takipteki kredilerin zaman içindeki gelişimi 2 grupta açıklanmıştır. Birinci grupta borçluların kredileri geri ödeme kapasitesini genel makroekonomik koşullar dışsal olarak etkilemektedir. İkinci grup ise daha çok bankalararası takipteki alacakların değişkenliğine odaklanmıştır. Takipteki kredilerin seviyesi banka düzeyindeki faktörlere bağlanmıştır (Klein 2013, 4).

3.2.1. Banka Karlılığı Üzerine Yapılan Çalışmalar

Banka karlılığı üzerine yapılan çalışmalardan ilkinde Mavili (2008), kredilerin sorunlu hale gelmesinde etkili olan faktörlerin tahmini için logit regresyon modeli kullanmıştır. 2003 yılına ait 46 şirketin finansal tablolarına ait veriler analizde kullanılmıştır. 47 finansal değişken için istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuçlara göre banka kredileri / öz kaynak oranı arttıkça sorunlu kredi oluşma olasılığı artmaktadır.

Sayılğan ve Yıldırım (2009), Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların 2002-2007 yılları arası aktif ve öz kaynak karlılıklarının belirleyicilerini çoklu regresyon yöntemiyle araştırmıştır. Bütçe dengesinin iyileşmesi, artan sanayi üretim endeksini, Return on Assets (ROA) ve Return on Equity (ROE) karlılık göstergelerini anlamlı bir şekilde etkilemiştir.

Şahbaz ve İnkaya (2010), çalışmasında 1998Q2-2012Q3 yıllarına ait çeyrek dönemlik veriler sorunlu krediler ile makroekonomik değişkenler (yurtiçi kredi hacmi, GSYİH reel büyüme, toplam özel tüketim harcamaları ve özel sabit sermaye harcamaları) arasındaki ilişki Granger nedensellik testi ve VAR modeli kullanılarak

analiz edilmiştir. Sorunlu kredilerin göstergesi olarak tasfiye olunacak alacaklar üç aylık reel artış oranları, harcamalar yöntemiyle Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın reel artış hızı, toplam özel tüketim harcamaları reel artış hızı, toplam özel sabit sermaye harcamaları reel artış hızı ve yurt içi kredi hacmi artış hızı kullanılmıştır. Tüketim harcamalarından GSYİH ve bankacılık sektörü yurt içi kredi hacmine doğru tek yönlü, sabit sermaye harcamalarından bankacılık sektörü yurt içi kredi hacmine doğru tek yönlü nedensel ilişki tespit edilmiştir.

Samırkaş, Evcı ve Ergün (2014), Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların karlılıklarını etkileyen unsurları incelemişlerdir. Çalışmalarında Ocak 2003 ve Haziran 2012 dönemleri arasındaki bankaya ilişkin belirleyiciler ile makroekonomik faktörler çoklu doğrusal regresyon yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre aktif karlılığının ve öz kaynak karlılığının; Faiz dışı gelirlerin aktif toplamına oranından ve öz kaynak / toplam aktif oranından pozitif etkilendiği gözlemlenmiştir. Ayrıca mevduat faiz oranlarındaki artışların aktif karlılık üzerindeki etkisinin negatif yönlü olduğu sonucuna varılmıştır.

Saldanlı ve Aydın (2016), tarafından yapılan çalışmada panel veri analiz yöntemi uygulanarak bankaların karlılığı etkileyen faktörleri 2004-2014 dönemi için incelenmiştir. Karlılığı etkileyen faktörler 2 farklı model aracılığıyla test edilmiştir. Bağımlı değişkenin net dönem karı (zararı) / toplam aktifler olduğu modelde öz kaynaklar / toplam aktifler, likit aktifler / kısa vadeli yükümlülükler, faiz dışı gelirler (Net) / toplam aktifler, faiz gelirleri / faiz giderleri değişkenlerinin, bağımlı değişkenin net dönem karı (zararı) öz kaynaklar olduğu modelde ise faiz dışı gelirler (Net) / toplam aktifler değişkenlerinin anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Okuyan & Karataş (2017), çalışmasına göre Türkiye’de ticari bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların kârlılığını etkileyen unsurlar belirlenmiştir. Bu amaçla 2002–2013 tarihleri arasındaki çeyrek dönem bilanço verileri panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışma sonuçlarında öz kaynak yeterliliği, ana faaliyet gelirlerinin yüksekliği, mevduatın büyüklüğü, aktif büyüklük, personel giderlerinin fazlalığı tüfe ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’nın karlılığı pozitif yönde; likit varlıkların fazlalığı, takipteki kredi oranlarının artışı ise karlılığı negatif bir şekilde etkilediği görülmüştür.

Kılıç (2019), çalışmasında Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların karlılık ve finansal durumlarını incelemiştir. 8 bankanın 2011-2017 yılları arası yıllık finansal raporlarından temin edilen bilgiler ile karlılık ve finansal durumları panel veri analizi yönetimi ile araştırılmıştır. Bağımlı değişken; aktif karlılık ve net faiz marjı kullanılmış, toplam kredi, mevduat, öz sermaye ve banka büyüklüğü bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda, toplam kredi / aktif toplam ile öz sermaye oranının aktif karlılık üzerinde etkisinin olmadığı, net faiz marjı üzerinde ise negatif etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Aktif büyüklüğün ise aktif karlılık üzerinde pozitif, net faiz marjı üzerinde negatif etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Yağcılar ve Kalaycı (2020), çalışmasının amacı net faiz marjının banka ölçeğindeki belirleyicilerini tespit etmektir. Bu sebeple 2002-2017 yılları arası çeyrek dönemlik ticari banka verilerinden oluşan panel veri seti Driscoll-Kraay ve fark GMM tahminleri ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda mikro değişkenlerin makro değişkenlerden daha etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

3.2.2. Uluslararası Çalışmalar

Uluslararası çalışmalar incelediğinde bankacılık sektöründe ülkelere özgü ve bankalara özgü belirleyiciler ile sorunlu krediler arasında birçok çalışma mevcuttur (Chaibi 2016, 87). Bu çalışmalardan ilki; Khemraj ve Pasha (2009), çalışması Guyana’ya ait bankacılık sektöründeki takipteki kredilerin belirleyicilerini 1994-2004 yılları arası, 6 ticari bankanın göstergelerini panel veri seti ile incelemiştir. Makroekonomik ve bankaya özgü değişkenler takipteki kredileri etkilemektedir. Sonuçlara göre reel efektif döviz kuru sorunlu krediler üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Ampirik sonuçlar GSYİH büyümesinin takipteki kredilerle ters orantılı olduğunu göstermektedir. Ayrıca yüksek faiz oranları uygulayan bankalar yüksek düzeyde sorunlu kredilere maruz kalmaktadır.

Espinoza ve Prasad (2010), 1995-2008 yılları arasında bankalarda tahmin edilen dinamik bir panele göre ekonomik büyüme düştükçe, faiz oranları ve risk arttıkça takipteki alacaklar oranı kötüleşmektedir. Makroekonomik şoklar, risk almak ile ilgili firmaya özgü faktörler takipteki alacakları etkilemektedir. Çalışmada VAR modeli kullanılarak takipteki alacakların büyüme oranına etkisi araştırılmıştır.

Louzis, Vouldis ve Metaxas (2012), Yunan bankacılık sektöründeki takipteki kredileri her bir kredi kategorisinde ayrı ayrı panel regresyon yöntemi kullanarak çalışmalarında incelemişlerdir. Sonuçlar tüm kredi kategorilerinde takipteki kredilerin makroekonomik değişkenler ile açıklanabileceğini göstermektedir. Hem makroekonomik hem de bankaya özgü değişkenlerin kredi kalitesi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu etkiler kredi kategorileri arasında farklılık göstermektedir.

Kanwal ve Nadeem'in (2013), yapmış oldukları çalışmalarında makroekonomik değişkenler ile Pakistan'daki ticari bankaların karlılığa etkisini incelemek için 2001-2011 yılları arasında dengeli panel verileri kullanılmıştır. Havuzlanmış sıradan en küçük kareler yöntemine istinaden ampirik sonuçlarda reel faiz oranı ile aktif karlılık, öz kaynak karlılığı ve öz sermaye çarpanı arasında güçlü bir pozitif ilişki vardır. İkinci olarak reel GSYİH'nın ROA üzerinde önemsiz bir pozitif etkiye sahip olduğu, ROE ve öz sermaye çarpanı (EM) üzerinde önemsiz bir negatif etkiye sahip olduğu görülmüştür. Genel olarak makroekonomik faktörlerin ticari bankaların kazançları üzerinde ihmal edilebilir bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Klein (2013), 1998-2011 dönemindeki çalışmasında Ortadoğu ve Güneydoğu Avrupa'daki takipteki kredileri incelemektedir. Panel veriler VAR analizi kullanılarak yapılmış, sonuçlarda hem makroekonomik faktörlerin hem de bankaya özgü faktörlerin bankanın aktif kalitesini etkilediği görülmüştür. İşsizliğin arttığı, döviz kurunun değer kaybettiği, ve enflasyonun yüksek olduğu durumlarda takipteki alacaklar seviyesi artma eğilimindedir. Banka faktörlerine göre daha yüksek öz sermaye varlık oranı daha düşük takipteki kredilere yol açmaktadır.

Gezu (2014), bu çalışma Etiyopya'daki ticari bankaların takipteki kredilerini hem bankaya özgü faktörler (kredi mevduat oranı, sermaye yeterlilik oranı, aktif karlılık ve öz sermaye karlılığı) hem de makroekonomik faktörler (borç verme oranı, enflasyon ve efektif vergi oranı) ile incelemek için yapılmıştır. Bunun için 8 banka seçilmiş 2002-2013 yılları arası panel veri kullanılmıştır. Takipteki alacakların belirleyicilerini incelemek için sabit etkiler modeli kullanılmıştır. Çalışma Etiyopya'daki ticari bankalar için sorunlu kredilerin aşağı yönlü bir eğime sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, kredi mevduat oranının pozitif olduğunu,

enflasyon oranının ise Etiyopya'daki ticari bankaların tahsili gecikmiş alacak (TGA) 'ları üzerinde negatif ancak önemsiz bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, Etiyopya'daki ticari bankaların tahsili gecikmiş alacakları üzerinde öz sermaye karlılığı, bankaların sermaye yeterlilik oranı ve borç verme oranı ile incelenen banka karlılığı negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir.

Shingjergji ve Hyseni (2015), global finansal krizlerden sonra Arnavutluk bankacılık sisteminde sermaye yeterlilik oranının temel belirleyicilerini analiz ettiği çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki 2007-2014 yılları arası çeyrek dönemlik 31 gözlemle en küçük kareler yöntemiyle regresyon modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlarına göre ROA ve ROE göstergelerinin sermaye yeterlilik oranına etkisi yoktur. Sorunlu krediler, sermaye çarpanı ve kredi mevduat oranı olumsuz ve önemli bir etkiye sahiptir. Banka büyüklüğünün sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) üzerinde olumlu bir etkisi vardır, yani büyük bankaların SYR' si daha yüksektir.

Cucinelli (2015), çalışmasının amacı finansal kriz döneminde bankaların kredi tahsis etme politikalarını, özellikle bu dönemde kredi riski artışından ötürü kredi verme faaliyetlerini azaltmasına neden olup olmayacağını anlamaktır. Tahsili gecikmiş alacaklar ile banka kredisi davranışı arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır. Analiz için sıradan en küçük kareler regresyon modeli kullanılmış olup, İtalyan bankalarından 2007-2013 yılları arasında gözlemlenen 488 örneklem seçilmiştir. Sonuçlar kredi riskinin banka kredi davranışı üzerinde kredi risk ölçütleri, sorunlu krediler ve kredi zararı karşılık oranları açısından olumsuz bir etki göstermiştir. Bankalar daha az risk alma eğilimine girmekte ve kredi limitlerini düşürerek brüt kredilerde daha yavaş büyüme oranlarına sahip olmaktadır.

3.2.3. Varlık Yönetim Şirketleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Takipteki krediler konusunda son yıllarda varlık yönetim şirketleri üzerine çalışmaların sayısında artış gözlenmiştir. Bu konuda yabancı ve yerel çalışmalar aşağıda özetlenmiştir:

3.2.3.1. Varlık Yönetim Şirketleri Üzerine Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar

Gör (2012), Türkiye’de varlık yönetim şirketlerinin sektörel analizi yapılmıştır. Karşılaştırmalı olarak tablolar analiz edilmiş; trend analizi, dikey yüzde analizi, ve oran analizi ile incelenmiştir. 2007-2011 yılları arası bilanço ve gelir tablosu hesap kalemleri karşılaştırılmış oran analizinde BDDK ‘nın finansal raporlarında kullandığı oranlar kullanılmıştır. Analiz sonucunda varlık yönetim şirketlerinin ilk iki yıl zarar sonraki üç yıl için kar elde ettikleri görülmüştür.

Erkan (2015), çalışmasında sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine yapılan satışların bankaların hisse senedine yaptığı bir günlük etkisi ortalama piyasa getirileri ile analiz edilmiştir. 2010-2015 yılları arası toplam 68 satış ihalesi ve hisse senedi fiyatı verileri VAR modeli ile analiz edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre ihalenin 22’si olumlu, 22’si olumsuz, 24’ü ise sonuçsuz etki göstermiştir. Portföyün yapısı ve aktif yapısındaki farklılıklardan ötürü yüksek fiyatlı ihaleler hisse senedi fiyatlarını artırmıştır.

Alp, Babuşcu, Sunal ve Hazar (2016), 2008-2015 yılları arası satış öncesi ve satış sonrası takipteki krediler / toplam krediler rasyosundaki değişikliklerin verimliliğe etkisi Uzaklık Yönlü Fonksiyon Yaklaşımıyla incelenmiştir. İncelemelerde bankaların etkinliğinin takipteki kredilerin satışından etkilenmediği ve etkin olmayan bankalarda iyileşmeye katkıda bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Çelik (2016), ticari bankalarda bilanço yapısının iyileştirilmesinde varlık yönetim şirketlerinin rolünü kamu bankaları yönüyle değerlendirmiştir. Çalışmada anket yöntemi kullanılmıştır. 196 deneğe 22 soruluk yüzyüze anket yapılmıştır. Temin edilen veriler SPSS paket programı aracılığıyla ile analiz edilmiştir. Sonuçlardan kamu bankalarının hiç varlık satışı yapmamış olması ve tüm çalışanların varlık yönetim şirketlerinin finansal sistemin vazgeçilmez bir parçası olduğu konusunda ortak fikir birliği çıkarımına varılmıştır. Sorunlu alacakların devri sonrası kamu bankaları finansal tablolarında ciddi iyileşme olacaktır.

Kartal ve Demir (2017), çalışmalarında katılım bankalarının sorunlu kredilerinin varlık yönetim şirketlerine devirlerini İslami bankacılık ilkeleri açısından incelemiştir. Sorunlu kredilerin belirli bir mal veya belirli bir menfaat karşılığında bilanço dışına çıkarılması şeklinde iki model önermişlerdir. İlk modele göre bankalar para hükmünde kabul edilen değerler haricinde bir mal ile sorunlu kredilerini varlık yönetim şirketlerine satabileceklerdir. İkinci modelde varlık yönetim şirketlerinin kullanım hakkı olduğu bir bedel karşılığında sorunlu krediler satılmaktadır. Model sonuçlarına göre sorunlu kredilerin satışıyla bankaların aktif kalitesi iyileştirilmektedir.

Gürol, Hazar ve Bahadır (2018), tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerinin performanslarının iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Analizinde multimoora çok kriterli karar verme tekniği kullanılmıştır. 2012-2016 yılları arası sektörel performanstaki değişim incelenmiştir. Analiz sonucunda portföy yönetim şirketleri sektörünün en yüksek performans sonucunu 2012 yılında, en düşük performans sonucunu ise 2016 yılında elde ettiği görülmektedir. Varlık yönetim şirketlerinin satın alma oranları ile performans sonuçları arasında herhangi bir ilişki gözlemlenmemiştir.

Kaya ve Uzay (2020), bankaların takipteki kredilerinin ulaştığı rakamları tespit etmek ve takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerine satış sürecini açıklamayı amaçlamışlardır. İlaveten varlık yönetim şirketlerine sağlanan vergisel avantajları yasal düzenlemeler çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Çalışma sonuçlarına göre varlık yönetim şirketlerine sağlanan 5 yıllık süre kısıtı bulunan istisna vergi avantajının süresiz hale getirilmesinin faydalı olacağı görüşüne varılmıştır.

Demir (2021), ülkemizde faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerinin kar yönetimi uygulamaları modellerini oluştururarak panel regresyon analiziyle tahmin etmeye çalışmıştır. Çalışmasında 2013-2019 yıllarına ilişkin 11 varlık yönetim şirketlerine ilişkin finansal tabloları incelenmiştir. Modelde bağımlı değişken olarak özel karşılıklar hesabı kullanılmış, bağımsız değişken olarak vergi ve karşılık öncesi kar, takipteki krediler, işletmenin finansal yapısından kaynaklanan değişkenler ile makroekonomik değişkenler ele alınmıştır. Analiz sonucunda özel karşılıklar ile vergi

ve karşılık öncesi kar ve takipteki krediler arasında istatistiki olarak anlamlı pozitif ilişkiye ulaşılmıştır.

3.2.3.2. Varlık Yönetim Şirketleri Üzerine Yapılmış Uluslararası Çalışmalar

Akiko ve Gloria (2004), bu çalışma Asya'daki varlık yönetim şirketlerinin performanslarını incelemiştir. Tayland' daki varlık yönetim şirketleri incelemesine göre banka kredileri daha fazla tahsili gecikmiş alacak yaratılmasına yol açmaktadır. Regresyon analizi kullanılarak kredilerdeki tehlike davranışı ve tahsili gecikmiş alacaklar üzerindeki önemi incelenmiştir ve varlık yönetim şirketleri performanslarında önemli ölçüde farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Boudriga, Taktak ve Jellouli (2009), panel regresyon modeli uygulanan çalışmada 2002-2006 yılları arası 59 ülke veri paneli için takipteki kredi seviye farklılıklarına istinaden model geliştirmişlerdir. Sonuçlara göre yüksek sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) takipteki kredi oranlarını azaltmaktadır. Sorunlu kredilerin yüksek olduğu ülkelerde karşılık oranları daha düşüktür

Ali, Barkaat, Ali ve Aamir (2021), Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif ve Z-Skor modeli kullanılarak 2013-2018 yılları arası Pakistan varlık yönetim şirketleri covid-19 öncesi performansı ve riskliliği incelenmiştir. Varlık yönetim şirketlerine ilişkin verilerin ve Pakistan'da mevcut bir çalışmanın bulunmaması karşılaşılan zorluklar arasındadır. Analiz bu sebeple covid-19 öncesi dönemle sınırlandırılmıştır. Bulgulara göre mikroekonomik ve makroekonomik faktörler varlık yönetim şirketleri performansı üzerinde uzun vadeli bir etkiye sahiptir.

Puspitasari, Roespinoedji, Napitupulu, Nugraha, Amaliwiati(2021), çalışma varlıkları yönetme yeteneği (varlık değer artışı, riskin azalması, yatırımcıların rekabet avantajı) ile sorunlu kredileri satın alma kararı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. 2016-2019 dönemi verileri analizi için Kısmi En Küçük Kareler (PLS) yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına istinaden sorunlu kredileri satın alma kararının varlığı yönetme yeteneğinden etkilendiği yönündedir.

Tablo 8. Takipteki Krediler İçin Literatürde Yer Alan Çalışmalar

Yazar	Yöntem	Sonuç
Koyuncu ve Saka (2011)	Çoklu Regresyon	Takipteki kredilerin, özel sektöre sağlanan yurtiçi kredilerine etkisi incelenmiş olup, 1986-2008 yılları analiz sonuçlarına göre takipteki kredilerin özel sektöre sağlanan yurtiçi kredi ve yatırımları azaltıcı yönde etkilediği görülmüştür.
Alper ve Anbar (2011)	Panel Regresyon	Panel veri seti kullanılan çalışmada aktif karlılık ve faiz dışı gelirlerin banka karlılıklarına etkisi pozitif ve anlamlıdır. Ancak kredi portföyünün büyüklüğü ve takipteki krediler banka karlılıkları üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Makroekonomik değişkenlerden sadece reel faiz oranı banka performansını olumlu yönde etkilemektedir. Bu sonuçlar, bankaların banka büyüklüğünü ve faiz dışı gelirlerini artırarak, kredi/aktif oranını düşürerek karlılıklarını artırabileceklerini göstermektedir. Ayrıca, daha yüksek reel faiz oranı, daha yüksek banka karlılığına yol açabilmektedir.
Gülhan ve Uzunlar (2011)	Panel Regresyon	1990-2008 yılları arasındaki çalışmada menkul kıymet cüzdanı sermaye yeterliliği, faaliyet giderleri, likidite durumu, banka büyüklüğü ve takipteki krediler değişkenlerinin aktif karlılık üzerinde anlamlı etkileri olduğunu göstermektedir. Kredilerin tahsilatında yaşanan sorun karlılığı olumsuz etkilemektedir.
Kirui (2013)	Çoklu Regresyon	Araştırma 2004-2013 yılları arası Kenya'daki ticari bankaların aktif karlılık üzerindeki etkisini incelemektedir. Regresyon sonuçlarına göre takipteki krediler Kenya'daki ticari bankaların karlılığını olumsuz etkilemektedir.
Makri,Tsagkanos ve Bellas (2013)	Panel Regresyon	Çalışmanın amacı 2000-2008 döneminde Euro bölgesinde bankacılıkta takipteki krediler oranını etkileyen faktörleri belirlemektir. Makro ve mikro değişkenler ile TGA' ların belirleyicileri araştırılmıştır. Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi ile yapılan tahmin sonuçlarında makroekonomik ve bankaya özgü faktörler ile takipteki krediler arasında pozitif güçlü korelasyonlar bulunmuştur.
Inoguchi (2016)	Panel Regresyon	Malezya'da 1998-2005 ve Tayland'da 1998-2006 dönemleri dikkate alınmıştır. Çalışma sonuçlarına göre krizden sonra her iki ülkede makroekonomik koşullar takipteki alacakları etkilemiştir. Panel regresyon sonuçlarına göre ise varlık yönetimi şirketlerine kredi satmanın, özellikle Tayland'da takipteki alacakların azaltılmasında etkili olduğunu göstermektedir.
Laryea ve Gyamfi (2016)	Panel Regresyon	2005-2010 dönemine ait örneklem çalışmasında 3 farklı modelin tahmininde sabit etkiler panel modeli kullanılmıştır. Takipteki kredi oranı öz kaynak ve aktif karlılığını negatif yönde anlamlı olarak etkilemiştir. Takipteki alacaklar öz kaynak karlılığını ve aktif karlılığı olumsuz etkilemektedir. Bu durum banka karının azalmasına yol açabilmektedir.
Ozurumba (2016)	En Küçük Kareler ve Oran Analizi	Çalışma 2000-2013 dönemini kapsayan Nijerya'daki ticari bankaların performansında takipteki kredilerin etkisini incelemiştir. Veriler en küçük kareler yöntemi ve oran analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığı takipteki krediler ve kredi zararı karşılığı ile ters ilişkili, krediler ve avanslar ile pozitif ilişkilidir.
Işık ve Bolat (2017)	Panel Regresyon	2006-2012 döneminde Türkiye'de 20 mevduat bankasının tahsili gecikmiş alacaklarını belirleyen faktörleri inceleyen çalışmada karlılığın artması ve gelir çeşitlendirmesi sorunlu krediler oranını düşürürken, kredi zararı karşılıkları sorunlu

		krediler oranını önemli ölçüde artırır. Makroekonomik değişkenlerde ekonomik büyümenin tahsili gecikmiş alacaklar oranı üzerinde olumsuz etkisi vardır.
Rehman (2017)	Panel Regresyon	Bu çalışmanın amacı 1999-2015 dönemi için Güney Asya bölgesi bankacılık sisteminde sorunlu kredileri etkileyen faktörleri tespit etmektir. Genelleştirilmiş Moment Yöntemi (GMM) kullanılmıştır. Takipteki alacaklar hem makroekonomik göstergelerden hem de bankaya özgü değişkenlerden etkilenmektedir. Takipteki alacaklar Güney Asya bölgesindeki ekonomik toparlanma sistemini olumsuz etkilemektedir.
Yüksel ve Zengin (2017)	Mars	2003-2014 yıllarına ilişkin çeyrek dönemlik veriler kullanılan çalışmada net faiz marjına ilişkin 14 açıklayıcı değişken analiz edilmiştir. Türk bankacılık sektöründe net faiz marjını etkileyen faktörleri belirlenmiştir. Analiz sonuçlarında faiz dışı gelir ile net faiz marjı arasında negatif ilişki olduğu görülmüştür. Takipteki krediler net faiz marjını olumsuz etkilemiştir. TGA' nın yüksek olması durumunda bankaların faiz geliri daha düşük olduğu için net faiz geliri düşecektir.
Emir ve Atukalp (2018)	Oran Analizi	Bu çalışmada mevduat bankalarının aktif kalitesi ve karlılığı oran analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu amaçla 2003-2016 dönemine ilişkin oran analizi yapılarak durum değerlendirmesinde bulunulmuştur. Takipteki kredilerin kredi toplamına oranı azalmıştır. Global kriz ile takipteki kredi oranı artmış karlılık oranları azalmıştır.
Kılınç ve Gökdeniz (2018)	Panel Regresyon	Çalışmada bankacılıkta sorunlu kredilerin kar oranlarına etkisi 2003-2015 çeyrek dönemlik veriler panel veri modelleri kullanılarak tahmin edilmiştir. Analiz sonucunda sorunlu krediler öz kaynak karlılık oranlarını azaltmıştır.
Akçakanat,Özdemir ve Teker (2018)	Trend ve Oran Analizi	Varlık yönetim şirketlerinin 2012-2017 yıllarına ilişkin finansal göstergeleri incelenmiştir. Trend analizinde şirket bazlı ortalama değerler üzerinden aktif toplamı ile krediler ve alacaklar arasında trend gelişimi benzerlik göstermektedir. Takipteki krediler ve kredi karşılıkları arasında benzerlik bulunmaktadır. Bankalar için sorunlu alacaklar olarak adlandırılan takipteki krediler bankaların mali tablolarını ve rasyolarını olumsuz etkilemektedir. Tahsili gecikmiş alacakların artması varlık yönetim şirketlerinin aktif toplamı, krediler ve alacaklar, öz kaynaklar ve dönem net karında artış olmuştur.
Babuşcu ve Hazar(2018)	Panel Regresyon	Çalışmada kredi yapılandırmasının aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığına etkisi incelenmiştir. 2010-2017 yılları arası 13 bankanın çeyrek dönemlik verilerine Statik Panel Veri Analizi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlarda kredi yapılandırmalarının aktif ve öz kaynak karlılığı üzerinde etkisi tespit edilememiştir. Ayrıca makroekonomik değişkenlerden enflasyon, GSYİH ve faiz oranlarının; bankaya özgü değişkenlerden aktif kalitesi, sermaye oranı ve likidite düzeyinin aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığı üzerine anlamlı etkileri olduğu belirlenmiştir.

Ozili (2019)	Panel Regresyon	Dünya bankası 2003-2014 yılları arası elde edilen finansal gelişmelerin gösterge verilerine göre takipteki krediler üzerindeki etkisi incelenmiştir. 134 ülke ve 6 ülke bölgelerine ait sonuçlar finansal gelişmelerin takipteki alacaklar ile pozitif ilişkili olduğu yönündedir. İlave olarak banka verimliliği, kredi zararı karşılama oranı takipteki krediler ile ters orantılı, bankacılık sektörü krizi ve yoğunlaşması ile pozitif ilişkilidir. Ayrıca takipteki alacaklar yasal sermaye ve banka likiditesi ile negatif ilişkilidir.
Pehlivan (2020)	Panel Regresyon	2005-2018 yıllarına ilişkin 24 banka için tahsili gecikmiş alacaklar satış performansını içeren panel veri analizi sabit etki modeli uygulanan çalışmada geçmiş yıl artan sorunlu kredi miktarı sorunlu kredi satış performansını artırmıştır. Geçen yılın artan sermaye yeterlilik oranı ve tahsilat performansı tahsili gecikmiş alacakların satış performansına ters yönde bir etki yapmıştır.
Yılmaz (2021)	Panel Regresyon	Türkiye’de bulunan 12 bankaya ilişkin 2010-2019 yılları arası verileri incelenmiş olup, sorunlu krediler ile aktif karlılık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Öz sermaye karlılığı ve net kar marjı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
Hanişoğlu ve Altınbaş (2022)	Granger Nedensellik	Bu çalışmada Türkiye bankacılık sektöründeki takipteki alacaklar ile sermaye yeterliliği oranı arasındaki ilişki araştırılmıştır. 2005-2016 yılları arası analiz kapsamına alınmıştır. Bulgu sonuçlarına sermaye yeterlilik oranının takipteki alacaklar üzerindeki etkisi ters yönlü ve anlamlıdır. Sermaye yeterlilik oranı düştüğünde takipteki alacakların artma eğiliminde olduğunu göstermiştir. Diğer yandan takipteki alacakların bankaların sermaye yeterliliği üzerindeki etkisi ise sektör, kamu ve yabancı mevduat bankaları için pozitif ve anlamlıdır.

Çalışmanın analiz bölümüne hazırlık için temin edilen finansal tablolardan seçilen kalemler rasyoları hesaplanarak Excel tablosu oluşturulmuştur. Excel tabloları E-views programı aracılığıyla analize dahil edilmiştir.

Çalışmanın analiz bölümüne ait aşamalar Şekil 10’da gösterilmiştir:

Şekil 10. Analiz Bölümü Aşamaları

Analize konu edilen banka ve varlık yönetim sektörü grupları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 9. Mevduat Bankaları (2020 Milyon TL)

		Toplam Aktifler	Toplam Öz kaynaklar	Net Dönem Karı/Zararı
1.	Akbank	446.101	62.919	6.267
2.	Yapı ve Kredi Bankası	459.694	47.564	5.080
3.	Türkiye Garanti Bankası	492.798	62.082	6.238
4.	Türkiye Halk Bankası	680.026	42.931	2.600
5.	Türkiye İş Bankası	593.902	67.781	6.811
6.	Türkiye Vakıflar Bankası	698.897	46.485	5.010
7.	ICBC	24.863	1.315	58
8.	Türkiye Kalkınma Bankası	28.073	3.588	502
9.	Şekerbank	37.504	2.636	53
10.	Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası	51.466	6.105	733
11.	QNB Finansbank	227.253	19.222	2.487

Kaynak: TBB istatistiki raporlar

Tablo 10. Varlık Yönetim Şirketleri (2020 Milyon TL)

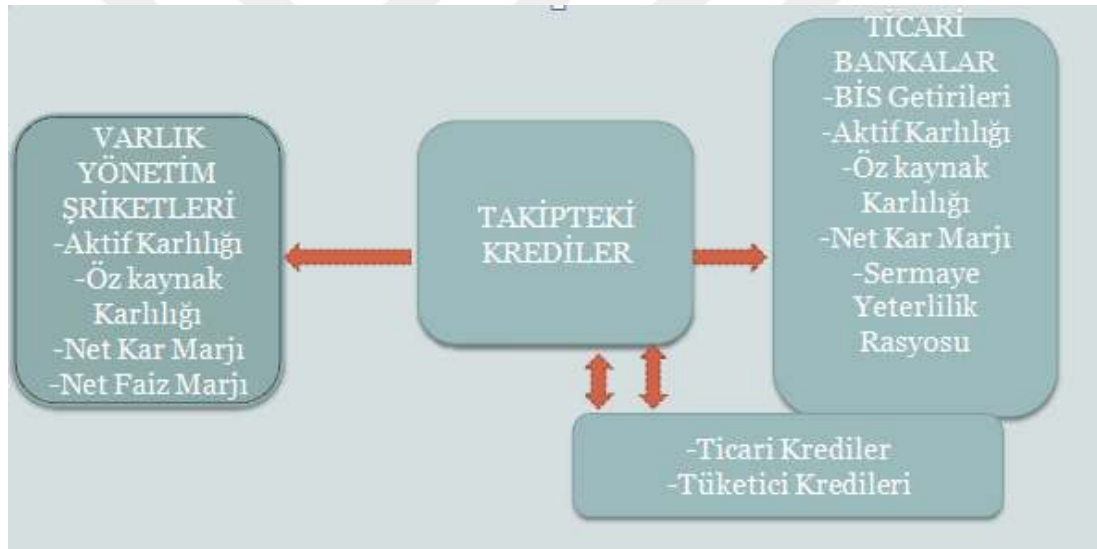
	Toplam Aktif Büyüklüğü
1. Gelecek Varlık	1.197,10
2. Birleşim Varlık	314.6
3. İstanbul Varlık	242.4
4. Dünya Varlık	1.332

Kaynak: <https://www.kap.org.tr/tr/bildirim-sorgu>, Gelecek Varlık Yönetimi A.Ş. (Erişim Tarihi 07.05.2021)

Eylül 2019 verilerine göre sektör 4,8 milyar TL’lik aktif büyüklüğe ulaşmıştır. Sektör aktiflerinin 2,0 milyar TL’ si banka kredileri, 1,7 milyar TL’si öz kaynaklar, 360 milyon TL’si ihraç edilmiş menkul kıymetler ve 561 milyon TL’si diğer kaynaklarla fonlanmıştır. Sektörün öz kaynak yapısı güçlü olup, aktiflerinin %35’ini oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Modeli

Araştırma için seçilen takipteki krediler bağımsız değişken olup, bağımsız değişkenden etkilendiği düşünülen varlık yönetim şirketleri 4 ve bankalar için 11 finansal rasyo bağımlı değişken olarak modele eklenmiştir. Analiz dönemi 2010-2020 yıllarını kapsamaktadır. Kurulan model Şekil 11’de aşağıda gösterilmiştir:

Şekil 11. Araştırmanın Modeli

3.4. Araştırmanın Hipotezleri

Hipotez 1: Takipteki krediler ticari bankaların pay senedi getirilerini etkilemektedir.

Hipotez 2: Takipteki krediler ticari bankaların aktif karlılığını etkilemektedir.

Hipotez 3: Takipteki krediler bankaların öz kaynak karlılığını etkilemektedir.

Hipotez 4: Takipteki krediler bankaların net kar marjını etkilemektedir.

Hipotez 5: Takipteki krediler bankaların sermaye yeterlilik rasyosunu etkilemektedir.

Hipotez 6: Tüketici kredilerin hacmi takipteki kredileri etkilemektedir.

Hipotez 7: Ticari kredilerin hacmi takipteki kredileri etkilemektedir.

Hipotez 8: Takipteki krediler tüketici kredilerin hacmini etkilemektedir.

Hipotez 9: Takipteki krediler ticari kredilerin hacmini etkilemektedir.

Hipotez 10: Takipteki krediler varlık yönetim şirketlerinin aktif karlılığını etkilemektedir.

Hipotez 11: Takipteki krediler varlık yönetim şirketlerinin öz kaynak karlılığını etkilemektedir.

Hipotez 12: Takipteki krediler varlık yönetim şirketlerinin net kar marjını etkilemektedir.

Hipotez 13: Takipteki krediler varlık yönetim şirketlerinin net faiz marjını etkilemektedir.

3.5. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Tanımı

Çalışmada bankalar için finansal tablolar Türkiye Bankalar Birliği veri tabanından temin edilmiştir. Veri seti 2010-2020 yılları arası yıllık verilerden oluşmaktadır. Bankalar için 11, varlık yönetim şirketleri için 4 firma analize tabi tutulmuştur. Varlık yönetim şirketleri için Kamuya Açık Bilgi Platformu (KAP) veri tabanından, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) sitesinden, varlık yönetim sektöründe faaliyet gösteren firmalara ilişkin kendi internet sitelerindeki faaliyet raporlarından hareket edilmiştir. Bankalar ve varlık yönetim firmaları finansal tablolar temininde kesintisiz faaliyette bulunan ve günümüze kadar gelen firmaların olmasına dikkat edilmiştir. Bankalar için bis getirileri temin edilen bankalar analize dahil edilmiştir. Varlık yönetim şirketlerinde 19 firma için finansal tablo temin edilmiş, veri sayısı en fazla olan firmaların dataları kullanılmıştır. 11 yıllık kesintisiz veriye sahip olan varlık yönetim şirketi sayısı 4 adet olup, diğer firmalar bu sebeple analize dahil edilmemiştir. Çalışmada kullanılan rasyolar başka bir ifade ile bağımlı değişkenler ve bağımsız değişken Tablo 11'de gösterilmiştir:

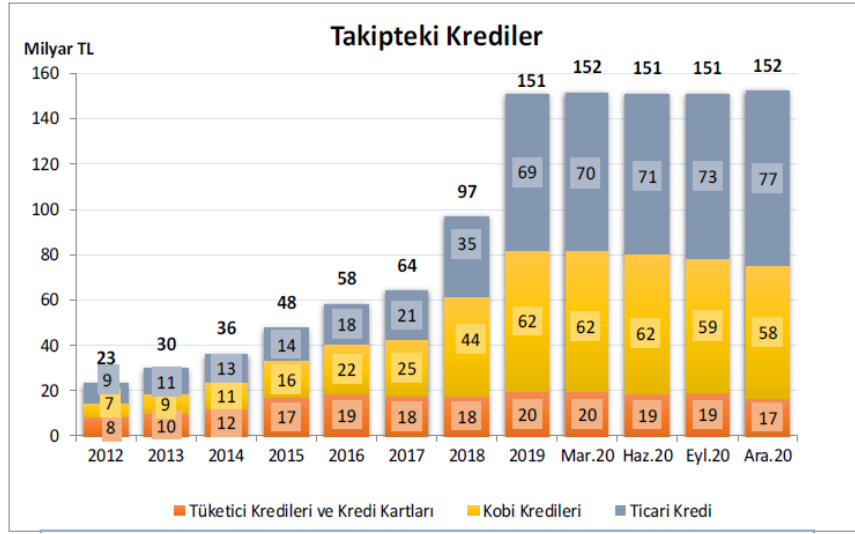
Tablo 11. Modelde Kullanılan Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler

Bağımsız Değişken	
Takipteki Krediler	
Bağımlı Değişkenler	
<i>Varlık Yönetim Şirketleri</i>	
ROA	Aktif Karlılığı (Dönem Net Karı/Toplam Aktifler)
ROE	Öz kaynak Karlılığı (Dönem Net Karı/Öz kaynaklar)
Net Kar Marjı	Net Kar/Toplam Gelirler
Net Faiz Marjı	Net Faiz Geliri/Toplam Gelirler Faiz Geliri-Faiz Gideri
<i>Ticari Bankalar</i>	
BİS Getirileri	
ROA	Aktif Karlılığı (Dönem Net Karı/Toplam Aktifler)
ROE	Öz kaynak Karlılığı (Dönem Net Karı/Öz kaynaklar)
Net Kar Marjı	Net Kar/Toplam Gelirler
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	Öz kaynak /Kredi Riski+Piyasa Riski+Operasyonel Risk ≥ 8
Ticari Krediler	Ticari Krediler/Toplam Krediler
Tüketici Kredileri	Tüketici Kredileri/Toplam Krediler

3.5.1. Takipteki Krediler

Değişkenler arasında önemli bir konuma sahip olan takipteki krediler karlılığın belirleyicileri arasındadır. Analize bağımsız değişken olarak eklenmiş ve varlık yönetim şirketlerinin bankalar ve finansal kuruluşlardan devir aldıkları kredileri ifade etmektedir (Demir 2021, 113). Takipteki krediler, bankaların üstlendikleri kredi riski olarak tanımlanabilir ve kredi tahsilatlarındaki performansı yansıtır (Gülhan ve Uzunlar 2011, 344). Takipteki krediler ile bankaların zararı arasındaki ilişki bankacılık literatürünün gerçeği olarak kabul edilmektedir (Saba, Kouser ve Azeem 2012, 142).

Takipteki krediler, bankaların vadesinde ödenmeyen kredi miktarını gösterir. Takipteki kredilerin artmasıyla finans sektöründe aktif kalitesi bozulmaktadır. Kredilerin takibe düşmesi o ülkenin finans sektörü için oldukça önemlidir. Bu krediler bankaların performanslarında negatif bir etki yaratarak, aktif büyüklüğünde ve kredi kapasitelerinde düşüş yaşanmasına neden olmaktadır (Hatipoğlu, Şaşmaz ve Ertürk 2015, 76). Aşağıdaki şekilde bankacılık sektöründe takipteki kredilerin brüt tutarları gösterilmiştir:

Şekil 12. Takipteki Krediler

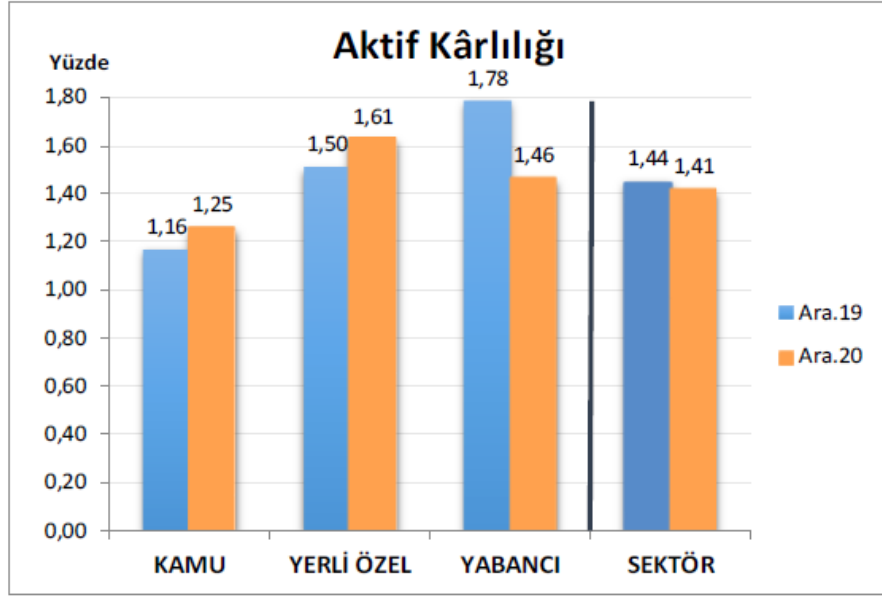
Kaynak: BDDK, Veri ve Sistem Yönetimi Daire Başkanlığı, 2020, ss.14

Bankacılık sektöründe Aralık 2020 yılı itibariyle takipteki kredilerin brüt tutarı 152 milyar TL tutarındadır.

3.5.2. Aktif Karlılığı

Çalışmamızda bağımlı bir değişken olarak aktif karlılık ele alınmıştır. Aktif karlılık bankaların aktifine oranla ne kadar kar elde ettiğini ortaya koymakta ve dönem net karının aktif toplamına oranlanması suretiyle tespit edilmektedir. Aktif karlılığı ortalama aktif varlıkların her birimi üzerinden ne ölçüde kar sağladığını gösterdiği için bir bankanın etkinliğini belirleyen önemli bir ölçüt olmaktadır (Gülhan ve Uzunlar, 2011, 343). Bankaların mevcut varlıklarını kullanarak kar elde etme yeteneğini göstermektedir. Aktif karlılık oranı ne kadar yüksekse karlılık performansı o kadar iyi olmaktadır (Gezu 2014, 35). Bankaların kredi verirken seçici davranmaları ve karlılık oranını düşürmeden, takipteki krediler oranının düşük tutulması amacıyla bu değişken ile aralarında negatif bir ilişki olması beklenmektedir (Yağcılar ve Demir 2015, 223).

Takipteki kredilerin artışıyla birlikte bankaların aktif kalitesi de bozulmaktadır. Kredibilitesi azalan ticari bankaların likidite riski de meydana gelmektedir (Ayaydın, Platin ve Barut 2021, 171). Aşağıdaki şekilde bankacılık sektöründeki aktif karlılık oranları gösterilmiştir:

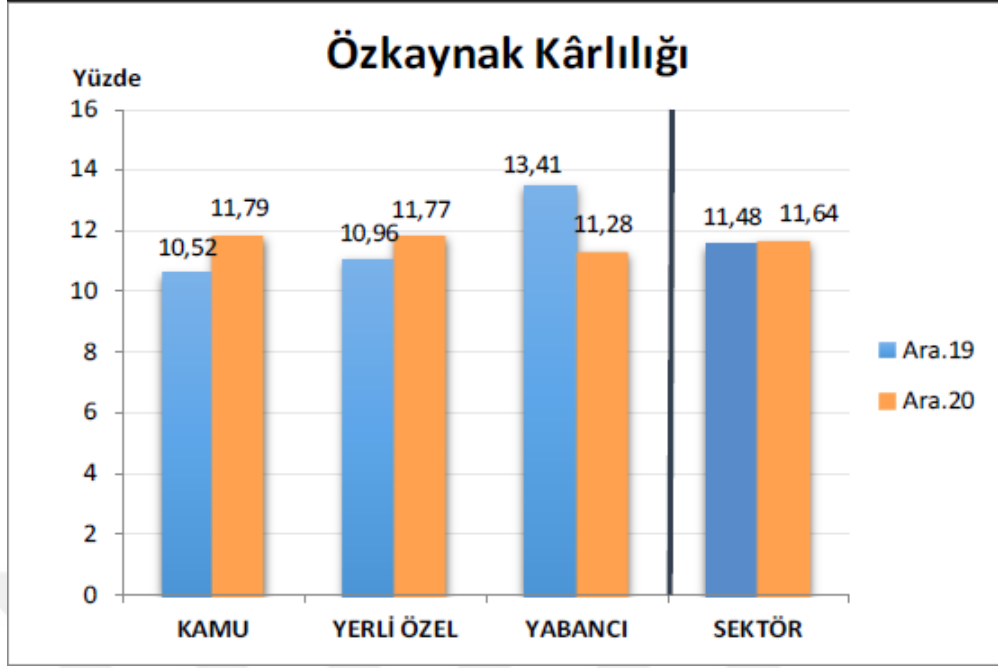
Şekil 13. Aktif Karlılığı

Kaynak: BDDK, Veri ve Sistem Yönetimi Daire Başkanlığı, 2020, ss.9

Bankacılık sektöründe Aralık 2020 dönemi aktif karlılığı geçen yılın aynı dönemine göre azalmıştır.

3.5.3. Öz kaynak Karlılığı

Banka karlılık ve performansını etkileyen en önemli faktörlerden biri de öz sermaye oranıdır. Bu oran bankaların net aktiflerini ne oranda öz kaynaklarla finanse ettiklerini göstermektedir (Gülhan ve Uzunlar 2011, 343). Bankalara yatırılan öz sermayeden elde edilen getiri oranını temsil etmektedir (Gezu 2014, 36). Öz kaynak karlılığı bankaların dönem net karının öz kaynaklara oranlanması şeklinde tespit edilmektedir. Takipteki krediler, öz kaynak karlılığını kredilerde karşılık ayrılması, ayrılan karşılıklar sebebiyle faizdışı giderlerin artması ve öz kaynakları azaltması ile etkilemektedir (Selimler 2015, 167). Açıklandığı üzere bankacılık sektöründe öz kaynak karlılık oranları Şekil 14’te gösterilmiştir:

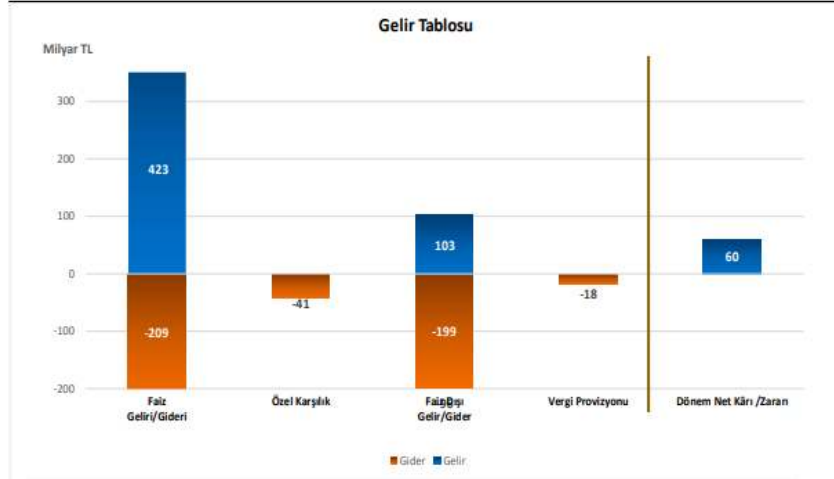
Şekil 14. Öz kaynak Karlılığı

Kaynak: BDDK, Veri ve Sistem Yönetimi Daire Başkanlığı, 2020, ss.9

Bankacılık sektöründe öz kaynak karlılığı, geçen yılın aynı dönemleri ile karşılaştırıldığında kamu ve yerli özel sermayeli bankalarda artış göstermiş, yabancı bankalarda düşüş göstermiştir. Genel anlamda bankacılık sektöründe kredi hacmindeki hızlı genişlemeye rağmen ortalama öz kaynak karlılığı yüzde 11,64 olmuştur. Bu durumda, faiz dışı gelirleri sınırlandıran düzenlemeler yanında, genel karşılık miktarının artması rol oynamıştır (TBB Bankalarımız 2020, 31).

3.5.4. Net Kar Marjı

Net kar marjı gelirin bir yüzdesi olarak ne kadar net gelir elde edildiğini gösterir. Bankaların net karının gelirlere oranıdır. Bankacılık sektöründe faiz geliri 423 milyar TL ve faiz gideri 209 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılsonu itibariyle bankacılık sektöründe dönem net karı 60 milyar TL tutarında gerçekleşmiştir. Oranlar Şekil 15’te gösterilmiştir:

Şekil 15. Net Kar

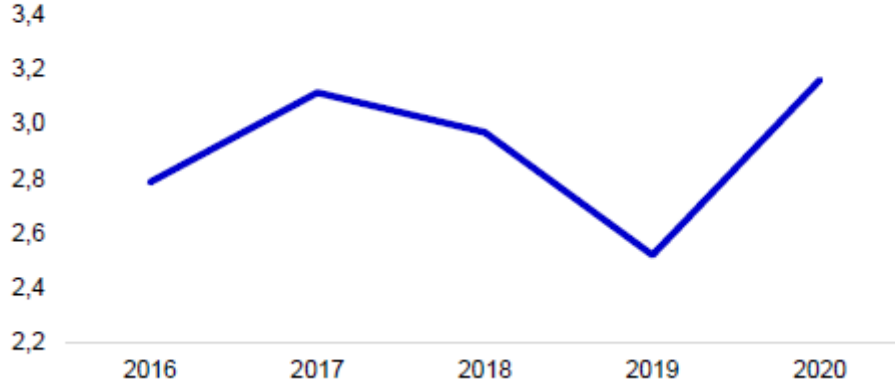
Kaynak: BDDK Veri ve Sistem Yönetimi Daire Başkanlığı, Karlılık, ss.7

3.5.5. Net Faiz Marjı

Net faiz marjı bankacılık sistemindeki aracılık işlemlerinin maliyetini ve bankacılık sisteminin etkinliğini göstermektedir (Taşkın 2011, 293). Net faiz marjı banka faiz gelirleri ile faiz giderleri arasındaki farkın toplam banka aktiflerine oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Net faiz gelirleri ise faiz gelirleri ile faiz giderleri arasındaki farktır (Emir ve Atukalp 2018, 593). Elde edilen gelirin ne kadarının faizlerden elde edildiğini göstermektedir (Okuyan ve Karataş 2017, 401). Bu oran bankaların faaliyetlerinin etkinliğini ölçmektedir. Net faiz marjının yüksek olması bankaların rekabet ve verimliliğinin, kar marjlarının yüksek olmasına işaret eder (Kılıç 2019, 49). Net faiz marjının her zaman pozitif olması, yani faiz gelirlerinin faiz giderlerinden daha büyük olması beklenir.

Net faiz marjının banka karlılığındaki en önemli bileşenlerden olduğunu söylemek mümkündür. Bu önem hem faiz marjının net kar içindeki payından hem de bankanın ana faaliyet konusu ile ilintili olmasından kaynaklanmaktadır (Yağcılar ve Kalaycı 2020, 8-9).

Faiz Marjı / Ortalama Aktifler (Özel karşılık sonrası, yüzde)

Şekil 16. Faiz Marjının Ortalama Aktifler İçindeki Payı

Kaynak: TBB, Bankalarımız 2021, 43

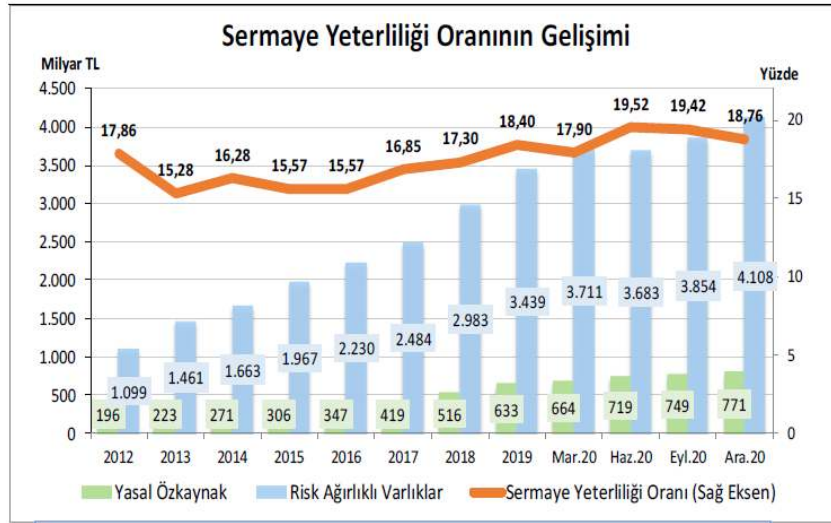
Yukarıdaki şekile istinaden ticari bankalarda faiz marjının ortalama aktifler içindeki payı yükselmiş ve 2020 yılında yüzde 3,2 olarak gerçekleşmiştir.

3.5.6. Sermaye Yeterlilik Rasyosu

Bu oran sermaye yeterlilik ölçütüdür. Sermaye yeterliliği de bankaların aniden yaşayacağı olası acil durumların altından kalkabilmesi için bulundurması gereken öz kaynak miktarını simgelemektedir. Bu oranın bankalar açısından yüksek olması beklenmektedir (Taşkın 2011, 294). Bankalar mali yapılarını güçlü kılmak ve mevduat sahiplerinin görebileceği zararları engellemek amacıyla sermaye yeterliliği uygulamasını gerekli görmektedirler. Sermaye yeterliliği şartlarının oluşması karşılaşılan risklere koruma sağlamaktadır (Reis ve Kötüoğlu 2016, 102).

Son yıllarda bankacılık faaliyetlerinin uluslararası alanda hızla yayılması sermaye yeterliliği kavramını önemli kılmıştır. Basel II ile getirilen asgari sermaye yeterlilik oranı % 8 dir ve bu oran standart olarak uygulanan tek sermaye yeterlilik rasyosudur (Gülhan ve Uzunlar 2011, 343).

Sermaye yeterlilik oranı bankaların faaliyetleri süresince kredi, piyasa ve operasyonel risklerin neden olabileceği kayıpları karşılayacak kadar öz kaynak bulundurması durumunu ifade etmektedir (Selimler 2015, 164). Şekil 17’de bankaların yıllar itibariyle sermaye yeterliliği oranları gösterilmiştir:

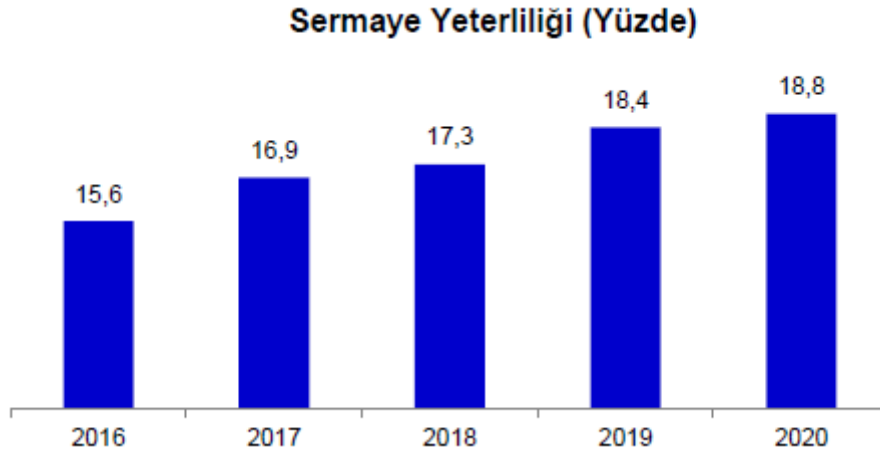
Şekil 17. Sermaye Yeterliliği Oranının Gelişimi

Kaynak: BDDK, Veri ve Sistem Yönetimi Daire Başkanlığı, 2020, 21

Bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik oranı Aralık 2020 döneminde %18,76 olarak gerçekleşmiştir. Yıllar itibariyle değişiklik gösterse de Basel kriteri olan % 8'in hep üzerinde kalmayı sürdürülebilir kılmıştır (Reis ve Kötüoğlu 2016, 103).

Takipteki Krediler sermaye yeterlilik rasyosunu da etkilemektedir. Sermaye yeterlilik rasyosu bankanın belirli bir dönemde risk seviyesini göstermek için etkili olmasına rağmen, bu oranın nasıl değişeceğine ait belirgin bir yargının olmaması bankalarda senaryo analizlerinin uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Takipteki kredi oranının önceden kestirilebilmesi bu sebeple önemli hale gelmektedir (Yücememiş ve Sözer 2011, 45).

Şekil 18'e göre sermaye yeterliliği oranı mevduat bankalarında % 18,4, kalkınma ve yatırım bankalarında ise yüzde 25,6 düzeyindedir. Bu oran katılım bankalarında ise yüzde 17,8 olmuştur. Risk ağırlıklı varlıkların bilançoya oranı yüzde 67 düzeyindedir.

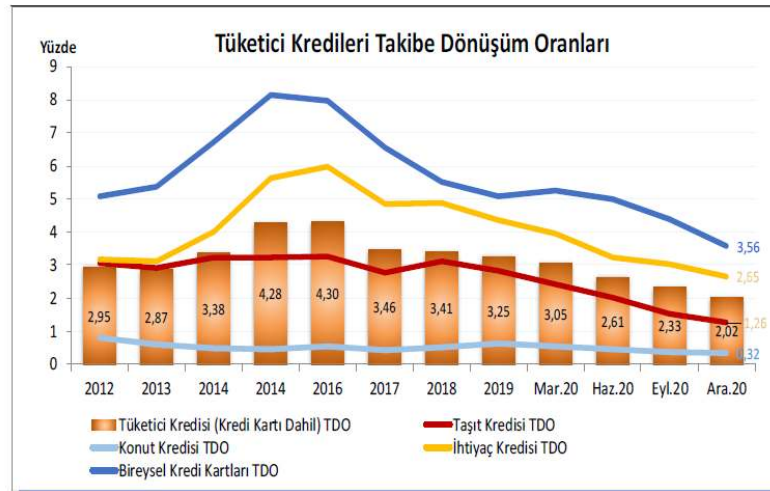

Şekil 18. Türkiye’de Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısı

Kaynak: TBB, Bankalarımız, Sermaye Yeterliliği, ss. 43.

Sermaye benzeri krediler de eklenerek belirlenen yasal sermaye 771 milyar TL’ye ulaşmıştır. Sermaye yeterliliği standart rasyosu yüzde 18,8 düzeyindedir.

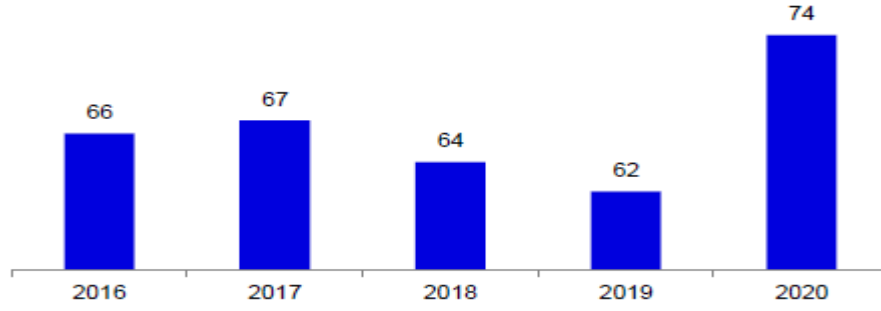
3.5.7. Ticari Krediler ve Tüketici Kredileri

Şekil 19. Tüketici Kredileri Takibe Dönüşüm Oranları

Kaynak: BDDK, Veri ve Sistem Yönetimi Daire Başkanlığı, 2020, ss. 15.

Yukarıdaki şekilde kredi bazında takibe dönüşüm oranları bulunmakta olup, tüketici kredilerinin takibe dönüşüm oranı önceki dönemlere göre azalış göstermiş, % 2,02 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 20. Krediler

Kaynak: TBB, Krediler, Bankalarımız 2020, ss. 38.

Kredi hacmi % 35 artarak 3.577 milyar TL olmuştur. TL krediler stoğu 2020 yılı itibarıyla artış göstermiştir. Kredilerin yüzde 52'si büyük işletmelere, yüzde 24'ü KOBİ'lere, yüzde 24'ü ise bireysel müşterilere kullanılmıştır. Aşağıdaki tabloda dağılımı gösterilmiştir:

Tablo 12. Kredilerin Dağılımı

Kredilerin Dağılımı (Milyar TL)

	2020	Değişme (yüzde)	Pay (yüzde)	Gsyh oran (yüzde)
Kurumsal	2.827	31	76	56
KOBİ	905	33	24	18
Bireysel	900	40	24	18
Kredi kartları	211	29	6	4
Tüketici ve konut	677	41	18	13
Konut	280	39	8	6
Otomobil	12	71	0	0
Tüketici	397	45	11	8
Toplam	3.727	33	100	74

Kaynak: TBB, Kredilerin Dağılımı, Bankalarımız 2020, ss. 38.

3.5.8. Bis Getirileri

Bis getirileri her bir pay senedinin bugünkü kapanış değerinden dünkü kapanış değerini çıkararak bulunmakta olup, aylık veya üç aylık getiriler içerisinde hergün hesaplanan getirilerin ortalaması alınmıştır.

Borsa İstanbul'da işlem gören bankacılık sektör hisselerinin piyasa değeri 56 milyar dolardan 64 milyar dolara yükselmiştir. Bankaların piyasa değerinde görülen ciddi artış, genele yayılan bir hareket olmayıp, halka açıklık oranı çok düşük düzeyde olan bir bankanın değerindeki hızlı artıştan kaynaklanmıştır (TBB Bankalarımız 2020, 31).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANALİZ VE BULGULAR

Çalışmada değişkenlere ilişkin e-views programı kullanılarak hesaplanan özet tanımlayıcı istatistikler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 13. Ticari Bankalara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Mean	Median	Maximum	Minimum	Std. Dev.	Çarpıklık	Basıklık	Jarque-Bera	Olasılık	Gözlem
BIS	4.8428	3.8206	57.4185	0.4264	6.0658	5.8137	48.6663	11195.60	0.0000	121
NKM	0.3246	0.3106	0.6436	0.0146	0.0989	0.6267	4.6958	22.4214	0.0000	121
ROA	3.6736	3.7100	5.3100	0.0100	0.7657	-0,7723	6.3136	67.3869	0.0000	121
ROE	43.7983	44.400	62.0000	0.1000	6.7584	-2,1423	16.1859	969.1494	0.0000	121
SYR	17.3809	16.1000	75.2000	12.8000	7.0731	6.2363	47.0847	10582.61	0.0000	121
TÜK	21.3264	24.100	63.8000	0.0000	14.5668	0.2202	2.9962	0.9781	0.6131	121
TİK	0.1330	0.1100	0.5700	0.0000	0.1110	0.8875	3.9268	20.2165	0.0000	121
TK	0.0458	0.0500	0.1400	0.0000	0.0255	0.5304	3.7290	8.3538	0.0153	121

Tabloda; Pay Senedi Getirisi (**BIS**) Net Kar Marjı (**NKM**), Aktif Karlılık Oranı (**ROA**), Özsermaye Karlılığı (**ROE**), Sermaye Yeterlilik Oranı (**SYO**), Tüketici Krediler (**TÜK**), Ticari Krediler (**TİK**), Takipteki Kredi Oranı (**TK**), ile gösterilmektedir.

Tablo 13’de araştırmada incelenen bankaların 2010-2020 yıllarına ait bağımlı ve bağımsız değişkenlerinin tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiştir. Bankalar için 121 gözlem sayısı elde edilmiştir.

Takipteki krediler oranının ortalaması 0,04 olarak tespit edilmiştir. İlgili dönemde verilen kredilerin temerrüde düşme ve geri ödenmeme olasılıklarının düşük olduğu söylenebilir. En yüksek ortalama öz sermaye karlılığındadır. Maksimum oranlar incelendiğinde sermaye yeterlilik rasyosu, tüketici kredileri ve onu da bis getirileri takip etmektedir. Sermaye yeterlilik rasyosunun yüksek olması bankacılık için güçlü bir sermaye yapısını göstermektedir.

En yüksek standart sapma tüketici kredilerinde olup değişkenliği fazladır. SYR değişkeni diğer değişkenlerden normal dağılıma göre farklılaşmıştır. Serilere ait çarpıklık katsayıları incelendiğinde ROA ve ROE değişkenlerinin sola çarpık olduğu

görülmektedir. Basıklık katsayıları incelendiğinde en sivri dağılım BİS değişkeni olup, basıklık katsayısı en yüksek olandır.

Tablo 14. Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Orta	Median	Maximum	Minimum	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Jarque-Bera	Probability	Gözlem
NFM	0.2415	0.2550	0.7000	-14.600	0.3031	-4,0295	23.8485	915.9536	0.0000	44
NKM	0.2182	0.1403	1.3721	-0,0357	0.2536	2.3239	10.7185	148.8279	0.0000	44
ROA	0.0752	0.0500	0.5300	0.0100	0.0931	2.9445	14.1690	292.2865	0.0000	44
ROE	0.1772	0.1500	1.0700	-0,0500	0.1931	2.4769	11.7240	184.5228	0.0000	44
TK	1.3711	1.2850	2.8500	0.0100	0.5987	-0,0757	3.6210	0.7492	0.6875	44

Tabloda; Net Faiz Marjı (NFM), Net Kar Marjı (NKM), Aktif Karlılık Oranı (ROA), Özsermaye Karlılığı (ROE), Takipteki Kredi Oranı (TK), ile gösterilmektedir.

Tablo 14'te araştırmada incelenen varlık yönetim şirketlerinin 2010-2020 yıllarına ait bağımlı ve bağımsız değişkenlerinin tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiştir. Varlık yönetim sektöründe 4 firma için 44 gözlem sayısı elde edilmiştir. Tablo'ya göre 44 gözlem için aktif karlılık ortalamasının % 7,52 olduğu görülmektedir. Aktif karlılığın aldığı en yüksek değer % 53 tür. Aktif karlılığı (ROA), Öz sermaye karlılığı (ROE), Net Kar ve Net Faiz Marjı ortalamaları sırasıyla %7,52; %17,72; % 21,82 ve % 24,15 olarak tespit edilmiştir.

İncelenen dönemler arasında en yüksek ortalama ve standart sapmaya sahip değişken takipteki kredilerdir. En düşük ortalama ve standart sapma ise aktif karlılıktadır. Maksimum orana sahip ilk sırada yer alan değişken takipteki kredilerdir. Net Kar marjının, net faiz marjı ve öz kaynak karlılığı en küçük değeri negatiftir.

Varlık yönetim şirketleri açısından çarpıklık katsayıları incelendiğinde net faiz marjı ve bağımsız değişken takipteki krediler sola çarpık, net kar marjı, aktif karlılık ve öz kaynak karlılığı sağa çarpık olarak görülmektedir. Basıklık katsayılarına göre tüm değişkenler sivri bir dağılıma sahiptir. Net faiz marjı en sivri dağılım olarak basıklık katsayısı en yüksek olandır.

Değişkenler arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin yönünü görebilmek için aşağıdaki tabloda korelasyon matrisine yer verilmiştir:

Tablo 15. Ticari Bankalar Açısından Korelasyon Katsayıları

	TK	BİS	NKM	ROA	ROE	SYR	TİK	TÜK
TK	1							
BİS	0,13	1						
NKM	-0,46	0,06	1					
ROA	-0,30	0,10	0,84	1				
ROE	-0,28	0,25	0,7	0,92	1			
SYR	-0,04	-0,05	0,11	0,04	-0,11	1		
TİK	0,32	-0,07	-0,57	-0,39	-0,24	-0,29	1	
TÜK	0,41	0,20	-0,18	0,20	0,29	-0,24	0,25	1

Tabloda; Pay Senedi Getirisi (**BİS**) Net Kar Marjı (**NKM**), Aktif Karlılık Oranı (**ROA**), Özsermaye Karlılığı (**ROE**), Sermaye Yeterlilik Oranı (**SYO**), Tüketici Krediler (**TÜK**), Ticari Krediler (**TİK**), Takipteki Kredi Oranı (**TK**), ile gösterilmektedir.

Tablo 15’te ticari bankaların takipteki kredileri ile finansal rasyoları arasındaki ilişki korelasyon tablosu ile gösterilmiştir. Bankalar açısından bankaların takipteki krediler oranı ile net kar, öz sermaye karlılığı (ROE), aktif karlılığı (ROA) ve sermaye yeterlilik rasyosu arasında negatif bir ilişki vardır. Başka bir ifade ile takipteki krediler oranı arttıkça bankaların karlılıkları azalmaktadır. Buna karşın bankaların takipteki krediler oranı ile pay senedi getirileri, tüketici kredileri ve ticari kredileri arasında pozitif bir ilişki vardır. Bankaların ticari ve tüketici kredileri arttıkça takipteki krediler oranı da artmaktadır.

Tablo 16. Varlık Yönetim Şirketleri Açısından Korelasyon Katsayıları

	TK	ROE	ROA	NKM	NIM
TK	1				
ROE	-0,58	1			
ROA	-0,67	0,55	1		
NKM	-0,52	0,35	0,59	1	
NIM	0,32	-0,2	0,01	-0,17	1

Tabloda; Net Faiz Marjı (**NFM**), Net Kar Marjı (**NKM**), Aktif Karlılık Oranı (**ROA**), Özsermaye Karlılığı (**ROE**), Takipteki Kredi Oranı (**TK**), ile gösterilmektedir.

Tablo 16’da varlık yönetim şirketleri değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Varlık yönetim şirketleri açısından sonuçlar incelendiğinde takipteki krediler oranı ile net kar, öz sermaye karlılığı (ROE) ve aktif karlılığı (ROA) arasında negatif bir ilişki vardır. Bir diğer ifade ile takipteki krediler oranı yükseldikçe varlık yönetim şirketlerinin bu rasyoları azalmaktadır. Takipteki krediler ile net faiz

marjı arasında pozitif ilişki vardır. Takipteki krediler oranı arttıkça varlık yönetim şirketinin net faiz marjı da artmaktadır.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada panel veri analizi yöntemi kullanılarak model tahminleri yapılmıştır. Panel veri zaman serisi ve yatay kesit verilerinin bir araya gelerek oluşturduğu veri topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Yatay kesit birçok değişkenin belirli bir dönemi hakkında bilgi vermekte, zaman serisi ise değişkenin birden fazla dönemi hakkında bilgi vermektedir. Panel veri değişkenler için hem dönem hem de birimlere ihtiyaç duyulduğu zaman kullanılmaktadır (Yıldırım 2019, 8). Panel veri aynı birimin zaman içerisinde tekrarlı gözlemlerinden oluşan veri seti olarak tanımlanmaktadır. Panel verilerde tutulan kayıtlar kronolojik sıralamada zaman boyutu ve yatay kesit boyutuyla birlikte etkin bir şekilde kullanılarak model tahminine tabi tutulur (Nargeleçekenler 2009, 1). Panel veri analizi analiz edilecek veriler için hem yatay hem de dikey boyuta sahip olduğu zamanlarda kullanılan bir analiz yöntemidir (Dönmez 2020, 90). Bu yöntem zaman serisine ait kesit verilerin kullanılarak ekonomik ilişkilerin tahmin edilmesine dayanmaktadır. Zaman serisi ve yatay kesit analizlerinin birlikte kullanılması veri kalitesini artırarak analizlerde esneklik sağlamaktadır (Gülhan ve Uzunlar 2011,355). Panel regresyon ile yapılan analizlerde veriler çeşitli şekillerde analiz edilebilmektedir. Panel veri analizi çoklu modellere elverişli olması nedeniyle nicel ve nitel faktörlerin tek bir model ile araştırılmasını sağlamaktadır (Kuzu 2018, 95).

Panel veriler hem zaman hem yatay kesitlerin birleşimi olduğundan daha fazla gözlem sayısına sahiptir. Bir zaman serisinde T adet ($t= 1,2,3,...,T$), yatay kesit serisinde ise N adet ($i=1,2,3,..., N$) gözlem vardır. Bu durum panel verilerin en belirgin avantajıdır. Böylece daha güvenilir ve etkin parametre tahminleri elde edilmektedir (Nargeleçekenler 2009, 13).

Panel verilerde zaman boyutu ve yatay kesit boyutu dikkate alınarak bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için modelin en basit hali aşağıdaki gibidir.

$$y_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 i_t X_{1it} + \dots + \beta_{K_i} i_t X_{K_i t} + u_{it}$$

Kurulan modelde y açıklanan değişken, X açıklayıcı değişken, t zaman boyutunu 1'den T 'ye kadar, i yatay kesit boyutunu 1'den N 'ye kadar, ifade etmektedir. α parametresi tüm birimlerin ortak bir kesmesi olduğunu ifade etmektedir. u ise sıfır ortalama ve sabit varyansa sabit hata terimini göstermektedir. β parametresi her bir açıklayıcı değişkenin tüm birimler üzerindeki ortak marjinal etkilerini göstermektedir. α ve β parametrelerinin birimler üzerinde ve zaman üzerinde farklılık göstermediği varsayılmaktadır (Tüzüntürk 2007, 3).

4.1.1. Panel Verinin Avantajları

Ekonomik araştırmalarda panel veri kullanımının birçok faydaları vardır. Temel avantajı yatay kesit birimler arası davranış farklılığının modellenmesinde çalışmalara esneklik sağlamasıdır. Ayrıca panel veri analizi daha çok bilginin kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Daha güvenilir tahmin sonuçlarına ulaşılmaktadır. Gözlem sayısının çok olması çoklu doğrusal bağlantı problemini azaltmakta ve değişkenler arasındaki korelasyonu azaltmaktadır (Nargeleçekenler 2009, 13-14). Panel veri analizciye daha fazla veri ile çalışma imkanı vermektedir. Gözlem sayısı artacağından ekonometrik tahminlerin güvenilirliği artmaktadır. Analizlerde tek başına zaman serisi ya da yatay kesit veri kullanılarak hem zaman hem de birim boyutunu içeren, daha geniş ve karışık, zorlu modeller kurulmasına ve bu modellerin tahminine olanak sağlamaktadır (Tatoğlu 2020, 9,13). Zaman ve kesit boyutlarını içermesi sebebiyle panel veri, zaman serisi ve yatay kesit verilerine kıyasla avantajlı durumdadır (Gençoğlu, Kuşkaya ve Büyüknalbant 2018, 5).

Genel olarak panel veri çalışmasında kurulan model aşağıdaki gibi gösterilmektedir:

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 X_{it} + u_{it}$$

Formülde;

Y : Bağımlı Değişken

α : Sabit Parametre

β : Eğim Parametreleri

X : Bağımsız Değişken

u : Hata Bileşen Terimi

i : Yatay Kesit Boyutu (bireyler, ülke, firma, hanehalkı vb.)

t : Zaman boyutunu (yıl, ay, dönem vb.) ifade etmektedir

4.1.2. Analizde Kullanılan Bazı Kavramlar

- **Yatay kesit bağımlılığı:** Yatay kesit bağımlılığı, yatay kesitler arasındaki korelasyonun varlığı şeklinde tanımlanmaktadır. Yatay kesit bağımlılığı testleri hangi grup panel birim kök testlerinin araştırmaya uygun olacağını saptanmasında kullanılmaktadır (Gençoğlu, Kuşkaya ve Büyükbalant 2018, 5-6). Panel veri modelinin her birimi için hesaplanan hata terimleri arasında korelasyon olması anlamına gelmektedir. Yatay kesit bağımlılığı hata teriminin bileşeni olan gözlemlenemeyen etkiler ve hataların varlığı nedeniyle oluşmaktadır (Dönmez 2020, 92).
- **Durağanlık:** Durağanlık incelenen zaman serisinin ortalamasının ve varyansının zamandan bağımsız olması olarak tanımlanır. Serilerin durağan olmaması tahmin edilen ekonometrik analizlerde modellerin yanlış sonuçlar vermesine sahte regresyonlar ilişkilerine neden olabilmektedir. Bu sebeple ekonometrik analizlerde serilerde birim kök testleri uygulanmaktadır. Birim kök testleriyle serilerin ilgili mertebeye göre farkları alınarak ve durağanlaştırılarak analizlere dahil edilmesi önem taşımaktadır (Hazar ve Babuşcu 2018, 234).

Ekonometrik çalışmalarda analiz sürecinde kullanılan verinin değişkenlerinin doğru tanımlanabilmesi için o verinin durağan olması önem taşımaktadır. Zaman serisi içerisinde veri sürekli bir artma ve azalma eğiliminde olmamakta, belirli bir yatay ekseninde saçılım göstermektedir (Yıldırım 2019, 15).

Zaman serisinin durağan sürece sahip olup olmaması en önemli özelliklerindendir. Ekonometrik çalışmaların anlamlı sonuçlar içermesi için öncelikle durağanlık durumu sorgulanmaktadır. Durağan olmayan serilerde yapılan tahminler ile durağan serilerde yapılan tahminler aynı varsayım altında değerlendirilmemelidir. Durağan serilerle yapılan tahminler doğru ve tutarlı sonuçlar içermektedir (Yıldırım 2019, 15).

Bir seri uzun dönemde birçok şoka maruz kalacaktır. Serilerin şoklara karşı dirençli olması durağan olduğu anlamını taşımaktadır. Şokların etkisi kalıcı ise durağan olmadığı yani birim kök içerdiği anlamına gelmektedir. Seri herhangi bir şoka maruz kaldığında serinin ortalamasında ve varyansında değişim olmuyorsa serinin durağan olduğu anlaşılmaktadır (Mert ve Çağlar 2019, 97).

- **Birinci Nesil Birim Kök Testleri:** Birim kök kavramı durağanlık ile yakın ilişkilidir. Durağan olmayan serilerde yapılan tahminler birim kök içermekte ve elde edilen sonuçların anlamlı olmadığını göstermektedir. Bu sebeple öncelikle serilerde birim kök testi yapılması gerekmektedir (Yıldırım 2019, 19). Panel verilerde durağanlığın tespitinde kullanılan birim kök testleri geliştirilmiştir. Birim kök testleri de kendi içerisinde birinci nesil ve ikinci nesil olarak ayrılmaktadır. Bu ayrım yatay kesit bağımlılığı olup olmamasına göre yapılmaktadır. Birinci nesil panel birim kök testleri seriyi oluşturan kesitlerin birbirinden bağımsız olduğunu, seride herhangi bir birimde ortaya çıkan şokun serinin tamamının eşit oranda etkileneceğini varsaymaktadır (Gençoğlu, Kuşkaya ve Büyüknalbant 2018, 5).
- **İkinci Nesil Birim Kök Testleri:** Serilerde yatay kesit bağımlılığının olma olasılığını göz önüne alan yeni testler geliştirilmiştir. Seride ortaya çıkan şoklardan birimlerin her birinin farklı şekilde etkileneceğini varsaymaktadır. İkinci nesil birim kök testlerinde yatay kesit bağımlılığı bulunmaktadır (Gençoğlu, Kuşkaya ve Büyüknalbant 2018, 5). Bu testlerden (H. M. Pesaran, 2007) en sık kullanılan güncel çalışmalardandır (Dönmez 2020, 93).
- **Sabit Etkili Model:** Panel veri modelinin tahmin edilmesinde sabit etkiler ve rastsal etkiler olmak üzere iki yaklaşım vardır. Katsayıların birimlere veya zamana bağlı değiştiğinin düşünüldüğü modellere “Sabit Etkili Modeller” adı

verilmektedir (Sümer 2016, 58-59). Sabit etkiler yaklaşımı hata terimi üzerine yapılan varsayımlara dayanmaktadır. Bu modelde örneklem etkileri göz önünde bulundurularak koşullu çıkarım yapılır ve incelenen örneklemin belirli kısmı için yorum yapılmaktadır. Yatay kesit bazında gözlemlenemeyen etkiler olması durumunda kullanılmaktadır (Uğurlu 2015, 3). Panel verilerin kullanımı ile her birimde gözlemlenemeyen birim ve/veya zaman etkileri ortaya çıkabilmektedir. Bu etkiler sabit ya da tesadüfi olabilmektedir. Dışlanan etkilerin sabit olduğu varsayılıyor ise sabit etkili model söz konusudur, bu etkilerin tesadüfi olduğu varsayılıyorsa tesadüfi etkili model söz konusudur. Sabit etkili modelin birimler arası farklılıklardan emin olduğu durumlarda kullanılması önerilmektedir (Tatoğlu 2005, 30). Bu modellerde bağımsız değişkenlerin, hata teriminden bağımsız olduğu varsayımı vardır. Ancak birim etki ve bağımsız değişkenler korelasyonludur (Tatoğlu 2005, 22).

- **Tesadüfi Etkili Model:** Bu modelde birimler tesadüfi olarak seçilmekte olduğundan birimlerarası farklılıklar da tesadüfi olacaktır (Tatoğlu 2005, 30). Rastsal etkiler modelinde tüm etkiler modeline koşulsuz çıkarım yapılmaktadır ve zaman bazında ölçülemeyen değerler olduğunda bu model kullanılmaktadır (Uğurlu 2015, 3). Tesadüfi etkiler modelinde veri seti geniş bir anakütlenin gözlemlerinden oluşmakta, anakütlenin tümü için sonuç çıkarılmaktadır. Netice itibarıyla bu iki model arasında seçim yapmak için Hausman testine başvurulmaktadır (Tatoğlu 2020, 176).
- **Heteroskedasite:** Tesadüfi etkili modellerde hata teriminin zamana ve birimlere göre eşit varyanslı olduğu varsayılmakla birlikte bu varsayım, panel veri modellerinde kısıtlayıcı bir durumdur. Modelde heteroskedasite varken eşit varyanslı gibi kabul edip tahmin yapmak, tahmin verimliliğini düşürmekte ve standart hatalarda sapmalar yaratmaktadır. Bu sebeple öncelikle heteroskedasitenin varlığı test edilmeli ve ona göre tahmin yöntemi belirlenmelidir (Tatoğlu 2005, 51).

4.1.3. Panel Verinin Sınırlılıkları

Her ne kadar panel veri kullanımının birçok avantajı olsa da bazı sınırlılıkları da mevcuttur. Bu sınırlılıklar arasında veri toplama ve düzenleme problemi

bulunmaktadır. Panel veri kullanılarak yapılan çalışmalarda çoğu zaman ekonometrik varsayımların sağlandığı kabul edilebileceğinden, yatay kesit bağımlılığının olmadığı görüşü de kabul edilebilecektir. Böylece parametrelerde etkinlik kaybına ve standart hataların yanlış tahmin edilmesine neden olunabilecektir. Model tahminlerinden sonra varsayımların geçerli olup olmadığının test edilmesi gerekmektedir. İlgili testler sonucunda problemler devam ediyorsa, modelin bu problemlerden arındırılması gerekmektedir (Nargeleçekenler 2009, 3).

Yapılan çalışmada sabit etki modeli ve rastsal etki modellerinden hangisinin kullanılması gerektiğini belirlemek için Hausman testi kullanılmıştır. Hausman testi sabit etki model tahmincileri ile rastsal etki model tahmincileri arasındaki farkın anlamlılığını incelemektedir. Hausman testi modelinin 0 hipotezi “rastsal etki modeli tahmincileri doğrudur ” savını incelemektedir (Kuzu 2018, 96).

Bu çerçevede bankalar için ;

$$BİS_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (1)$$

$$ROA_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (2)$$

$$ROE_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (3)$$

$$NKM_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (4)$$

$$SYR_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (5)$$

$$TİK_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (6)$$

$$TÜK_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (7)$$

Varlık Yönetim Şirketleri için ;

$$ROA_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (8)$$

$$ROE_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (9)$$

$$NKM_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (10)$$

$$NFM_{it} = \beta_0 + \beta_1 TK_{it} \quad (11)$$

modelleri oluşturulmuştur. Takipteki kredilerin karlılık göstergelerine etkisi Kılıç (2019), Babuşcu (2018) çalışmalarındaki modeller dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Panel veri analizlerinde ön testlerden ilkinin bağımlı ve bağımsız değişkenlere uygulanacak durağanlık testleri oluşturmaktadır. Ekonomik ve finansal çalışmalarda değişkenlerin bulunduğu zaman serileri genellikle mevsimsellik içermekte bu durum da serilerin durağanlık ilkesine aykırı düşmektedir. Serinin durağan olması ortalama ve varyansının zamandan bağımsız olması demektir. Durağan olmayan serilerde yapılan tahminler sağlıklı sonuçlar vermeyeceğinden panel verilerde ekonometrik analizlerde birim kök testleri yapılmaktadır (Kocaman, Hazar ve Babuşcu 2018, 234).

Tüm değişkenler için birim kök sınaması gerçekleştirilmiştir. Ancak geleneksel birim kök testleri ile yapılan durağanlık sınaması, panel verilerde yatay kesit bağımlılığının olması durumunda hatalı sonuçlar verebilmektedir (Yağcılar ve Kalaycı 2020). Bu nedenle birim kök testlerine başlamadan önce serideki yatay kesit bağımlılığının test edilmesi ve buna uygun olan birim kök testlerinin tespit edilmesi gerekmektedir (Gençoğlu, Kuşkaya ve Büyüknalbant 2018, 5).

Kesitlerarası Bağımlılık ve Etkileri

Türk Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ticari bankalar arasında kesitler arasında bağımlılık olup olmadığının incelenmesi önem taşımaktadır. Bankaların aynı ülkede, aynı ekonomik koşullar altında faaliyet gösteriyor olması ve ortaya çıkan olağanüstü durumlardan her bankanın etkileniyor olması yatay kesitlere bir ölçüde bağımlı olabileceği ihtimalini doğurmaktadır.

Panel veri analizlerinde sahte regresyon sorununun önüne geçilmesi için serilerin durağan olduğu seviyelerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Serilerin durağan olduğu seviyelerin belirlenebilmesi için yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testlerinin yapılması gerekmektedir. Bu sebeple serilerin yatay kesit bağımlılığı içerip içermediği tespit edilecek ve nihai sonuçlara istinaden değişkenlere birinci veya ikinci kuşak birim kök testleri uygulanacaktır (Turgut ve Uçan 2019, 9).

Çalışmada yatay kesit bağımlılığı, homojenlik ve durağanlık varsayımlarının yanı sıra model tahmini için oto korelasyon ve değişen varyans sorunlarının olup olmadığı da test edilmiştir (Topaloğlu ve Karakozak 2018, 207).

Kesitlerarası bağımlılık testinin hipotezleri aşağıdaki şekildedir:

H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır.

Yatay kesit bağımlılığının test edilmesi için bu çalışmada Breusch ve Pagan (1980) LM testi ve Pesaran (2004) CD testleri kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 17’de yer almaktadır. Yüksek istatistik değerleri, yatay kesit bağımlılığı bulunmadığı yönündeki H_0 hipotezinin reddedilmesine imkân tanımaktadır (Yağcılar ve Kalaycı 2020, 20).

Tablo 17. Ticari Bankalara İlişkin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları

	Breusch-Pagan LM		Pesaran scaled LM		Pesaran CD	
	<i>istatistik</i>	<i>p</i>	<i>istatistik</i>	<i>p</i>	<i>istatistik</i>	<i>p</i>
BİS	2,2773***	0.0000	1,6469***	0.0000	8,2221***	0.0000
NKM	1,8529***	0.0000	1,2422***	0.0000	7,2656***	0.0000
ROA	2,5278***	0.0000	1,8857***	0.0000	1,0482***	0.0000
ROE	1,9591***	0.0000	1,3435***	0.0000	7,4120***	0.0000
SYR	1,4148***	0.0000	8,2458***	0.0000	8,9920***	0.0000
TİK	6,4968***	0.0022	3,4139***	0.0006	1,6660*	0.0957
TÜK	3,4042***	0.0000	3,1140***	0.0000	1,8225***	0.0000
TK	7,2029*	0.0614	1,6236	0.1044	0.6243	0.5324

Not: %1 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunan parametreler sırasıyla, *** ve * olarak gösterilmiştir.

Panel bazında kesitlerarası bağımlılık için uygulanan testin sonuçları incelendiğinde elde edilen olasılık değeri 0,05’ten küçük olması durumunda ve % 5 anlamlılık seviyesinde, H_0 hipotezi reddedilir ve paneldeki kesitler arasında bağımlılık olduğuna sonucuna ulaşılmaktadır (Pesaran, 2004). Tablo 17’de yeralan sonuçlara göre olasılık değeri 0,05’ten küçük olduğu için sıfır hipotezi reddedilmekte ve ticari krediler ile takipteki krediler dışındaki değişkenlerde kesitlerarası bağımlılık bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu doğrultuda BİS, NETKAR, ROA, ROE, SYR, TÜKETİCİ serilerine ilişkin durağanlık sınaması ikinci nesil birim kök testleri ile yapılacaktır.

Tablo 18. Varlık Yönetim Şirketleri Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları

	Breusch-Pagan LM		Pesaran scaled LM		Pesaran CD	
	<i>istatistik</i>	<i>p</i>	<i>istatistik</i>	<i>p</i>	<i>istatistik</i>	<i>p</i>
NFM	5,7596	0.4506	-0.0693	0.9447	-2,0708**	0.0384
NKM	5,8190	0.4438	-0.0522	0.9583	0.5918	0.5540
ROA	7,7575	0.2564	0.5073	0.6119	0.7626	0.4457
ROE	7,2734	0.2963	0.3676	0.7132	1,9802**	0.0477
TK	2,6542	0.0002	5,9301	0.0000	5,0114***	0.0000

Not: ***, ve ** % 1 ve %5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı göstermektedir.

Çalışmamızda olasılık değerleri 0,05'ten büyük olması sebebiyle NKM, ROA değişkenlerinde kesitler arasında bağımlılık bulunmamaktadır. NFM, ROE, TK değişkenleri için olasılık değerleri 0,05'ten küçük olması sebebiyle kesitlerarası bağımlılık bulunmaktadır. Bu değişkenler için durağanlık sınaması ikinci nesil birim kök testleri aracılığıyla yapılacaktır.

Yatay kesit bağımlılığı analizi sonrasında panel veri analizine geçmeden önce sınanması gereken diğer bir varsayım ise homojenlik varsayımdır (Topaloğlu 2018, 23). Çalışmada Hsiao (1986) testi ile homojenlik test edilmiştir. Hsiao testinde H_1 , H_2 ve H_3 olmak üzere üç farklı hipotez varsayımı vardır. Bu varsayımlara göre H_1 hipotezi katsayıların homojen olduğunu belirtirken alternatif hipotezi H_2 olup, katsayıların heterojen olduğunu söylemektedir. H_2 hipotezi H_1 gibi homojen olduğunu söylerken alternatif hipotezi heterojen olduğunu savunmaktadır. Diğer hipotezlerden farklı olan H_3 hipotezinin sıfır hipotezi panelin homojen olduğunu alternatif hipotezin kısmi heterojen olduğunu savunmaktadır (Turgut ve Uçan 2019, 10).

Aşağıdaki tabloda bankalar ve varlık yönetim şirketleri için hsiao testi sonuçları gösterilmiştir:

Tablo 19. Ticari Bankalar için Hsiao Homojenlik Testi Sonuçları

	<i>Hipotez</i>	<i>F İstatistik</i>	<i>Olasılık</i>
BİS	H1	21.16766	0,0000
	H2	5.657441	0,0000
	H3	25.69760	0,0000
NETKAR	H1	11.14563	0,0000
	H2	8.595776	0,0000
	H3	8.071074	0,0000
ROA	H1	8.939256	0,0000
	H2	12.94603	0,0000
	H3	2.353324	0,0000
ROE	H1	8.327286	0,0000
	H2	12.87824	0,0000
	H3	1.807078	0,0000
SYR	H1	5.995014	0,0000
	H2	4.493307	0,0000
	H3	5.677240	0,0000
TÜK	H1	372.5483	0,0000
	H2	23.08186	0,0000
	H3	238.6148	0,0000
TİK	H1	44.01962	0,0000
	H2	6.262202	0,0000
	H3	55.15151	0,0000

Ticari bankalar için Tablo 19’da test sonuçları incelendiğinde olasılık değerleri $p < 0,05$ olması sebebiyle tüm değişkenler heterojendir.

Tablo 20. Varlık Yönetim Şirketleri İçin Hsiao Homojenlik Testi Sonuçları

	<i>Hipotez</i>	<i>F İstatistik</i>	<i>Olasılık</i>
NFM	H1	1,0528	0.4084
	H2	0,6967	0.5601
	H3	1,4424	0.2451
NKM	H1	12.5157*	0.0000
	H2	6.0101*	0.0019
	H3	13.7299*	0.0000
ROA	H1	3.2951*	0.0109
	H2	4.0442*	0.0141
	H3	2.0630	0.1208
ROE	H1	3.5840*	0.0069
	H2	3.8451*	0.0174
	H3	2.7262	0.0571

Varlık yönetim şirketleri tablo sonuçlarına istinaden olasılık değeri 0,05’ten büyük olması sebebiyle NFM değişkeni homojen, NKM, ROA, ROE değişkenleri $p < 0,05$ olduğundan heterojen yapıdadır.

Panel veri analizinde doğru ve anlamlı sonuçlar elde edebilmek için değişkenlere ilişkin zaman serilerinin durağanlığının tespiti gereklidir. Bir başka ifade ile bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında anlamlı sonuçların sağlanabilmesi için serilerin durağan olmaları gerekmektedir. Panel veri analizinde birim kök testleri öncesinde yatay kesitlerin birbirinden bağımsız olup olmadıklarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu noktada yatay kesit bağımlılığını dikkate almaları durumuna göre birim kök testleri birinci ve ikinci kuşak testler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birinci nesil birim kök testleri, aynı yatay kesit birimlerinin birbirinden bağımsız olarak incelendiği ve panel kesitlerinden birinde meydana gelen olağanüstü durumun tüm kesitleri aynı seviyede etkilediği varsayımına dayanmaktadır. Ayrıca bu testler, homojen ve heterojen modeller olmak üzere de iki gruba ayrılmaktadır. Levin, Lin ve Chu (2002) ve Breitung (2005) testleri homojenlik varsayımına dayanırken; Im, Pesaran ve Shin (2003), testleri ise heterojenlik varsayımına dayanmaktadır. Bu bağlamda yatay kesitler arasındaki yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testleri geliştirilmiştir. Başlıca bu testler, Bai ve Ng (2004) PANİC, Pesaran (2007) CADF ve CIPS, testleridir (Topaloğlu 2018, 24).

Ticari bankalara ilişkin ticari krediler ve takipteki krediler değişkenleri için durağanlık sınamaları yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan ve heterojen yapıya sahip olan birinci nesil birim kök testleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Birinci nesil birim kök testlerinden heterojen yapıya sahip olan Im, Pesaran ve Shin (2003) (IPS) testi kullanılmıştır.

Tablo 21. Ticari Bankalar için Im, Pesaran and Shin Testi Sonuçları

	sabitli		sabitli ve trendli		
Değişken	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	Gecikme Uzunluğu
TİK	4.4476***	0.0000	2.4551***	0.0070	2
TK	5.9251***	0.0000	2.4223***	0.0077	2

Not: *** %1 seviyesinde anlamlıdır. Değişkenlerin birinci derece farkları alınmıştır.

Tablo sonuçları incelendiğinde, değişkenler % 1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. TİK ve TK değişkenlerine ilişkin serilerin sabit ve sabit+trend düzeyde durağan olmadıkları ve birinci farkları alındığında durağan hale geldikleri tespit edilmiştir.

Bu çalışmada değişkenlerin birim kök içerip içermediği E-views programı yardımıyla Philips Perron (PP) Fisher ve ADF Fisher birinci nesil birim kök testleri aracılığıyla elde edilmiştir. Hesaplanan PP test istatistiği kritik değerlerden küçük olduğunda yokluk hipotezi reddedilmektedir. Philips Perron testi hata teriminin heterojen olarak dağılmasına izin vererek oto korelasyon sorununun giderilmesini sağlamaktadır. Philips Perron (1988) testi özellikle trend içeren serilerde, hareketli ortalama süreçlerinin pozitif olması durumunda diğer testlere göre daha güçlü olmaktadır (İzolluoğlu 2019, 8).

Birim kök testinin hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H_0 : Seride genel birim kök vardır

H_1 : Seride genel birim kök yoktur

Nihai test sonuçları Tablo 22’de verilmiştir:

Tablo 22. PP Fisher Ticari Bankalar için Birim Kök Testi Sonuçları

PP - Fisher Chi-square			PP - Choi Z-stat					
Sabitli			Sabitli ve Trendli		Sabitli		Sabitli ve Trendli	
Değişken	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
BİS	105,684***	0.0000	102.082***	0.0000	-6,0719***	0.0000	-6,3701***	0.0000
NKM	37,5332**	0.0207	76,0535***	0.0000	-1,9788**	0.0239	-5,1901***	0.0000
ROA	96,7204***	0.0000	75,2195***	0.0000	-7,0432***	0.0000	-5,2187***	0.0000
ROE	92.1137***	0.0000	74,7744***	0.0000	92,1137***	0.0000	-5,1808***	0.0000
SYR	43,8536***	0.0037	40,8504***	0.0086	-2,90134***	0.0019	-1,3122*	0.0947
TÜK	76,0854***	0.0000	98,7221***	0.0000	-5,7557***	0.0000	-7,1178***	0.0000
TİK	75,5539***	0.0000	72,5763***	0.0000	-5,5402***	0.0000	-5,3534***	0.0000
TK	51,0576***	0.0004	64,5743***	0.0000	-3,2193***	0.0006	-3,7137***	0.0001

Not: Gecikme uzunluğu olarak Schwarz info kriteri kullanılmıştır. *, **, *** sırasıyla %10 , %5 ve % 1 anlamlılık seviyesini göstermektedir.

BİS, ROA, ROE, TİK değişkenleri için birinci dereceden farklar alınmıştır. TÜK değişkeni için ikinci dereceden fark alınmıştır. Ticari bankalar için yapılan birim kök testi sonucunda değişkenlerin durağan oldukları görülmüştür. H_0 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 23. Ticari Bankalara İlişkin ADF Fisher Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF - Fisher Chi-square				
	Sabitli	Sabitli ve Trendli			
Değişken	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	Gecikme Uzunluğu
BİS	59.8005***	0.0000	53.4740***	0.0002	2
NKM	81.5306***	0.0000	55.4709***	0.0001	2
ROA	74.6452***	0.0000	51.8851***	0.0003	2
ROE	41.8804***	0.0065	37.0066**	0.0236	2
SYR	49.1106***	0.0008	35.5541**	0.0339	3
TÜK	39.2470***	0.0062	88.4057***	0.0000	1
TİK	30.1349**	0.0173	29.1240**	0.0231	3
TK	38,9075***	0.0068	46.7937***	0.0006	2

Not: BİS, NKM, ROA, TÜK kredileri değişkenlerin 1.derece farkları alınmıştır. Gecikme sayısı için schwarz info criterion kullanılmıştır. ** % 5 ve *** % 1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 23 ticari bankalar için yapılan ADF Fisher birim kök testi sonucunda tüm değişkenler durağandır. Seride birim kök bulunmamaktadır. Elde edilen değerlerde olasılık değerinin $p < 0,05$ olması durumunda birim kök olmadığı ve dolayısıyla serilerin durağan olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Değişkenlerin durağanlığından dolayı serilerin birim kök olduğunu iddia eden boş hipotez H_0 kabul edilmemiştir.

Varlık yönetim şirketleri net kar marjı ve aktif karlılık değişkenleri için durağanlık sınamaları yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan ve heterojen bir yapıya sahip olan birinci nesil birim kök testleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Birinci nesil birim kök testlerinden Im, Pesaran ve Shin (2003) IPS testi kullanılmıştır. Net faiz marjı, özsermaye karlılığı ve takipteki krediler değişkenleri durağanlıklarını sınamak için ikinci kuşak birim kök testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 24. Varlık Yönetim Şirketleri için Im, Pesaran and Shin Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Sabitli		Sabitli ve Trendli		Gecikme Uzunluğu
	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	
NKM	4.0536***	0.0000	4.8397***	0.0000	2
ROA	1,6856**	0.0459	2,4791***	0.0000	2

Not: %1 ve %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunan parametreler sırasıyla *** ve ** olarak gösterilmiştir. Değişkenlerin 1.derece farkları alınmıştır.

Tablo 24 sonuçları incelendiğinde değişkenlerin sabit ve sabit+trendde durağan oldukları anlaşılmaktadır. NKM değişkeni % 1, ROA değişkeni % 5 seviyesinde anlamlıdır. H_0 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 25. PP Fisher Testi Panel Varlık Yönetim Şirketleri Birim Kök Testi Sonuçları

PP - Fisher Chi-square						PP - Choi Z-stat		
	Sabitli		Sabitli ve Trendli		Sabitli		Sabitli ve Trendli	
Değişken	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
NFM	29,3604***	0.0003	27,9602***	0.0005	-3,1407***	0.0008	-2,5869***	0.0048
NKM	41,1057***	0.0000	40,3673***	0.0000	-4,4305***	0.0000	-4,0312***	0.0000
ROA	29,3661***	0.0003	28,5355***	0.0004	-3,3815***	0.0004	-29,3148***	0.0017
ROE	42,8439***	0.0000	41,7758***	0.0000	-4,3659***	0.0000	-39,5514***	0.0000
TK	18.5512**	0.0175	21,531***	0.0059	-2,0889**	0.0184	-1,6702**	0.0474

Not: Olasılık değerinin %5'den küçük olması “birim kök vardır” H_0 hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. ** ve *** sırasıyla % 5 ve % 1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı göstermektedir.

Yapılan PP Fisher ve ADF –Fisher birim kök testlerine ilişkin Tablo 25 sonuçları incelendiğinde tüm değişkenler için anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Seri durağandır, değişkenler birim kök içermemektedir. H_0 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 26.Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin ADF Fisher Birim Kök Testi Sonuçları

ADF - Fisher Chi-square					
	Sabitli		Sabitli ve Trendli		
Değişken	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	Gecikme Uzunluğu
NFM	19.5816**	0.0120	19.0203**	0.0148	1
NKM	24.8444***	0.0017	16.4164**	0.0368	1
ROA	15.9211**	0.0435	25.5148***	0.0013	1
ROE	19.7809**	0.0112	18.4936**	0.0178	2
TK	19.0673**	0.0145	17.5058**	0.0253	1

Not: %1, %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunan parametreler sırasıyla *** ve ** olarak gösterilmiştir. NFM, NKM, ROA değişkenlerin birinci derece farkları alınmıştır. Gecikme uzunlukları Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir.

NKM %1, NFM, ROA, ROE, TK değişkenleri % 5 düzeyinde anlamlıdır. H_0 reddedilmiştir. Değişkenler birim kök içermemektedir seri durağandır.

Banka veri setinde yatay kesit bağımlılığı tespit edildiğinden, durağanlıkların değerlendirilmesinde geleneksel testler yerine ikinci kuşak birim kök testlerinden olan Pesaran (2007) tarafından geliştirilen CADF-CIPS testi ve BAİ ve NG testleri kullanılmıştır. Pesaran panel verilerde durağan serinin varlığını test ederken yatay kesit bağımlılığı ve seriler arası korelasyon hatalarını önlemek için yeni bir test modeli oluşturmuştur. Bu model CADF(Yatay Kesit Genelleştirilmiş Dickey Fuller) olarak adlandırılmıştır. CADF tahmin sonuçlarından sonra CIPS istatistiği sonucuna ulaşmak için gecikmeli değişkenlerin t istatistiklerinin ortalamaları (CADFi) alınmıştır (Yıldırım 2019,40).

Ticari Bankalar için Bis, Netkar, Aktif Karlılık, Özsermaye karlılığı, Sermaye Yeterlilik Rasyosu ve tüketici kredileri için durağanlık sınamaları yatay kesit bağımlılığını dikkate alan BAİ ve NG ve Pesaran CIPS ikinci nesil birim kök testleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

BAİ ve NG testleri yatay kesitsel korelasyonu hesaba katarak birim kök boş hipotezini önermişlerdir. Bai ve Ng aşağıdaki analitik faktör modelini oluşturmuştur.

$$y_{i,t} = D_{i,t} + \lambda_i F_t + e_{i,t}$$

Bu model ile durağanlığı ayrı ayrı test ederek PANiC (Panel Analysis of Nonstationarity in the Idiosyncratic and Common Components; Özel ve Genel Öğelerde Durağan Olmayan Panel Analizi) olarak adlandırmıştır.

Testlerin hipotezleri;

H₀: Birim kök içerir

H₁: Durağan şeklindedir.

Testin H₀ hipotezi “seride birim kök vardır” olup, olasılık değerlerinin 0.05’ten küçük olması durumunda reddedilmekte ve seride birim kök bulunmadığına karar verilmektedir. Birim kök testlerinden elde edilen istatistik değerleri ve olasılıkları Tablo 27’de sunulmuştur:

Tablo 27. Ticari Bankalar için BAİ ve NG Birim Kök Testi Sonuçları

BANKA		
BAİ ve NG Panel Birim Kök Testi Sonuçları		
	<i>Value</i>	<i>Olasılık</i>
BIS	-2,0228**	0.0430
NKM	-2,0739**	0.0380
ROA	-2,0618**	0.0392
ROE	-2,0598**	0.0394
SYR	-2,0506**	0.0403
TÜK	3,3828***	0.0007

Not: Olasılık değerinin %5’den küçük olması “birim kök vardır” H₀ hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. *** ve ** sırasıyla %1 ve %5 seviyesinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir. Tüketici kredileri gecikme uzunluğu 2 diğer değişkenlerin gecikme uzunluğu 6 olarak alınmıştır.

Bai ve Ng panel birim kök test istatistiği tüm değişkenler için serinin birinci derece farkları alınarak yapılmıştır. Olasılık sonuçlarına göre % 5 anlamlılık düzeyinde H₀ hipotezi reddedilmektedir, p değerleri 0,05 ten küçüktür. Bu durumda değişkenler birim kök içermemektedir. Seri durağandır.

Tablo 28. Ticari Bankalar İçin Pesaran CIPS Birim Kök Testi Sonuçları

	CIPS test istatistiği	1%	5%	10%	CIPS test istatistiği(1.derece farklar alınmıştır)	1%	5%	10%
BİS	0.0000	-2.93	-2.50	-2,29	-10,365	-3,83	-3,24	-2,96
NKM	0.0000	-2.93	-2.50	-2,29	-8,4371	-3,83	-3,24	-2,96
ROA	0.0000	-2.93	-2.50	-2,29	-129,3902	-3,83	-3,24	-2,96
ROE	0.0000	-2.93	-2.50	-2,29	-5,6654	-3,83	-3,24	-2,96
SYR	0.0000	-2.93	-2.50	-2,29	-5,6456	-3,83	-3,24	-2,96
TÜK	-4,8331	-4,24	-2,94	-2,39	-4,8331	-2,13	-1,78	-1,6

Not: CIPS test istatistik değerinin kritik değerlerden büyük olması ve p değerlerinin %5'den küçük olması "birim kök vardır" H_0 hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. BİS, NKM, ROA, ROE, SYR değişkenlerinin 1.dereceden farkı alınmıştır. NKM, ROE, SYR, TÜK kredileri gecikme uzunluğu 2, diğer değişkenler için 6 kullanılmıştır.

Tablo sonuçlarına göre test istatistiği kritik değerlerden küçük olduğundan H_0 kabul edilmektedir,seri birim kök içermektedir. P değerleri $> 0,05$ 'tir. Tüketici kredileri dışındaki seri durağan değildir. Değişkenler %1, %5 ve % 10 düzeyinde anlamsızdır. Tüketici kredileri hariç diğer değişkenlerin birinci düzeyde farkları alınarak test tekrarlanmıştır. Tekrarlanan test sonuçlarına göre test istatistikleri kritik değerlerden büyük olduğundan H_0 red edilmekte ve seri birim kök içermemektedir. Serinin durağan olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Varlık yönetim şirketlerine ilişkin ikinci nesil birim kök testi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 29. Varlık Yönetim Şirketleri BAİ ve NG Birim Kök Testi Sonuçları

VYŞ BAİ ve NG Panel Birim Kök Testi Sonuçları						
	Sabitli				Sabitli Trendli	
	t istatistiği	Olasılık	t İstatistiği	Olasılık	t İstatistiği	Olasılık
NFM	1,3162	0,1881	1,3288	0,1839	2,9947***	0,0027
ROE	-1,0058	0,3145	-0,9676	0,3332	8,4427***	0.0000
TK	2,3536**	0,0186	2,2421**	0,0249	-1,4958	0,1347

Not: *** %1 seviyesinde ** % 5 seviyesinde anlamlıdır. Akaike info kriteri kullanılmıştır. NFM için gecikme sayısı 1, ROE için gecikme sayısı 2, TK için gecikme sayısı 3 olarak alınmıştır.

Tablo sonuçları incelendiğinde NFM ve ROE sabitli ve trendli test istatistiğinde % 1 seviyesinde anlamlı, TK sabitli % 5 seviyesinde anlamlı çıkmıştır.

Tablo 30. Varlık Yönetim Şirketleri Pesaran CIPS Birim Kök Testi Sonuçları

Kritik Tablo Değerleri				
	<i>CIPS test istatistiği</i>	1%	5%	10%
NFM	-5,6282***	-2,16	-1,8	-1,61
ROE	-2,0077**	-2,16	-1,8	-1,61
TK	-2,4379***	-2,16	-1,8	-1,61

Not: *** %1 ** % 5 seviyesinde anlamlıdır. Gecikme uzunluğu 3 olarak akaike info kriteri kullanılmıştır.

Varlık yönetim şirketleri için ikinci nesil birim kök testi sonuçlarına istinaden seri durağandır. CIPS test istatistik değeri kritik değerlerden büyüktür. Olasılık değerleri $p < 0,05$ 'tir. NFM ve TK %1, ROE %5 seviyesinde anlamlıdır.

Aynı değişkenler için deterministik değerlerine bakıldığında sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 31. Varlık Yönetim Şirketleri Pesaran CIPS Birim Kök Testi Sonuçları

PESARAN CIPS								
BİRİM KÖK TESTİ SONUÇLARI								
	<i>CIPS test istatistiği</i>	<i>Kritik Tablo Değerleri</i>			<i>CIPS test istatistiği</i>	<i>Kritik Tablo Değerleri</i>		
	Sabitli	1%	5%	10%	Sabitli ve trendli	1%	5%	10%
NFM	-2,6379**	-2,97	-2,52	-2,31	-2,1401	-3,88	-3,27	-2,31
ROE	-1,8653	-2,97	-2,52	-2,31	-4,6532***	-3,88	-3,27	-2,31
TK	-1,9342	-2,97	-2,52	-2,31	-3,4128**	-3,88	-3,27	-2,31

Not: *** %1 ** %5 seviyesinde anlamlıdır. Gecikme uzunluğu 1 olarak alınmıştır.

Serinin farkları alınmadan sabitli ve/veya sabitli+trendli olarak incelendiğinde sonuçlar anlamlıdır. NFM Sabitli %5 seviyesinde anlamlı, ROE sabitli ve trendli olarak bakıldığında %1 seviyesinde, TK ise %5 seviyesinde anlamlıdır. Seride birim kök yoktur ve seri durağandır.

Kurulan modellerde uygun analiz tekniğinin seçilebilmesi amacıyla Hausman testi yapılmıştır. Hausman testi yapılarak sabit etki ve rassal etki modellerinden hangisinin uygulanacağına karar verilmiştir. Sabit etkiler modeli ile rassal etkiler

modeli arasındaki en belirgin fark, birim etkilerin bağımsız değişkenlerle aralarında korelasyon olup olmadığının şüphesidir. Bu amaçla Hausman'ın (1978)'de bu sorunun çözümüne yönelik geliştirdiği modelde birim etkilerin bağımsız değişkenlerle aralarında korelasyon varsa sabit etkiler, aralarında korelasyon yoksa rastsal etkiler modeli uygundur sonucuna ulaşılabilir (Geyikci ve Mucan, 2016, 80).

Bu nedenle kurulan hipotezde;

H_0 : Rassal etkili model uygundur.

H_1 : Sabit etkili model uygundur.

Tablo 32. Ticari Bankalara İlişkin Hausman Testi Sonuçları

Değişkenler	<i>t</i> istatistiği	Olasılık
BİS	7,2282***	0.0072
NKM	0.0000	0.9950
ROA	0.8313	0.3619
ROE	1,3088	0.2526
SYR	3,1379	0.0765
TİK	0.4594	0.4979
TÜK	1,5955	0.2065

Not: ***, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Ticari bankalar için Hausman testinin sonuçları Tablo 32'de incelendiğinde Bis getirileri için tespit edilen p olasılık değeri 0,05'ten küçük olduğu için sabit etkiler modelinin daha doğru sonuçlar vereceğini göstermektedir. Diğer değişkenler için rassal etkiler modeli uygulanacaktır. Modeller > 0.05 olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir. Bu durumda modeli rassal etki ile tahmin etmek gerekmektedir.

Tablo 33. Varlık Yönetim Şirketleri'ne ilişkin Hausman Testi Sonuçları

Değişkenler	<i>t</i> istatistiği	Olasılık
NFM	0.01868	0.8913
NKM	22,8752***	0.0000
ROA	4,4561**	0.0348
ROE	0.4050	0.5245

Not: ***, ** %1 ve % 5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Hausman testinin sonuçları NKM ve ROA değişkenleri için tespit edilen olasılık değerinin $p < 0,05$ olması sebebiyle sabit etkiler modelinin daha doğru sonuçlar vereceğini göstermektedir. NFM ve ROE için tam tersi durum söz konusu olup, rassal etkiler modeli uygulanacaktır.

Hausman testi model seçiminde kullanılan bir test olmamakla birlikte, sabit etkiler modeli tutarlı iken rassal etkiler modelinin tutarlı olmadığına karar vermek için ışıktır tutmaktadır. Hausman testi sabit etkiler ve rassal etkiler tahmincileri Tahmini Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (EGLS) ve Uygulanabilir En Küçük Kareler (FGLS) arasında seçim yapmaktadır. Hausman test istatistik değeri kritik değerden yüksek ise EGLS ve FGLS ile model tahmini yapılmaktadır (Topaloğlu 2018, 27).

Rassal etkiler modeli aşağıdaki gibidir (Geyikci ve Mucan, 2016).

$$y_{it} = \beta_0 + \beta_1 x_{it1} + \dots + \beta_k x_{itk} + \alpha_i + \mu_{it}$$

Denklemden β_0 sabit terimi ifade etmektedir ve $\alpha_i \approx \text{IID} (0,)$ varsayımı geçerlidir. Modelde α_i 'nin açıklayıcı değişkenlerle ilişkisiz olduğu kabul edilmektedir.

Değişen Varyans ve Otokorelasyonun Test Edilmesi

Panel veri analizlerinde tutarlı ve doğru tahminleri gerçekleştirebilmek için serilerde otokorelasyon ve değişen varyans probleminin varlığı test edilmiştir. Değişen varyans ve otokorelasyon varsayımları hata teriminin temel varsayımlarını oluşturmakla birlikte hata terimleri varyansları tüm kesitler için farklı olmaktadır. Koşullu varyansın değişkenlik göstermesi yatay kesit verilerinde rastlanan bir problemdir (Topaloğlu 2018, 28).

Değişen varyans ve otokorelasyon testinin hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H_0 : Değişen Varyans yoktur

H_1 : Değişen Varyans vardır

H_0 : Otokorelasyon yoktur

H_1 : Otokorelasyon vardır

Araştırmada değişen varyans varsayımı Değişen Varyans LR testi ile incelenmiştir:

Tablo 34. Ticari Bankalara İlişkin Değişen Varyans LR Testi

	Banka Heteroskedastisite LR Testi		
	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
BİS	92,92552	11	0.0000
NKM	137.3225	11	0.0000
ROA	262.9464	11	0.0000
ROE	341.2016	11	0.0000
SYR	123.0785	11	0.0000
TIK	89.64037	9	0.0000
TÜK	261.9502	10	0.0000
TİK/TK	23.44906	9	0.0053
TÜK/TK	23.65281	10	0.0086

Tablo 34’te ticari banka değişkenleri için yapılan LR testi sonucunda olasılık değerleri 0.00 olup H_0 hipotezi red edilmekte ve varyansların sabit olmadığı heteroskedasitenin olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 35. Varlık Yönetim Şirketleri Değişen Varyans LR Testi

	VYŞ Heteroskedastisite LR Testi		
	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
NFM	137.4022	4	0.0000
ROE	16.33093	4	0.0026
NKM	12,07461	4	0,0168
ROA	1,575797	4	0,8131

Varlık yönetim şirketi Tablo 35 test sonuçlarına göre ROA değişkeni hariç diğer değişkenlerde değişen varyans sorunlarının varlığı tespit edilmiştir.

Seriler arasında otokorelasyonun olup olmadığına ilişkin varsayım Durbin-Watson testi ile incelenmiştir. Otokorelasyon test istatistikleri aşağıdaki Tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 36. Ticari Bankalara ve Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin Durbin Watson Testi Sonuçları

Banka Durbin-Watson Test		VYŞ Durbin-Watson Test	
BİS	0.1634	NFM	1,0939
NKM	0.9480	ROE	1,1736
ROA	1,7658	NKM	0.9095
ROE	1,9764	ROA	1,1185
SYR	0.5664		
TIK	0.3212		
TÜK	0.3033		

Tabloda; Pay Senedi Getirisi (**BİS**), Net Kar Marjı (**NKM**), Aktif Karlılık (**ROA**), Öz kaynak Karlılığı (**ROE**), Sermaye Yeterlilik Rasyosu (**SYR**), Ticari krediler (**TIK**), Tüketici Kredileri (**TÜK**), Net Faiz Marjı (**NFM**) ile gösterilmektedir.

Ticari bankalar için otokorelasyon değerleri incelendiğinde ROE (kritik değer 1,97) harici tüm değişkenlerde otokorelasyon bulunmaktadır. Durbin Watson testi sonucu elde edilen değer 2 ye yakın ise otokorelasyon yoktur denilebilecektir (Demir 2021, 119). Bu sonuca istinaden varlık yönetim şirketleri için tüm değişkenlerde otokorelasyon bulunmaktadır. Elde edilen değer kritik değer 2’den küçüktür.

Sabit Etkiler modelinde hata terimlerinin varyanslarının sabit olmadığı ve hata terimlerinin birbirini izleyen değerlerinin birbirinden bağımsız olmadığı belirlenmiştir. Değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının varlığı olması durumunda, bu sorunları dikkate alan ve çözen Beck ve Katz (1995) tarafından geliştirilen Period SUR (PCSE) yöntemi ile panel standart hataların düzeltilmesi yoluyla tahminleme gerçekleştirilmiştir.

Rassal etkiler modelinde, birleşmiş hata teriminin içerdiği kısmi otokorelasyon, “Sıradan En Küçük Kareler” yöntemi kullanılarak elde edilen standart hata değerinin hatalı olmasına neden olduğu için çalışmada bu hatayı yok edebilen hata kovaryans yardımı ile elde edilen “Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi” (GLS) kullanılmıştır. Bankalar ve varlık yönetim şirketleri için rassal etki ve sabit etki tahmin sonuçları aşağıdaki Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37. Ticari Bankalara İlişkin PCSE ve EGLS Tahmin Sonuçları

PCSE				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t istatistiği	p
BİS	-13,4252	16,0146	-0,838311	0.4037
EGLS	Katsayı	Standart Hata	t istatistiği	p
NKM	-0.161386	0.029104	-5,545128***	0.0000
ROA	-0,07779	0,015923	-4,885561***	0.0000
ROE	-0.063892	0.027777	-2,300195**	0.0237
SYR	-0.060025	0.014819	-4,050639***	0.0001
TİK	0,063731	0,047643	1,337669	0.1836
TÜK	-0,057032	0,031466	-1,811801	0,0725
TİK/TK	-0.196148	0.051251	-3,827222***	0.0003
TÜK/TK	0.075347	0.026525	2,840591***	0.0055

Not: Tabloda; Pay Sendi Getirisi (**BİS**), Net Kar Marjı (**NKM**), Aktif Karlılık (**ROA**), Özsermaye karlılığı (**ROE**), Sermaye Yeterlilik Rasyosu (**SYR**), Ticari Krediler (**TİK**), Tüketici Kredileri (**TÜK**) ile gösterilmektedir. *** %1 ve ** % 5 anlamlılık seviyesini göstermektedir

Tablo 37’de takipteki kredilerin bankaların pay senedi getirileri üzerindeki etkisi sabit etkiler modelinin dirençli tahmincisi (PCSE) modeli ile analiz edilmiştir. Bu yöntem modelde ortaya çıkan otokorelasyon, çoklu bağlantı ve değişen varyans problemlerine karşı dirençlidir. Analiz sonucunda takipteki kredilerin bankaların pay senedi getirileri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Sonuç olarak araştırmada geliştirilen H_1 hipotezi reddedilmiştir.

Modelleme tahmininde değişen varyans ve/veya otokorelasyon sorunlarından birinin bulunması durumunda tahmin edilmiş genelleştirilmiş en küçük kareler yönteminin (EGLS) veya uygulanabilir genelleştirilmiş en küçük kareler (FGSL) yönteminin kullanılması daha verimlidir (Topaloğlu ve Karakozak 2018, 210).

Tablo sonuçları incelendiğinde ticari bankalar için değişen varyans ve otokorelasyon sorunları bulunması sebebiyle tahmin edilmiş genelleştirilmiş en küçük kareler yönteminin (EGLS) model tahmin yöntemi kullanılmıştır. Ticari krediler ve tüketici kredileri dışındaki sonuçlar $p < 0,05$ olduğundan anlamlıdır.

Model tahmin sonuçlarına göre takipteki kredilerin bankaların net kar marjı üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkili olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Başka bir ifade ile ticari bankaların takipteki kredileri arttıkça net kar marjı

azalmaktadır. Açıklayıcı değişkenin modeli açıklama gücü % 66'dır. Takipteki kredilerin net kar marjını açıklama oranı % 62'dir. Modelin bir bütün olarak tahmin edildiği EGLS testinde t istatistiği -5,54 olup, prob (F-statistic) değeri de 0.00 olduğundan modelin bir bütün olarak anlamlı olduğu söylenebilmektedir. Sonuç olarak araştırmada geliştirilen H₄ hipotezi kabul edilmiştir.

Takipteki kredilerin ticari bankaların aktif karlılığı üzerindeki etkisinin belirlenmesi için gerçekleştirilen panel veri analiz sonuçları incelendiğinde, takipteki kredilerin aktif karlılık üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif etkisi tespit edilmiştir ($p<0,05$). F istatistik olasılık değeri % 99 güven aralığında anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Modelde takipteki kredilerin bankaların aktif karlılık etkisinin % 25'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Çalışmada geliştirilen H₂ hipotezi kabul edilmiştir.

Takipteki kredilerin bankaların öz sermaye karlılığı üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkili olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ticari bankaların takipteki kredileri arttıkça öz sermaye karlılığı azalmaktadır. Sonuç olarak araştırmada geliştirilen H₃ hipotezi kabul edilmiştir. Model tahmin sonuçlarına göre t istatistiği -2,30 olup, prob 0.00 ve F istatistik değeri 4,66 olduğundan model bütünüyle anlamlıdır. Açıklayıcı değişkenin modeli açıklama gücü % 35 olup, takipteki kredilerin öz sermaye karlılığını açıklama oranı % 28'dir.

Model tahmin sonuçlarına göre takipteki kredilerin bankaların sermaye yeterlilik rasyosu üzerinde istatistiksel anlamlı olarak negatif bir şekilde etkili olduğu sonucuna varılmaktadır ($p<0,05$). F istatistik değeri 7,10 bulunmuştur, bağımsız değişken takipteki kredilerin bağımlı değişkeni açıklama oranı %39 dur. F istatistik değeri 0,00 olup, model bütünüyle anlamlı olduğu görülmektedir. Analizde geliştirilen H₅ hipotezi kabul edilmiştir.

Analiz sonucunda takipteki kredilerin bankaların ticari krediler ve tüketici krediler hacmi üzerinde etkisi tespit edilememiştir ($p>0,05$). Anlamlı sonuçlar çıkmadığından araştırmada geliştirilen H₈ ve H₉ hipotezleri red edilmiştir.

Analiz sonucunda bankaların ticari krediler hacminin takipteki krediler üzerindeki etkisi negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Başka bir ifade ile bankaların ticari krediler hacmi arttıkça takipteki kredileri azalmaktadır. Sonuç olarak

araştırmada geliştirilen H_7 hipotezi kabul edilmiştir. t değeri -3,82 ve açıklayıcı değişkenin modeli açıklama gücü % 51 dir. Ticari kredilerin takipteki kredileri açıklama oranı % 46 'dır. F istatistik değeri 9,76 olduğundan göre model bütünüyle anlamlıdır.

Analiz sonucunda bankaların tüketici krediler hacminin takipteki krediler üzerindeki etkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Bankaların tüketici krediler hacmi arttıkça takipteki kredileri artmaktadır. Sonuç olarak araştırmada geliştirilen H_6 hipotezi kabul edilmiştir. Model tahmininde t değeri 2,00 olup, açıklayıcı değişkenin modeli açıklama gücü % 48'dir. Tüketici kredilerin takipteki kredileri açıklama oranı % 42'dir. F istatistik değeri 8,52 olduğundan model bütünüyle anlamlıdır.

Tablo 38. Varlık Yönetim Şirketleri İçin PCSE ve EGLS Model Tahmin Sonuçları

PCSE				
Değişken	katsayı	standart Hata	t istatistiği	p
<i>NKM</i>	-0.3462	0.0812	-4.2616***	0.0001
<i>ROA</i>	-0.1185	0.0276	-4.2907***	0.0001
EGLS				
	katsayı	standart Hata	t istatistiği	p
<i>NFM</i>	0.0099	0.0049	2,0374**	0.0484
<i>ROE</i>	-0.2718	0.0529	-5.1303***	0.0000

Not: *** %1 ve ** % 5 anlamlılık seviyesini göstermektedir.

Varlık yönetim şirketleri için takipteki kredilerin net kar marjı ve aktif karlılık üzerindeki etkisi sabit etkiler modelinin dirençli tahminci (PCSE) modeli ile analiz edilmiştir. Tablo 38 tahmin sonuçlarına göre p olasılık değerleri <0.05 olduğundan değişkenler açısından sonuçlar anlamlıdır. Model tahmin sonuçları incelendiğinde takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerinin net kar marjı üzerinde negatif yönde etkili olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sonuç olarak araştırmada geliştirilen H_{12} hipotezi kabul edilmiştir.

Analiz sonucunda takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerinin aktif karlılığı üzerinde etkisi negatif olup, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Başka bir ifade ile varlık yönetim şirketlerinin takipteki kredileri arttıkça aktif karlılıkları azalmaktadır.

Takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerinin aktif karlılığı açıklama oranı % 60,95'tir. Sonuç olarak araştırmada geliştirilen H_{10} hipotezi kabul edilmiştir.

Varlık yönetim şirketleri NFM ve ROE değişkenleri için değişkenlerden kaynaklanan değişen varyans ve otokorelasyonu göz önünde bulundurmak amacıyla Panel EGLS yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda takipteki kredilerin net faiz marjı üzerinde pozitif olarak istatistiksel bir şekilde etkili olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Bu nedenle geliştirilen H_{13} hipotezi kabul edilmiştir. Model sonuçlarında t değeri 2.03 olup, açıklayıcı değişkenin modeli açıklama gücü % 45'tir. F istatistik değeri 8,23 olduğundan model bütünüyle anlamlıdır.

Takipteki kredilerin öz sermaye karlılığı üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkili olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Varlık yönetim şirketlerinin takipteki kredileri arttıkça öz sermaye başına düşen karlılıkları azalmaktadır. Sonuç olarak araştırmada geliştirilen H_{11} hipotezi kabul edilmiştir. t istatistiği -5.13 olup, açıklayıcı değişkenin modeli açıklama gücü % 47'dir. Takipteki kredilerin öz sermaye karlılığı açıklama oranı % 42,40'tır. Tahmin sonuçlarına göre F istatistik değeri 8,91 olduğundan model bütünüyle anlamlıdır.

4.2. Bankalar ve Varlık Yönetim Şirketleri için Analiz Bulguları Genel Değerlendirmesi

Ele alınan 2010-2020 yılları arası ticari bankaların takipteki kredilerinin bankaların pay senedi getirileri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Hisse senetleri borsada işlem gören bankaların takipteki kredi oranları nispeten düşük çıkmıştır. Bu bulgu sermaye piyasalarının kendisinden beklenen temel fonksiyonları bankacılık sektörü açısından yerine getirdiği şeklinde yorumlanabilir. Bir yandan da bankalara yatırım yapacak olan yatırımcıların bankaların karlılıklarını ve temel riskleri yönetme becerilerini de göz ardı etmeyecekleri düşünülmektedir. Ayrıca takipteki kredilerin banka hisse pay getirileri üzerinde etkili olmamasını Basel kriterleri çerçevesinde belirlenen sermaye yeterlilik oranlarının çok üzerinde bir sermaye yeterlilik oranına sahip olan Türk bankacılık sistemine bağlayabilmekteyiz. Bunun sonucu olarak takipteki kredi oranlarının henüz bu oranı tehdit edebilecek seviyelere yükselmediği düşünülmektedir.

Takipteki kredilerin net kar marjı, aktif karlılık ve öz sermaye karlılığını negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Aktif karlılık, öz kaynak karlılığı oranları banka karlılık göstergeleri arasında en önemli oranlardır (Dizgil, 2017, 49). Takipteki kredi oranı arttıkça banka karlılıkları azalmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuca göre kredi tahsilatlarında yaşanan sorun banka karlılıklarını tehlikeye sokmaktadır. Bulgular literatür ile büyük ölçüde uyumlu olup, Aktif karlılık sonuçlarıyla; Alper ve Anbar (2011), Gülhan ve Uzunlar (2011), Kirui (2013), Öz sermaye sonuçlarıyla; Klein (2013), Kılınç ve Gökdeniz (2018), hem aktif karlılık hem öz sermaye karlılığı sonuçlarıyla; Gezu(2014), Laryea ve Gyamfi (2016), Ozurumba (2016), Net kar marjı sonuçlarıyla; Yılmaz (2021), çalışmaları benzerlik göstermektedir. Literatürde Yılmaz (2021), çalışmasında takipteki kredilerin aktif karlılığa önemli bir etkisinin olmadığı da görülmüştür.

Takipteki kredilerin ticari bankaların sermaye yeterlilik rasyosu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı negatif etkisi tespit edilmiştir. Sermaye yeterlilik rasyosu banka karlılığının üzerinde etkili olan en önemli finansal orandır. Takipteki krediler bankaların sermaye yeterliliklerini olumsuz olarak etkilemektedir (Yavuz, 2017, 120). Bu bulgu Gezu (2014), Boudriga, Taktak ve Jellouli (2009), Shingjergji ve Hyseni (2015) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir.

Model tahmin sonuçlarına istinaden takipteki kredilerin bankaların ticari krediler ve tüketici krediler üzerindeki etkisi tespit edilememiştir. Fakat ticari krediler hacminin takipteki krediler üzerindeki etkisi negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durum bankalarda ticari kredilerin takibe düşme oranının diğer kredi türlerine oranla düşük olması şeklinde açıklanabilir. Ticari kredi oranlarındaki hacim arttıkça takibe düşen kredilerin artış hızında yavaşlama olacaktır. Tüketici krediler hacminin takipteki krediler üzerindeki etkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Özellikle kriz dönemlerinde tüketici kredilerinde takibe düşme oranlarında hızlı bir artış olmaktadır (Yücememiş ve Sözer, 2010, 115). Kredi kullanımlarının artmasıyla takipteki krediler de artmaktadır. Bu durum bankalar açısından riskli müşteri segmenti olduğunu gösterir. Tüketici kredileri hacminin artmasıyla takibe düşen kredi sayısında da artış olacaktır.

Varlık yönetim şirketleri açısından sonuçlar incelendiğinde takipteki krediler oranı ile aktif karlılık, net kar marjı ve öz sermaye karlılığı (ROE) arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Sonuçlar Akçakanat, Özdemir ve Teker (2018) çalışmasıyla farklılık göstermektedir. İlgili çalışmaya göre öz kaynaklar ve dönem net karında takipteki kredilerin artışıyla yükselme olmuştur. Genel itibariyle varlık yönetim şirketlerinde takipteki kredi oranlarının artması tahsil edilememe riskinin artması sonucunu doğuracağından aktif rasyoları üzerindeki bozulmayı da olumsuz etkileyecektir. Ayrıca varlık yönetim şirketleri için sorunlu alacakları satın alma maliyetleri şirket karlarını etkilemektedir. Satın alınan kredilerde kayıtlı olan değerlerinden fazla yapılan tahsilatlar tahsil edildiği yılda finansal tablolara kar olarak yansıtılmaktadır. Böylelikle tahsil edilememe riski varlık yönetim şirketlerinin birim maliyetlerini arttırmakta karlılıklarını olumsuz etkilemektedir (Yiğiter 2019, 117).

Takipteki krediler ile net faiz marjı arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuç Kılıç (2019), Yağcılar ve Kalaycı (2020) çalışmasıyla benzerlik, Taşkın (2011), Yüksel ve Zengin (2017) çalışmasıyla farklılık göstermektedir. Net faiz marjı kredileri etkileyen bir faktör olduğundan net faiz marjının artması ile ticari bankaların kredi arzı da artacaktır (Kuzu 2018, 101). Kredilerin artması ile takibe dönüşüm oranları ve varlık satışları da artacaktır. Takipteki kredi oranları artan varlık yönetim şirketleri daha fazla tahsilat yaparak anapara üzerindeki tahsilat oranlarını faiz gelirlerine yansıtmaktadır. Faiz gelirlerinin artması ile net faiz marjının da artacağı beklentisi karşılanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bankalar aktifinde yer alan takipteki alacaklar rakamı bankaların performans ölçümünde en önemli kriterler arasında yer almaktadır. Takipteki alacak / toplam alacak rasyosu yüksek olan bankaların kaynak maliyetleri de artacaktır. Bunun sonucunda mevduat dışında borçlanma maliyetlerinde risk primi artışı olmaktadır. Böylelikle bankalara borç veren kuruluşlar tarafından risk primlerinin maliyetlere ilave edilmesiyle bankaların maliyetleri de yükselecektir. İşte bu noktada varlık yönetim şirketleri bankaların takipteki alacaklarını satın alarak bilançolarının temizlenmesine katkı sağlamakta, hem de ciddi insan kaynağı gerektiren operasyonel yüklerini üzerlerinden almaktadırlar. Bankalar da aktiflerinin kalitesini artırarak, takip maliyetlerini azaltmakta ve faaliyetlerine devam etmektedirler.

Banka kredilerinin sorunlu kredi haline dönüşüp tahsil olunan alacaklar kalemine alınmasından sonra kredi bakiyeleri azalarak tahsil edilemeyen tutarlar için karşılık ayrılmaktadır. Ayrılan karşılıklar net faiz gelirlerinden düşmekte olup, bilanço için olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Bunun sonucu olarak da bilançoların aktif kalitesi düşecek ve bankaların karlılıkları azalacaktır.

Takipteki kredilerin devrinde satışını yapan bankaya takipteki kredi tutarı kadar nakit girişi sağlamayacağını belirtmek gerekir. Takipteki kredi rakamlarındaki çıkış aynı tutarda tahsilat anlamına gelmemektedir. Takipteki kredi tutarı azalışları ile reel tahsilat tutarı arasında ve varlık yönetim şirketlerine satış bedelleri arasında önemli bir fark olmaktadır. Bankalar bu tutarı iskonto olarak belirtirler ve alacakları ile sattıkları şüpheli alacak olan gelir arasındaki farkı zarar kalemlerine ilave etmektedirler. Bankalar tümüyle zarara dönüşme ihtimali olan takipteki kredilerin devri ile aktif kalitesi ve sermaye yeterlilik oranlarını iyileştirerek, operasyonel anlamda rahata kavuşmaktadırlar.

Takipteki kredi satışlarında banka aktiflerinden önemli bir miktar çıkarılarak nakite dönüştürülme sözkonusudur. Sorunlu krediler ne kadar gerçekçi bir fiyattan satılırsa bankaların gelirleri o kadar yükselecek ve nakiti artacak ve dolayısıyla menkul kıymetleri de artacaktır. Bu durum risk ağırlıklı varlıkları azaltarak, sermaye yeterliliğini olumlu etkileyecektir.

Bu araştırma sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine satışını ele almak ve satın alınan kredilerin bilanço karlılıklarına katkısını incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Ticari bankalar ve varlık yönetim şirketleri çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Ticari banka bölümünde 11 kurum, varlık yönetim şirketlerinde 4 kurum incelenmiştir. Analiz kapsamına 2010 ve 2020 yılları arası yıllık veriler alınmıştır.

Analiz sonuçlarında takipteki kredilerin, varlık satışları sonrası karlılıkları ne yönde etkilediği, bankaların takipteki krediler hacminin varlık yönetim şirketlerinin takipteki krediler girdisine bu girdilerin bilançolardaki aktif büyüklüğüne, aktif ve öz kaynak karlılığına olası etkileri incelenmiştir. Bankalarda takipteki kredilerin varlık yönetim şirketlerine devri sonrası karlılıklarının bilançodaki değişimleri nasıl etkilediği araştırılmıştır. Çalışmada banka performansları incelenirken pay senedi getirileri temin edilen bankalar için 11 banka finansal verilerinden yararlanılmıştır. Her bir pay senedinin ortalama kapanış değerleri de analize dahil edilerek literatürdeki çalışmalardan farklılaşmaktadır. Ayrıca bankalardaki değişkenlerde ticari krediler ve tüketici kredileri de ayrı ayrı incelenmiş ve çift yönlü etkisi analiz edilmiştir. Bu açıdan da literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma sonucunda modelin ticari bankalar tarafında takipteki kredilerin bankaların pay senedi getirileri, ticari krediler ve tüketici kredileri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Takipteki kredilerin net kar marjı, aktif karlılık ve öz sermaye karlılığını, sermaye yeterlilik rasyosunu anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Bu çalışma sermaye yeterliliğinin bankacılık performansı açısından önemini bir kere daha vurgulamıştır. Ticari krediler ve tüketici kredilerinin takipteki krediler ile çift yönlü ilişkisi incelenen model tahmin sonuçlarına göre ticari krediler ve tüketici krediler hacminin takipteki krediler üzerindeki etkisi anlamlıdır. Kredilerin takibe dönüşüm oranları kredileri olumsuz yönden etkilemektedir. Sonuçlara göre bankaların kredi hacimlerini arttıkça gelirleri artacak ve faiz marjları yükselecektir. Takibe düşen kredilerinin payı azaldıkça karlılıkları artacaktır. Bankaların aktif ve öz kaynak karlılıklarının yüksek olmasıyla birlikte bu karlılıkların sürdürülebilirlik açısından karlılık belirleyicilerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple bankaların takibe düşen kredilerin hacmini azaltıcı yönde yöntemler geliştirmesi kredilerin devamlılığı sürecine ve ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır.

Bankaların data setinde bis getirileri değişkeninden ötürü 11 banka örnekleme dahil edilmiştir. Takipteki krediler oranlarının krediler içindeki payı çok düşüktür. Karlılık oranları incelendiğinde 2 bankanın oranı diğerlerine oranla daha düşüktür. Öz sermaye karlılığında 2 bankanın payı düşük kalmaktadır ve dönem net zararı oluşmasından ötürü rasyo düşük kalmıştır. Sermaye yeterlilik oranları olması gereken seviyenin üzerindedir. Ticari krediler ve tüketici krediler oranı kalkınma bankalarında düşük kalmıştır. Bu tip bankalar işletmelere doğrudan kredi vermeyerek yatırımlarına kaynak sağlamakta, endüstriyel gelişimlerini hızlandırmakta olduğundan kredi çeşitliliği sınırlı kalmaktadır.

Varlık yönetim şirketleri model tahmin sonuçlarına göre takipteki krediler oranı ile aktif karlılık, net kar marjı, net faiz marjı ve öz sermaye karlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bankalardan ihale satın alınmasıyla birlikte varlık yönetim şirketlerinin aktif ve pasif kalemlerinde artış olmaktadır. Aktifte takipteki krediler alacaklar kalemi artmakta ve pasif tarafta alınan krediler artmaktadır. Genelde varlık yönetim şirketleri ihale fonlamalarını bankalardan kredi kullanarak nakit olarak yapmaktadırlar. Yeni portföy alımında tahsilat anında olmamaktadır ve belirli bir verim süresi bulunmaktadır. İlk dönemde aktif büyümekte ancak karlılık aynı hızla büyümektedir. Fonlama maliyetleri zamanla çıkarılmakta olduğundan aktif karlılıklarında düşme durumu söz konusu olabilecektir.

Varlık yönetim şirketleri data setinde 4 firma verilerine istinaden aktif karlılık oranları 0'a yakındır. Karlılıkları ve ölçekleri bankalara göre daha düşüktür. Toplam aktifleri yüksek ve bazı yıllar dönem net zararı olduğundan oranlar düşük seyidedir. Takipteki krediler rakamı bir firmanın diğerlerine oranla daha yüksektir ve bankalardan daha fazla varlık satın alınmıştır. 2016'da anapara 9.093 milyar TL tutarında en yüksek alımı yapmıştır. 2017 ve 2018 yıllarında da rakamları 11 milyar TL seviyesine çıkmıştır. Bazı firmalarda ilk yıllar takipteki kredi rakamları 0'dır. Firmalar kurulduğu yılda varlık satın almamakta olup, takip eden yılda ihale alımı olduğundan rasyoda artış bulunmaktadır. Ayrıca özel karşılık kalemi olmadığından krediler ve alacaklar kaleminde tek rakam takipteki krediler kalemi olmaktadır. Net faiz marjı değişkeninde bir firmada 2 yıl faiz giderleri fazladır. 2010-2011 yılları arası aktiflerinde artış olmuştur. 2011 yılında 100 mio TL tutarında öz kaynak ve borç

finansmanı sağlamıştır. Böylelikle net faiz marjlarının yükselmesi için faiz gelirlerinin artırılmasına yönelik tedbirlerin faydalı olacağı düşünülmektedir. Faiz gelirlerinin artması net karı da artıracaktır.

Bu araştırmayla, ticari bankaların ve varlık yönetim şirketlerinin takipteki kredileri ele alınarak sorunlu krediler çalışmalarına sektörel bazda katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Varlık yönetim şirketleri için sektörde 22 şirket bulunmaktadır. Ancak iki şirketin payının diğerlerine oranla nispeten büyük olduğu ve sektör içerisinde yer alan diğer firmaların ölçek olarak çok büyümediği görülmüştür. Faaliyet izni iptal edilen firmalar bulunmakla birlikte birleşen ve isim değişikliğine yönelen varlık yönetim şirketleri de mevcuttur. Süregelen yıllar açısından mali tablolar temininde kesintisiz veriye önem verilmiş ve 4 firma için analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Bütün bu kısıtlar altında varlık yönetim şirketlerinin finansal sistemde payı gitgide artmakta olup, tez çalışmam da bu sisteme karlılık rasyolarının varlık yönetim şirketleriyle ilişkilendirilerek ortak bir çalışmayla incelenmiş olmasından dolayı literatüre katkı sağlayacaktır.

Bilanço temini için varlık yönetim şirketlerinde çeyrek dönemlik veri temini problemi yaşanmış yıllık veriler ile analiz yapılmıştır. Bu sebeple analize dahil edilen dönem çok uzun tutulamamıştır. Bu durum çalışmanın sonuçları değerlendirilirken kısıtlarını oluşturmaktadır. Çalışma bu kısıt altında hareket edilmekle beraber ticari bankalarla incelenmesi açısından bir ilk olması sebebiyle önem taşımakta ve alana katkı yapacağı düşünülmektedir. Özellikle ileriki dönemlerde varlık yönetim şirketlerinin verilerinin artmasıyla birlikte çalışma araştırmacılara yol gösterecektir ve daha kapsamlı yöntemler ile araştırma geliştirilebilecektir. Takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payının optimum ve eşik değerinin hesaplandığı doğrusal olmayan yöntemlerle incelenebilecektir. Ayrıca varlık yönetim şirketleri için incelenen çalışmalarda kesitlerarası korelasyon varlığını ve serilerin durağanlığını inceleyen birim kök testlerine rastlanmamış olup bu çalışma ilkinin teşkil etmektedir. İncelemeye dahil edilen verilerin sayısının az olması analiz sonuçlarında varlık yönetim şirketlerinde kesin yargıdan çok, önemli ipuçları sağlayarak yatırımcı, finansal tablo kullanıcıları ve araştırmacılara çalışmalarında katkı sağlayabilecektir. Gelecekte dönemlerin sayısındaki artış ile birlikte modelin değişkenleri farklılaştırılabilir ve

yapılacak çalışmalara ışık tutabilecektir. Bankalarda her bir pay senedi getirisine etki eden halka açık varlık yönetim şirketleriyle ortak belirleyici rasyolara ulaşılabilir. şuan halka açık varlık yönetim şirketi sayısı tek olup zamanla artma olasılığı da mevcuttur.

Bunlara ek olarak; çalışmada hem sabit hem rassal etkiler modelinin kullanılması ile ticari bankalar ve varlık yönetim şirketleri ortak bir çalışmayla analize tabi tutulmuştur. Gelecek dönemlerde yapılacak çalışmalarda ticari banka ve varlık yönetim şirketleri için ortak bir ampirik çalışma yapılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acur, E., Türkiye’de Faaliyet Gösteren Varlık Yönetim Şirketleri’nin Sorunları ve Bankacılık Sektörüne Etkileri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.
- Akçakanat, Ö., Özdemir, O., Teker, T., Varlık Yönetim Şirketleri Sektörü ve Finansal Analizi , Sosyal Bilimler Dergisi, 5(31) 2018, ss. 520-529
- Alav, D., Finansal Sıkıntı Maliyetleri Ve İşletmelerde Yeniden Yapılandırma: Borsa İstanbul’da Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2013.
- Ali, F.H., Barkaat, J., Ali, M., Aamir, M., Pre-COVID Performance and Risk Assessment of Asset Management Companies; Evidence from an Emerging Market, The Lahore Journal of Business 9(2), 2021, ss.1–17
- Alp, Ö. S., Babuscu, Ş., Sunal, O., Hazar, A., Bankaların Takipteki Kredilerini Varlık Yönetim Şirketlerine Satışlarının Verimliliğe Etkisi, Journal of Economics, Finance and Accounting, 3(4), 2016, ss. 2148-6697.
- Alper, D., Anbar, A., Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Turkey, Business and Economics Research Journal, 2(2), 2011, ss. 139-152.
- Altınkaya, Ş., Bireysel Kredilerin Kredi Riskini Etkileyen Bireysel Faktörler Üzerine Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Ömer Halis Demir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2017.
- Alvarez, T., Marsal, B., Challenges In Managing Under- Performing/Non-Performing SME Portfolios, Smith Novak Conference, 2017.
- Ayaydın, H., Pilatin, A., Barut, A., Takipteki Kredilerin Bankaya Özgü, Finansal ve Makroekonomik Belirleyicileri:Türkiye Örneği, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 33, 2021, ss. 169-186.
- Azdiken, E. M., Varlık Yönetim Şirketlerinin Dünya Ülkelerindeki Uygulamalarından Örnekler ve Türkiye’deki Varlık Yönetim Şirketlerinin Gelişimine Yönelik Politika Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, 2019.
- Babuscu, Ş., Hazar, A., Kocaman, B.E., Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Yapılandırılmasının Banka Karlılığı Üzerine Etkileri, Ekonomi Politika Finans Araştırmaları Dergisi, 2018, ss. 226-242.

- Bahadır, C., Sorunlu Kredilerin Yönetiminde Varlık Yönetim Şirketlerinin Rolü ve Türkiye Uygulaması, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı, Bankacılık ve Finans Yüksek Lisans Programı, 2018.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Aralık 2020.
- Bankacılık Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411> (erişim tarihi: 21/09/2020)
- Baş, G., Döviz Kuru ile Sorunlu Krediler İlişkisi:Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, 2020.
- Biçim, E., Varlık Yönetim Şirketler ve Muhasebesi, Yüksek Lisans Tezi,Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sermaye Piyasası ve Borsa Anabilim Dalı, 2010.
- Bolat, S., Işık.O. Determinants of Non-Performing Loans of Depozit Banks in Turkey, Journal of Business ,Economics and Finance, 5(4), 2016, ISSN : 2146-7943.
- Boudriga, A., Taktak , N.B., Jellouli, S., Banking supervision and Non-Performing loans: a cross - counrty analysis, Journal of Financial Economic Policy, 1(4) 2009, ss. 286-318.
- Byrne, M., Bad Banks: The Urban İmplications of Asset Management Companies, National Institute of Regional and Spatial Analysis, Maynooth University Co, 8(2), 2015, ss.1-12.
- Cerruti, C., Neyens, R., Public Asset Management Companies: A toolkit, Word Bank Publications, 2016.
- Chaibi, H., Determinants of Problem Loans: Non-performing Loans vs. Loan Quality Deterioration” International Business research, 9(10), 2016, ss. 86-93.
- Cucinelli, D., The Impact of Non-Performing Loans on Bank Lending Behavior: Evidence From the Italian Banking Sector, Eurasian Journal of Business and Economics, 2015, ss. 59-71.
- Çan, E., Sorunlu Kredi Transferi ve Fiyatlaması Üzerine Bir Çalışma, Bankacılar Dergisi, 90, 2014, ss. 3-18.
- Çelik, M., Bilanço Yapısının Düzeltilmesinde Varlık Yönetim Şirketlerinin Rölü: Kamu Bankaları Açısından Bir Öneri ve Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi,

İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü Finans Anabilim Dalı,
Uluslararası Bankacılık ve Finans Yüksek Lisans Programı, 2016.

Çelik, O., Takipteki Kredi Miktarı ve Varlık Yönetim Şirketlerine Yansımaları,
www.finansgundem.com, (erişim tarihi:05/06/2020)

Çifci, R., Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler Makroekonomik Konjonktür,
Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, 2016.

Demir, F., Varlık Yönetim Şirketlerinin Kar Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Bir
Analiz, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme
Anabilim Dalı, 2021.

Demirkurt, Ö., Bankacılık Sektöründe Varlık Yönetim Şirketlerine Devredilen Tahsili
Gecikmiş Alacakların Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi, T.C.Bahçeşehir
Üniversitesi, 2019.

Destek Varlık Yönetimi A.Ş. Yatırımcı Sunumu, 2017.

Dizgil, E., Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Karlılığını Etkileyen Mikro Düzeyli
Faktörler Üzerine Ampirik Bir Araştırma, BDDK Bankacılık ve Finansal
Piyasalar, 11(2), 2017, ss. 31-52.

Dönmez, N., İşletmelerin Finansal Rasyolarındaki Değişikliklerin Borsada İşlem
Gören Pay Senetlerinin Performansına Etkisi: Otomotiv Sektörü, Doktora Tezi,
Beykent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim
Dalı, 2020.

Emir, M. Atukalp, M. E., Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Bankalarının Aktif
Kalitesi ve Karlılık Analizi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Dergisi, 32(3), 2018.

Eraslan, S., Önal, S., Gürsoy, O., Varlık Yönetim Şirketlerinde Birleşme Örneği ve
Muhasebe Uygulamaları, Tesam Akademi Dergisi, 5(2), 2018, ss. 299-324.

Erkan, S., Bankaların Donuk Alafcıklarının Varlık Yönetim Şirketlerine Satılması ve
Banka Sektörü Sermaye Yapısı Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi,
Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim
Dalı Finans Bilim Dalı, 2015.

Gençoğlu, P., Kuşkaya, S., Büyüknalbant, T., Seçilmiş OECD Ülkelerinde Sağlık
Harcamalarının Sürdürülebilirliğinin Panel Birim Kök Testleri İle
Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Araştırma
Makalesi, 75(4), 2018, ss. 1283-1297.

- Geyikçi, U. B., Mucan, B., Reklam Harcamalarının Finansal Duruma Olan Etkisinin Panel Veri Analizi Yöntemiyle Ölçümü, Sosyal Bilimler Dergisi, 50, 2016, ss.68-85.
- Gezu, G., Determinants Of Non Performing Loans:Empirical Study In Case Of Commercial Banks In Ethiopia, Phd Thesis, Jimma University Business And Economics College Department Of Accounting And Finance, 2014.
- Gör, Y., Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri’nin Sektörel Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2012.
- Gül, R., Kötüoğlu, R., Türk Bankacılık Sektörünün Sermaye Yeterliliği Davranışı, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi 14(3), 2016, ss.101-110.
- Gülhan, Ü., Uzunlar, E., Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama ,Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(1), 2011, ss. 341-368.
- Gürol, B., Hazar, A., Bahadır, C., Analysing The Performance Of Asset Management Companies Operating In Turkey By Using Multimoora Method, Başkent University, Faculty of Commercial Sciences, Banking And Finance Department, 2018.
- Güvenal, H., Varlık Yönetim Şirketlerinin Kredi Sistemindeki Yeri ve Tahsili Gecikmiş Alacakların Yönetimine Dair Düzenlemelerin Kredi Sistemine Etkisi, Research Akademi, 2015.
- Hacıyeva, N., Makroekonomik ve Bankaya Özgü Faktörlerin Ticari Bankalarda Kredi Riski Üzerindeki Etkisi-Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2019.
- Hagiwara, A. T., Pasadilla, G., Experience of Crisis-Hit Asian Countries: Do Asset Management Companies Increase Moral Hazard?, Philippine Institute for Development Studies, PIDS Discussion Paper Series, 17, 2004.
- Hanişoğlu, G. S., Altınbaş, H., Türkiye Bankacılık Sektöründe Takipteki Alacaklar Sermaye Yeterliliği İlişkisi, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 23(1), 2022, ss. 351-370
- Hatipoğlu, M., Şaşmaz, M. Ü., Ertürk, O., Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Merkezi Yönetim Bütçesi Üzerindeki Etkileri, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 52(606), 2015, ss.73-88.

- İzolluoğlu, C., Zaman Serisi Birim Kök Testleri ve Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Kanwal, S., Nadeem, M., The Impact Of Macroeconomic Variables On The Profitability Of Listed Commercial Banks In Pakistan, *European Journal of Business and Social Sciences*, 2(9), 2013, ss.186-201.
- Karğın, S., Özten, S., Bankacılıkta İç Kontrol Faaliyetleri Kapsamında Krediler Kontrolü ve Muhasebeleştirme Süreci, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 14(2), 2012, ss. 119-136.
- Kartal, M. T., Demir, C. H., Türkiye’de Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Üzerine Bir İnceleme ve Yöntem Önerileri, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 3(1), 2017, ss. 89-115.
- Kaya, Ç., Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerden Kurtulma Aracı Olarak Varlık Yönetim Şirketleri, *Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 2020, ss. 187-207.
- Kaya, P., Uzay, Ş., Varlık Yönetim Şirketlerinin Finansal Sistem İçindeki Yeri ve Önemi, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 19(59), 2020, ss. 53-74.
- Keleş, A. B., Varlık Yönetim Şirketleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Ticaret Hukuku Bilim Dalı, 2012.
- Khemraj, T., Pasha, S., The Determinant Of Non-Performing Loans: An Econometric Case Study Of Guyana, *Munich Personal Repec Archive*, 2009, 53128.
- Kılıç, M., Bankaların Finansal Yapısının Karlılık Üzerindeki Etkisi: Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Üzerine Bir İnceleme, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 24, 2019, ss. 45-58.
- Kılınç, E. C., Gökdeniz, İ., Kılınç, Y., Sorunlu Kredilerin Banka Karlılığı Üzerine Etkisi: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine bir Uygulama, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(4), 2018, ss.116-32.
- Kirui, S., The Effect on Non Performing Loans on Profitability of Commercial Banks in Kenya, A Research Project Submitted For Partial Fullfillment of The Requirements For The Award Of a Master Of Business Administration Degree, University of Nairobi, 2014.
- Klein, N., Non-Performing Loans In CESEE: Determinants and Impact On Macroeconomic Performance, IMF Working Paper, European Department, 2013, ss. 13-72.

- Kleingebiel, D., The Use of Asset Management Companies in the Resolution of Banking Crises, The World Bank Financial Sector Strategy and Policy Group, 2284, 2000.
- Koç, S., Finansal Yeniden Yapılandırma:İstanbul ve Anadolu Yaklaşımları Sonuçları, Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 11(1), 2010, ss. 35-55.
- Kuzu, D., Kredi Hacmini Belirleyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörü Uygulaması, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Anabilim Doktora Programı, 2018.
- Laryea, E., Gaymfi, M., Alu, A. A., Nonperforming Loans and Bank profitability:Evidence from an emerging marker, Department of Finance ,University of Gana Business School, 2016.
- Louzis, D. P., Vouldis, A. T., Metaxas, V. L., Macroeconomic and Bank-Specific Determinants Of Non-Performing Loans In Greece: A Comparative Study Of Mortgage, Business and Consumer Loan Portfolios, Journal Of Banking&Finance 36, 2012, ss. 1012-1027.
- Lök, H., Varlık Yönetim Şirketlerinin Türk Bankacılık Sistemindeki Sorunlu Kredilerin Yönetimindeki Rolü, Mukaddime, 9(2), 2018, ss. 195-211.
- Makri, V., Tsagkanos, A., Bellas, A., Determinants of Non Performing Loans: The Case of Eurozone, Panoeconomics, 61(2), 2014, ss. 193-206
- Mavili, P.T., Ticari Bankacılıkta Sorunlu Krediler ve Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Para ve Banka Programı, 2008.
- Mert, M., Çağlar, A.E., Eviews ve Gauss Uygulamalı Zaman Serileri Analizi, Detay Yayınevi, Ankara, 2019.
- Nargeleçekenler, M., Makroekonomik ve Finansal Serilerin Ekonometrik Analizi: Panel Veri Yaklaşımı, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı, 2009.
- Navaretti, G.B., Calzolari, G., Pozzolo, A., Non Performing Loans, European Economy, Banks, Regulation, and The Real Sector, Preliminary Draft, 2017
- NTV, Ekonomi Haberleri, BDDK’ dan koronavirüs önlemleri, www.ntv.com.tr, (erişim tarihi:12.08.2020)

- Ordu, A., Yeni Finansal Mimaride Bankacılık Kredi Sisteminde Donuk Alacakların Yönetimi ve Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2019.
- Ozili, P. K., Non-performing Loans and Financial Development: New Evidence. The Journal of Risk Finance 2019.
- Ozurumba, B. A., Impact of Non-Performing Loans on the Performance of Selected Commercial Banks in Nigeria, Research Journal of Finance and Accounting, 7(16), 2016, ss. 95-109.
- Özer, Ö. B., Türkiye Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Yönetimi, Bitirme Projesi, MEF Üniversitesi, 2021.
- Pehlivan, Ö. B., Non Performing Loans And Asset Management Companies In Turkey, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Pesaran, H. M., General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels, University of Cambridge, Working Paper 435, 2004.
- Puspitasari, D. M., Roespinoedji, D., Napitupulu, S., Nugraha, M. N., Amaliwiati, L., Does the Ability to Manage Assets Affect Non-Performing Asset Purchase Decisions? Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 12(8), 2021, ss. 445-451.
- Saba, I., Kouser, R., Azeem, M., Determinants of Non Performing Loans: Case of US Banking Sector, The Romanian Economic Journal, 44(6), 2012, ss. 125-136.
- Saldanlı, A., Aydın, M., Bankacılık Sektöründe Karlılığı ve Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi ile İncelenmesi:Türkiye Örneği, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Ekonometri ve İstatistik Dergisi, 24, 2016, ss. 1-9.
- Samırkaş, M.C., Evcı, S., Ergün, B., Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(8), 2014, ss. 117-134.
- Sayılğan, G., Yıldırım, O., Determinants of Profitability in Turkish Banking Sector:2002-2007, International Research Journal of Finance and Economics, (28), 2009, ss. 207-214.
- Selçuk, H., Darıcı, A., Türk Bankacılık Sektöründe Tahsili Gecikmiş Alacaklar, Öneri Dergisi, 5(20), 2003, ss. 173-189.

- Selimler, H. Kale, S., Banka ve Finansal Kurumların Krediler ve Sorunlu Krediler Açısından Karşılaştırılması, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 40(2), 2018, ss. 274-295.
- Selimler, H., Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 7(12), 2015, ss. 131-172.
- Selimler, H., Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı, 2006.
- Shingjergji, A., Hyseni, M., The Determinants Of The Capital Adequacy Ratio In The Albanian Banking System During 2007-2014, International Journal of Economics, Commerce and Management, 3(1), 2015, ss.1-10.
- Soydal, H., Artekin A.Y., Varlık Yönetim Şirketleri ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri, İnternational Conference On Eurasian Economies, 2019, ss. 362-368.
- Suadiye, G., Sorunlu Kredilerin Yeniden Yapılandırılmasında İstanbul Yaklaşımı, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(6), 2006, ss. 1987-2011.
- Sümer, K.K., The Relationship Between Military Expenditures and Economic Growth: Panel Data Analysis for G-20 Countries, International Conference on Eurasian Economies, 2016.
- Şahbaz, N., İnkaya, A., Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler ve Makro Ekonomik Etkileri, Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 1(1), 2010.
- Tahtakılıç A.K., Bankacılık Krizlerinde Varlık Yönetim Şirketleri ve Türkiye Üzerine Değerlendirmeler, Sermaye Piyasası Kurulu Ortaklıklar Finansmanı Dairesi, Yeterlik Etüdü, 2004.
- Taşkın, F.D., Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler, Ege Akademik Bakış, 11(2), 2011, ss. 289-298.
- Tatoğlu, F.Y., Panel Veri Ekonometrisi Stata Uygulamalı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020.
- Tatoğlu, T.Y., Sermaye Piyasası’nda Riskin Sınırlı Bağımlı Değişkenli Panel Veri Modelleri İle Analizi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, 2005.

- Tekten, E., Türk Ticaret Kanunundaki Hükümler Karşısında Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluşu ve Kuruluşun İzne Tabi Olması, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1), ss. 183-216.
- Turhan Ş., Bankaların Alacak Satışları Azaldı, Dünya Gazetesi, (erişim tarihi:02/11/2020)
- Turkrating Sektör Raporları, Bankacılık Sektörü-Tahsili Gecikmiş Alacaklar, Eylül 2021,
- Turkrating Sektör Raporları, Varlık Yönetim Sektörü, Mayıs 2021.
- Türkiye Bankalar Birliği, Bankalarımız, 339, Mayıs 2021.
- Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar> (erişim tarihi:07/06/2021)
- Türkiye, TGA Satış Piyasası, <https://www.pwc.com.tr/turkiye-tga-satis-piyasasi> (erişim tarihi:08/04/2021)
- Uğurlu, E., Panel Veri Ekonometrisi Üzerine Genel Bakış, İstanbul Aydın Üniversitesi, Ekonomi ve Finans Bölümü, 4, 2015.
- Uysal, E.U., Operasyonel Risk Yönetiminde Senaryo Analizi, Bankacılar Dergisi, 69, 2009, ss. 73-85.
- Varlık Yönetim Şirketleri Derneği, <http://varlikyonetim.org.tr/> (erişim tarihi:13/06/2021)
- Yağcılar, G. G., Demir, S., Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredi Oranları Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 7(1), 2015, ss. 221-229.
- Yağcılar, G. G., Kalaycı, Ş., Türk Bankacılık Sektöründe Net Faiz Marjının Mikro Belirleyicileri: Küresel Mali Krizin Etkileri, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Dergisi, 10(19), 2020, ss. 7-34.
- Yavuz, A., Bankalarda Sorunlu Varlıkların Yönetimi ve Tasfiyesinde Bir Yöntem Olarak Alacakların Satışı, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Yeşin, M., Dünya’da ve Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü Uluslararası Bankacılık ve Finans Yüksek Lisans Programı, 2020.

- Yıldırım, F., Panel Birim Kök Testleri ile Enerji Tüketiminin Durağanlığının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Yılmaz, Ş., Sorunlu Kredilerin Net Kar Üzerine Etkisi:Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2021.
- Yiğiter, Ş.Y., Banka Bilançolarında Sorunlu Krediler ve Varlık Yönetim Şirketleri:Türkiye Değerlendirilmesi, Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 2019, ss. 103-120.
- Yurdal, M.S., Bankacılıkta Sorunlu Krediler Yönetimi ve Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, 2019.
- Yurttadur, M., Çeliktaş, E., Çeliktaş, E., The Place of Non-performing Loans in The Turkish Banking Sector, 3rd Word Conference on Technology, Innovation and Entrepreneurship, Procedia Computer Science, 158, 2019 ss. 766-771.
- Yücememiş, B.T. Sözer, İ.A., Bankalarda Takipteki Krediler:Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Tahminine Yönelik Bir Model Uygulaması, 3(5), 2011, ss. 43-56.
- Yüksel, S., Zengin, S., Influencing Factors of Net Interest Margin in Turkish Banking Sector, International Journal of Economics and Financial Issues, 7(1), 2017, ss. 178-191.

